

BARNOMBUDSMANNEN

Barnombudsmannens årsbok 2009

Barnets rättigheter i två årtionden i Finland

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2009:5

Barnets rättigheter i två årtionden i Finland

Barnombudsmannens årsbok 2009

Barnombudsmannens årsbok 2009 **Barnets rättigheter i två årtionden i Finland**

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2009:5

Denna publikation är den svenska upplagan av barnombudsmannens årsbok. Den finskspråkiga versionen av årsboken (Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2009:1) innehåller en mer omfattande beskrivning av barnombudsmannens verksamhet år 2008 än denna upplaga .

Redigering

Consua Group Oy Heikki Hakala och Susanna Kantola

Grafisk planering

Workshop Pälviä Oy

Foto

Pekka Antikainen

Vesa Joensuu, Raahen Seutu

Juhani Karvonen, Kainuun Sanomat

Panu Pälviä

Pekka Rytönen

Susanna Loof/OSCE

Timo Vallius

Futureimagebank

iStockphoto

Barnombudsmannens byrå

Polisyrykeshögskolan

Tryck

Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 10/2009

ISSN 1798-3991 (print)

ISSN 1798-4009 (online)

ISBN 978-952-00-2880-0 (inh.)

ISBN 978-952-00-2881-7 (PDF)

PDF publicerad på nätet 10/2009 www.lapsiasia.fi

Sammandrag

Barnets rättigheter tjugo år i Finland.
Barnombudsmannens årsrapport 2009.
Helsingfors 2009. 84 s.
Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2009:5

■ Barnombudsmannen ska enligt lagen årligen avge en berättelse om sin verksamhet till statsrådet samt bedöma hur barns och ungdomars välfärd och rättigheter tillgodosätts. Barnombudsmannen lämnar sin berättelse och presenterar sin bedömning i form av en årsrapport. Temat för den fjärde årsrapporten är det 20:e jubileumsåret för FN:s konvention om barnets rättigheter. Barnombudsmannens byrå och olika sakkunniga utvärderar i denna bok hur barnets rättigheter tillgodosätts i Finland. Årsrapportens andra del berättar om barnombudsmannens byrås verksamhet år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling i november 1989. Konventionen trädde i kraft i Finland samtidigt med recessionen år 1991. Relativt sett har andelen av samhällets resurser för tjänster för familjer och barn minskat under de senaste tjugo åren. Först under 2000-talet har barnperspektivet blivit synligt i samhällsdebatten. Barns och ungas rättigheter när det gäller delaktighet har förstärkts på lagnivå. Den nya barnskyddslagen får beröm av sakkunniga men ojämlikhet med avseende på barn samt otillräckliga förebyggande tjänster ses som ett stort problem.

Finland har varit framgångsrikt vid internationella jämförelser avseende barns välfärd. Å andra sidan finns utmaningar som barns upplevelse av ensamhet, lösare familjeband, problem till följd av föräldrars alkoholmissbruk och orimliga kvalitetskillnader mellan kommuner i fråga om tjänsterna. Ett hinder för att lyssna på barns åsikter är ofta de vuxnas sätt att handla och deras attityder.

Kommunerna och staten borde bättre beakta barns välfärd i sin helhet över förvaltningsområdesgränserna i sin egen planering och ledarskap för att misstagen som gjordes i början av 1990-talet inte upprepas. Nedskärningar av förebyggande tjänster ökar skattebetalarnas kostnader på lång sikt eftersom korrigerande tjänster är kostsamma.

Att utreda barnens åsikter och främja deras delaktighet hade en central roll i arbetet vid barnombudsmannens byrå år 2008. Målet för påverkningsarbetet var mer än tidigare de kommunala beslutsfattarna. Tillsammans med Finlands Ungdomssamarbete Allians rf och övriga partner uppmuntrades kandidaterna i kommunalvalet att bli ombud för barn och unga. Genom initiativet påskyndade man en ökning av hemservicen för barnfamiljer.

Barnombudsmannen samlade olika aktörer för att planera firandet av 20-årsjubileet av konventionen för barnets rättigheter. Huvudtemat för jubileumsåret är barnens rätt att delta, påverka och bli hörda. I november 2008 överlämnade utrikesministeriet till FN:s kommitté finska statens fjärde periodiska rapport om hur barnets rättigheter tillvaratagits. Under året påverkade barnombudsmannen innehållet i landsrapporten. Utredningen Med adress till vuxna! samlade barns egna åsikter till underlag för barnombudsmannens egen självständiga rapport. Om barnets rättigheter informerades också på samiska och romani.

Barnombudsmännen i Finland, Sverige och Norge tillsammans utövade inflytande i syfte att främja samiska barns rättigheter och möjligheter till delaktighet. Barnombudsmannen och Jyväskylä universitet inledde en utredning om de romska barnens välfärd och rättigheter. Samarbetet med Barnens Riksdag i Finland intensifierades. Barnen deltog i utvecklandet av barnombudsmannens projekt Barnens webbsidor som riktar sig till lågstadieelever. Webbsidornas maskot katten Sisu inledde en skolrunda.

Barnombudsmannen fortsatte att delta aktivt i arbetet med statsrådets politikprogram för barns, ungas och familjers välfärd för att främja ett bättre kunskapsunderlag för barns välfärd, bedömning av konsekvenserna för barn, barns delaktighet och information om barnets rättigheter. Ombudsmannens avsikt var att förstärka barnperspektivet i regeringens konsumentpolitiska program och program för den inre säkerheten samt i den trafikpolitiska redogörelsen. Social- och hälsovårdsministeriet uppmuntrades att utveckla tjänster för skilsmässofamiljer ur ett perspektiv där barnets bästa sätts i främsta rummet. Tillsammans med finansministeriet och tre länsstyrelser ordnades seminarier om barnets rättigheter och en bedömning av basservicen. Inom temat Barnet som konsument samarbetade man med Konsumentverket och Itsenäisyden juhluvouden lastenrahasto (Barnfonden för självständighetens jubileumsår).

Social- och hälsovårdsministeriet ökade under året personalen vid barnombudsmannens byrå med två fasta tjänster. ●

Nyckelord:
barn, barndom, barnens rättigheter,
barnets ställning, barnpolitik, unga,
verksamhetsberättelser, välfärd

Barnets rättigheter i två årtionden i Finland

Barnombudsmannens årsbok 2009

Sammandrag	3
BARNOMBUDSMANNENS FÖRORD	6
DEL I	
SÅ TILLGODOSES BARNETS RÄTTIGHETER I FINLAND	8
Utmaningar och resultat under två decennier	9
BARNKONVENTIONENS LÅNGA VÄG	10
Barnombudsmännen som FN-kommitténs medarbetare	13
Att vara stolt över och att förbättra	14
Finlands barnombudsman behandlar inte klagomål	16
HUR TILLGODOSES BARNETS RÄTTIGHETER I PRAKTIKEN?	17
Sju inlägg om hur barnets rättigheter tillgodoses i Finland:	
Beröm för barnskyddslagen, klander för bristande jämlikhet	18
Riksdagens justitieombudsman Riitta-Leena Paunio: <i>En bra förvaltning garanterar att de grundläggande rättigheterna tillgodoses</i>	17
Biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen: <i>Ännu är det långt kvar</i>	19
Vice verkställande direktör Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma, Finlands Kommunförbund: <i>Den splittrade gemenskapen är en utmaning</i>	20
Direktör Anja Peltonen, Konsumentverket: <i>Barns relation till konsumtion genomgår en förändring</i>	20
Professorn i socialpsykologi Anja Riitta Lahikainen, Tammerfors universitet: <i>Forskningsresultat kunde hjälpa oss vidare</i>	22
Lektor Sirkka Rousu, Diakoniyrkeshögskolan: <i>Lapptäcket bör synas i sömmarna</i>	23
Generalsekreterare Hanna Markkula-Kivisilta, Rädda barnen rf: <i>Att skydda barnen är en viljesak</i>	24
Kommunerna saknar resurser och kunnande	25
Barn utsätts för mera våld än vuxna	26
Finländska ungdomar är bekymrade över våldet mot barn	29
En socialt trygg skolmiljö förebygger konflikte	30
Barnets rätt att delta, påverka och få sin röst hörd	32
Hur tillgodoses rätten till delaktighet?	33
Sociala relationer stöder barnets utveckling	36
Från ord till handling	41
SÅ SKRIVER BARN OM GLÄDJE OCH LYCKA	42
De vinnande bidragen	42
<i>Jenni Manninen: De glada barnens by</i>	42
<i>Henna Möttönen: De lyckliga barnens by</i>	43
<i>Marija Merkurjeva: Den vidbrända kinakålen</i>	44
<i>Aino Toivonen: Olivia från glada byn och det stora känslosamma trädet</i>	45

DEL II	
BARNOMBUDSMANNENS VERKSAMHET ÅR 2008	48
Ett år för barns delaktighet och inflytande i kommunerna	49
OPINIONSBILDNING	52
Barnkonventionens jubileumsår inleddes	53
Om förverkligandet av Barnkonventionen	55
Kommunernas fullmäktige sätts i jobb för barn och ungdomar	56
Hjälp i barnfamiljers vardag bromsar tillspetsning av problemen	57
Väggtafla för barnens och ungdomarnas fullmäktige	58
INFORMATION	60
Barnombudsmannens pressmeddelanden år 2008	61
Publikationer år 2008	62
BARN DELAKTIGHET	64
Barns delaktighet främjades på många sätt	65
UPPFÖLJNING AV BARNENS VÄLBEFINNANDE	66
Romska barn och ungdomar värdesätter sin unika kultur	67
Observationer om barns välbefinnande baserade på medborgarkontakter	68
FÖRVALTNING OCH EKONOMI	72
Barnombudsmannens byrå	73
Tyngdpunkter för verksamheten år 2009	74
Bilagor	
Lag om barnombudsmannen 1221/2004	76
Statsrådets förordning om barnombudsmannen 274/2005	77
Barnombudsmannadelegationen under verksamhetsperioden 1.9.2006 – 31.5.2011	78
Det centrala innehållet i FN:s konvention om barnets rättigheter	79
Barnkonventionen i korthet	80
Den periodiska rapporteringen om Barnkonventionen	82

Förord

I barnombudsmannens årsbok görs en utvärdering av barns och ungdomars välbefinnande och av hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. Avsikten med boken är att öppna nya perspektiv och ge information till beslutsfattare och samarbetspartners. Temat denna gång är att FN:s konvention om barnets rättigheter har funnits i 20 år.

■ FN:s konvention om barnets rättigheter fyller 20 år vid en tidpunkt som beträffande Finlands ekonomi är lika besvärlig som den då konventionen trädde i kraft i början av 1990-talet. Statens och kommunernas beslutsfattare får nu lov att noga överväga sina prioriteringar. På grund av arbetslöshet eller permitteringar funderar man i många hem på hur pengarna ska räcka till.

Utgångsläget är trots allt bättre än under den föregående recessionen. Nu är man mera medveten om barnets rättigheter och om barnperspektivet. Många kommuner hade planerat att förbättra förebyggande tjänster som hemtjänst för barnfamiljer, rådgivningens familjeförberedelse, skolans elevvård eller eftermiddagsverksamheten. Man förstår bättre vikten av att låta de ungas egen röst höras. Staten har med bindande normer definierat kvaliteten på barnskyddet, rådgivningen och skolhälsovården.

Men omsätter man de goda planerna i praktiken? Blir servicen till barn och familjer eftersatt när kommunerna och staten är i trångmål? Kan man undvika att nu göra samma fel som under förra recessionen? På 1990-talet skar man ner den förebyggande servicen och det tidiga stödet för barn och familjer, vilket bidrog till att behovet av barnskyddsåtgärder och mentalvårdstjänster växte ända in på 2000-talet. Det har inte gynnat barnet, men inte heller skattebetalarna.

Regeringens politikprogram, barnombudsmannen, organisationerna för barn, ungdomar och familjer samt evangelisk-lutherska kyrkan för i höst en offentlig kampanj för barnets rättigheter. Vi uppmantrar också andra att vara med och påminna om att alla barn har lika rätt till ett gott liv. Det innebär skydd och omvårdnad samt rätt att vara delaktig och bli hörd. Genom samarbete kan vi medverka till att

Men omsätter man de goda planerna i praktiken? Blir servicen till barn och familjer eftersatt när kommunerna och staten är i trångmål? Kan man undvika att nu göra samma fel som under förra recessionen? På 1990-talet skar man ner den förebyggande servicen och det tidiga stödet för barn och familjer, vilket bidrog till att behovet av barnskyddsåtgärder och mentalvårdstjänster växte ända in på 2000-talet. Det har inte gynnat barnet, men inte heller skattebetalarna.

man inte i framtiden minns den nu aktuella recessionen som ett bakslag för barnets rättigheter. Är detta enbart önsketänkande? Det avgör varje beslutsfattare med sina handlingar.

Hur det står till med barnets rättigheter i Finland bedöms också av FN:s kommitté för barnets rättigheter, möjligen i slutet av nästa år. Barnombudsmannen beredde sig för uppföljningen av hur FN-konventionen har efterlevts genom att i fjol ge ut publikationen "Asiaa Aikuisille!" ("Med adress till vuxna!") där man hade samlat lågstadie- och högstadieelevers egen syn på saken. Med flera samarbetspartners har vi redan nu delat ut 13 000 exemplar av den, som jubileumsårets budskap. Kommunförbundet och regeringens politikprogram för barn, unga och familjer förtjänar ett varmt tack för hjälpen med att distribuera barnens budskap till skolor och kommuner.

Barns välbefinnande består av små men viktiga komponenter, och många av dem kostar ganska litet. Det kan vara att hela familjen gör nånting hemma tillsammans och att stämningen är god. I skolan kan det vara fråga om en trevlig atmosfär, snabbt ingripande vid mobbning, en fungerande skolgård, att det är trivsamt inomhus och att maten är god. Och på fritiden kan det handla om mångsidiga hobbymöjligheter och en vacker närmiljö som gör det möjligt att röra sig självständigt. Sociala relationer är särskilt viktiga som stöd för barnets utveckling.

Barn vill också i högre grad vara delaktiga och ha

inflytande på sin vardagsmiljö. Särskilt i lågstadierna finns ännu mycket att göra när det gäller att utveckla barnens delaktighet och elevkärsverksamheten. Mer än tidigare behövs nu möten mellan kommunernas beslutsfattare och barn och ungdomar. Här är det inte lagarna som sätter hinder i vägen utan vuxnas handlingssätt och attityder. Också beslutsfattare har nytta av att ta reda på barns och ungas erfarenheter och lyssna på dem. Genom att lyssna på barn och unga får man till stånd bättre beslut i ärenden som gäller dem.

Vår fjärde årsbok som du nu håller i din hand, är gjord på ett nytt sätt. Vi har tagit reda på hur det står till med barnets rättigheter genom att intervjua experter om barnskydd, konsumtion, barnforskning, rättsskydd, delaktighet och kommunal service. Årsboken beskriver också arbetet vid barnombudsmannens byrå under år 2008. I den finska upplagan är denna del mer omfattande än i den svenska versionen. Ett tyngdpunktsområde är barn som hör till språkliga minoriteter. Allt som allt har vår lilla byrå fått otroligt mycket till stånd. Ett varmt tack för det till alla anställda och till våra många samarbetspartners! ●

Jyväskylä 24.6.2009

Maria Kaisa Aula
barnombudsman

DEL I SÅ TILGODOSES BARNETS RÄTTIGHETER I FINLAND

Utmaningar och resultat under två decennier

Konventionen om barnets rättigheter antogs vid FN:s generalförsamling i november 1989. Den baserar sig på en allmänt vedertagen uppfattning om vilka särskilda rättigheter alla under 18 år borde ha, oberoende av hudfärg, kön, språk, religion eller annan bakgrund. Godkännandet av den föregicks av en tio år lång beredning, där Finland och de övriga nordiska länderna aktivt deltog. I Finland ratificerades konventionen år 1991.

■ Konventionen trädde i kraft i början av en recession. Under de 20 senaste åren har familje- och barnservicens andel av samhällets resurser relativt sett minskat. Först på 2000-talet har barnperspektivet fått verklig synlighet i samhällsdebatten. Barns och ungas rätt till delaktighet är stadgad i lag. Äntligen ser man barnens välbefinnande som en gemensam sak för olika parter.

Finland har klarat sig bra i internationell jämförelse av barns välbefinnande. Spädbarnshälsan och den högklassiga grundläggande utbildningen ger anledning till belåtenhet. Vi var bland de första länderna som förbjöd aga av barn. Ungdomskriminaliteten är låg i Finland.

Verkligheten har också en avigsida. Till utmaningarna hör bland annat barns erfarenhet av ensamhet, de uppluckrade familjebanden, problemen som orsakas av föräldrars alkoholbruk och de oskäligt stora kvalitetskillnaderna i olika kommuners service. Många barn placeras utom hemmet eftersom familjerna inte får stöd i tillräckligt god tid. Man måste kunna minska de ungas psykiska problem för att förhindra skolmord. Vila och lek riskerar att försummas på grund av prestationskraven. Bland invandrarbarn och deras familjer är det särskilt vanligt att man inte mår så bra.

Flera myndigheter och andra aktörer följer i sitt arbete med hur barnets rättigheter tillgodoses. I den här årsboken presenterar sju påverkare i fråga om barnets rättigheter sina växlande och även tillspetsade åsikter. De prisar den nya barnskyddslagen, men ser ojämlikheten mellan de olika kommunernas barnservice som en stor utmaning. Dessa experter beskriver inte det finländska samhället som särskilt barnvänligt. Att barnombudsmannens byrå grundades ser de som ett gott resultat av barnkonventionen.

I Finland ligger tyngdpunkten i barnombudsmannens arbete på allmän opinionsbildning. Inspektionsbesöken och behandlingen av klagomål sköts av andra myndigheter, såsom riksdagens justitieombudsman och länsstyrelserna. Det är viktigt att ytterligare skärpa rättsskyddsmyndigheternas barnperspektiv och utöka samarbetet. Det är också skäl att förbättra barns och ungas och deras föräldrars kunskap om rättsskyddet.

En kort version av barnkonventionen finns på sidorna 76–77 i denna bok. I sin helhet finns konventionen bland annat på barnombudsmannens webbplats, www.lapsiasia.fi.

Barnkonventionens långa väg

Konventionen om barnets rättigheter kom till som ett resultat av tio års ansträngningar, där de nordiska länderna hade en viktig roll. I Finland satte konventionen i gång en process med många faser. Eva Biaudet, som aktivt tog del i den, berättar om resan mot ett Finland för barnen.

■ Före detta riksdagskvinnan och omsorgsministern *Eva Biaudet* minns med entusiasm hur det var när konventionen trädde i kraft: ”Att det inte längre var fråga om ett manifest med tomma fraser, utan en juridiskt bindande konvention för barnens bästa, var fantastiskt redan det. Den unga, av människorätsfrågor intresserade riksdagskvinnan imponerades också av att barnets bästa prioriterades som konventionens entydiga utgångspunkt och av att man i konventionen utfäste sig att lyssna till barnets röst.” Biaudet har i flera olika roller följt med frågor som rör barnets rättigheter. Hon fungerar nu som den europeiska säkerhets- och samarbetsorganisationen OSSE:s särskilda representant i kampen mot människohandel.

De första stegen togs i Genève

Den nödvändiga internationella enigheten om barnets rättigheter utvecklades steg för steg under förra seklet. Den första universella deklARATIONEN som gällde barn och barnskydd var den så kallade GenèveklARATIONEN som antogs av Nationernas Förbund år 1924. Följande gång fick barnets rättigheter särskild uppmärksamhet år 1959, då FN:s generalförsamling antog DeklARATIONEN om barnets rättigheter. Båda deklARATIONERNA är allmänt hållna och till karaktären moraliskt-etiska, och ingendera gav staterna några juridiskt bindande förpliktelser.

År 1979, tjugo år efter att DeklARATIONEN om barnets rättigheter hade antagits, firades FN:s internationella barnår. På initiativ av polska staten inleddes samtidigt arbetet med att formulera ett bindande internationellt avtal om barnets rättigheter. Den tio år långa beredningsprocessen resulterade

slutligen i ett utkast till en konvention om barnets rättigheter, som kunde godkännas vid FN:s generalförsamlings plenum den 20 november 1989.

”Om man i en enda mening vill uttrycka vad konventionen siktar till, skulle det nog vara ’låt barnen vara barn’. Nu erkände man att barn är experter på sitt eget liv”, säger Eva Biaudet.

De nordiska länderna aktivt i bränschen

Finland och de övriga nordiska länderna hade en aktiv roll då konventionen bereddes och innehållet formulerades. Åren 1983–1985, då Finland var medlem i människorättskommissionen, hade man en officiell representant i den arbetsgrupp som beredde avtalet. Från och med år 1986 hade Finland en observatör i arbetsgruppen. Hösten 1990 stiftade riksdagen en lag om att godkänna avtalet, och lagen trädde i kraft våren 1991. Samtidigt blev innehållet i avtalet juridiskt bindande för Finland.

”Jag är stolt över det långsiktiga opinionsbildningsarbetet, som Finland tillsammans med de övriga nordiska länderna gjorde för konventionen”, säger Eva Biaudet. ”Både på politisk nivå och på tjänstemannanivå engagerade man sig starkt för projektet, inte minst i vår FN-representation. Men det är viktigt att minnas att flera medborgarorganisationer inom ramen för sina egna nätverk också på ett betydande sätt bidrog till konventionens tillkomst och innehåll.”

Näst efter Genèvekonventionerna är Barnkonventionen den människorättskonvention som ratificerats av flest länder i världen. Endast två länder, Somalia och Förenta staterna, står utanför den. Konventionens 38:e artikel som skyddar barn mot att delta i väpnade konflikter, gällde endast barn

under 15 år. I ett tilläggsprotokoll som avfattades år 2000 och trädde i kraft år 2002 har åldersgränsen också på denna punkt höjts till 18 år. Tilläggsprotokollet om barns deltagande i väpnade konflikter hade den 22 juni 2009 undertecknats av 124 stater och ratificerats av 128. Finland ratificerade protokollet år 2002. Tilläggsprotokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi hade vid utgången av juni 2009 undertecknats av 116 stater och ratificerats av 131. I Finland pågår ännu processen för ratificering av detta protokoll.

Det internationella perspektivet är viktigt

Eva Biaudet önskar att man i Finland tydligare än vad nu är fallet kunde se konventionens internationella dimension. ”Problematiken kring tillgodoseendet av barnets rättigheter är förstas till stor del annorlunda hos oss än på annat håll. Därför är det alldeles rätt att man i Finland koncentrerar sig på att rätta till de missförhållanden som är störst här. Men att ratificeringen av det andra tilläggsprotokollet har fördröjts är inte bara en onödig skönhetsfläck, utan ger också världen fel signal om vad vi tycker är viktigt.”

Verkställandet av Barnkonventionen övervakas av FN:s kommitté för barnets rättigheter i Genève. De länder som ratificerat konventionen rapporterar vart femte år till kommittén om de legislativa, juridiska och administrativa åtgärder de vidtagit för att genomföra de rättigheter som konventionen omfattar.

”Modellen där kommittén vid behandlingen av rapporten hör både regeringsrepresentanter och medborgarorganisationer är utmärkt”, säger Eva Biaudet. ”Jag anser att kommitténs godkännande av slutsatserna för vart och ett land är resultatet av en process där olika synpunkter har hörts på ett genuint och pluralistiskt sätt.”

Med siktet inställt på en barnombudsman

Att barnombudsmannens tjänst inrättades är enligt Eva Biaudet en av de viktigaste konkreta följderna i Finland av barnkonventionen och de processer den har satt i gång. Redan på 1990-talet gjordes flera motioner i riksdagen om att grunda en ombudsmannainstitution för att övervaka barnens rättigheter. År 1995 överlämnade regeringen en barnpolitisk redogörelse till riksdagen. ”Temat lyftes fram på många sätt”, minns Biaudet. ”Den första rent påtagliga åtgärden för att förbättra övervakningen av barnets rättigheter var, som jag ser det, ändå att riksdagen i slutet av 1990-talet tilldelade sin justitieombudsman resurser för ändamålet. Alltjämt lär barnets rättigheter höra till tyngdpunktsområdena i justitieombudsmannens laglighetsövervakning.”

I sina slutsatser om Finlands andra periodiska rapport rekommenderade FN:s kommitté för bar-

nets rättigheter i oktober 2000, med hänvisning till de goda erfarenheterna i de andra nordiska länderna, att Finland allvarligt borde överväga att inrätta en barnombudsmannatjänst. Våren 2003 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet på viss tid ett nationellt organ för främjande av barnfrågor, Kommissionen för barnfrågor i Finland, vars ordförande Eva Biaudet blev. Ett sådant organ förutsattes i det slutdokument som antogs vid FN:s specialsession om barn.

På väg mot ett Finland för barnen

Som första åtgärd beredde kommissionen ett förslag till barnombudsmannens arbetsbeskrivning och koordineringen av barn- och familjeåtgärder, som överlämnades till omsorgsminister *Liisa Hyssälä* våren 2004. Kommissionen beredde också det omfattande barnpolitiska verksamhetsprogrammet *Ett Finland för barnen*, som också gav riktlinjer för barnombudsmannens arbete. ”Jag hade redan länge varit övertygad om att Finland behöver och förtjänar en egen barnombudsman”, säger Eva Biaudet. ”Man måste bara invänta det rätta ögonblicket, momentum. Nu genomfördes beredningen på mycket bred front, vilket gjorde att man äntligen fick ihop det nödvändiga stödet för saken. Det som också bidrog till det lyckade resultatet var den raka och öppna dialogen mellan medborgarorganisationerna och de politiska beslutsfattarna.”

På basis av kommissionens förslag beredde social- och hälsovårdsministeriet samma år regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om barnombudsmannen. Lagen om barnombudsmannen trädde i kraft i början av september 2005, då ombudsmannen också inledde sitt arbete. ”Jag är glad att se hur mycket gott arbete man redan har gjort inom ramen för den nya institutionen”, säger Eva Biaudet. ”Men jag anser det ändå viktigt att barnombudsmannens resurser ytterligare förstärks och att man överväger att till barnombudsmannens byrå flytta över också sådana uppdrag som gäller att föra barnets talan. Det finns alltjämt mycket att göra i Finland för att genomföra konventionen om barnets rättigheter”. ●

”Jag ser det som viktigt att barnombudsmannens resurser ytterligare förstärks och att man överväger att till barnombudsmannens byrå flytta över också sådana uppdrag som gäller att föra barnets talan. Det finns alltjämt mycket att göra i Finland för att genomföra konventionen om barnets rättigheter.”

Barnombudsmännen som FN-kommitténs medarbetare

FN:s kommitté för barnets rättigheter ser barnombudsmännen som viktiga medarbetare i arbetet med att främja och försvara barnets rättigheter. Så uttryckte sig FN-kommitténs sydkoreanska ordförande Yanghee Lee i sitt anförande vid de europeiska barnombudsmännens möte i Dublin i september 2008.

■ De flesta nationella barnombudsmannainstitutionerna är grundade i slutet av 1990-talet eller början av 2000-talet. Också på annat håll än i Finland har man kommittén för barnets rättigheter att tacka för denna utveckling. Kommittén har ansett att det behövs en självständig människorättsinstitution som främjar och säkerställer att FN-konventionen efterlevs. År 2002 definierade kommittén verksamhetskriterierna.

”Vi uppmanar barnombudsmännen att självständigt delta i den nationella rapporteringsprocessen om barnkonventionen och att inleda dialog med kommittén. Vi önskar att barnombudsmännen deltar i det arbetsmöte (s.k. pre-sessional working group) som föregår hörandet av regeringen”, säger Yanghee Lee.

Kommittén för barnets rättigheter ordnar ett slutet arbetsmöte tre månader före man behandlar rapporten från representanterna för respektive under-tecknarland och träffar regeringens delegation. FN:s egna organ, medborgarorganisationerna och barnombudsmannen kan komma med skriftliga rapporter till kommittén och delta i det muntliga hörandet.

”Som sammanfattning av detta möte gör kommittén en lista över teman och frågor som den ber regeringen svara på inom två månader. Det är till stor hjälp för kommittén att barnombudsmännen deltar i detta arbetsmöte, eftersom den då kan ställa de rätta frågorna till regeringen. De har också

inverkan på de slutsatser man drar om landsrapporterna, berättar kommitténs ordförande Lee.

FN-kommittén önskar att barnombudsmännen också bidrar med sin insats då statens officiella rapport utarbetas. ”Barnombudsmännen har på sätt och en konsultativ roll. Vi önskar att de hjälper staten att så bra som möjligt följa kommitténs kvalitetskriterier då rapporten utarbetas. Samtidigt är det ändå viktigt att slå vakt om barnombudsmannens självständighet i relation till regeringen”, betonar kommitténs ordförande.

Enligt kommitténs riktlinjer bör utarbetandet av regeringens periodiska rapport inte delegeras eller överföras på barnombudsmannen och hon/han ska inte delta i den regeringsdelegation som kommer för att träffa kommittén. FN-kommittén önskar också att barnombudsmännen är med och informerar i sitt land om kommitténs slutsatser om landsrapporten. På barnombudsmännens ansvar ligger också att övervaka att staterna själva informerar om de rekommendationer de fått av kommittén. Barnombudsmännen kan ordna uppföljningsmöten där man bedömer hur effektivt staten har verkställt kommitténs rekommendationer. I Finland har sådana möten ordnats av barnombudsmannen, Centralförbundet för barnskydd, Unicef och utrikesministeriet i samarbete.

FN:s kommitté för barnets rättigheter har utarbetat flera s.k. allmänna kommentarer (*General Comment*) om tolkningen av Barnkonventionen. I Finland har dessa rätt detaljerade direktiv inte uppmärksammats särskilt mycket. I sina tidigare anvisningar har kommittén definierat bland annat barnombudsmannainstitutionens kriterier, Barnkonventionens genomförande samt minskandet av våldet mot barn. Den färskaste allmänna kommentaren behandlar ursprungsfolkens barns situation.

Inom FN-systemet är det också aktuellt att införliva det så kallade systemet för individuella klagomål i Barnkonventionen. I alla andra människorättsavtal ingår ett sådant förfarande. När det gäller barnets rättigheter kan de individuella klagomålen gälla principiellt viktiga situationer, där alla besvärsvägar på nationell nivå redan är utnyttjade. ●

Att vara stolt över och att förbättra

Barnombudsman Maria Kaisa
Aula bedömer vilken betydelse
Barnkonventionen har i Finland och
hur det står till med
barnets rättigheter.

■ I en internationell jämförelse av barnens välbefinnande klarar sig Finland bra. När det gäller spädbarnshälsan hör vi till världstoppen. I många länder får man bara drömma om heltäckande rådgivnings- och dagvårdstjänster. Nästan alla får avgångsbetyg från grundskolan. Finland var bland de första länderna som i början av 1980-talet förbjöd aga av barn. I hela landet sitter endast några få personer under 18 år i fängelse. Många serviceformer för barn och familjer härstammar från tiden före FN-konventionen.

Det goda utgångsläget förpliktigar också. FN:s konvention om barnets rättigheter är så bra för att den ger varje land chansen att bli ännu bättre. I Finland finns det gott om sånt man inte kan vara stolt över. Finländska utmaningar är barns erfarenhet av ensamhet, de uppluckrade familjebanden, problemen som orsakas av föräldrars alkoholbruk och de oskäligt stora kvalitetsskillnaderna i kommunernas service. Många barn placeras utom hemmet för att familjerna inte får stöd i tillräckligt god tid. För att förhindra skolmord krävs åtgärder för att minska psykiska problem och självdestruktivitet hos ungdomar. Bland invandrabarn och deras familjer är det särskilt vanligt att man inte mår så bra.

Källor:

livonen Esa, *Lapsiperheiden palveluiden rapautuminen – uhka lapsen oikeuksien toteutumiselle.* PPT-presentation på Barnmässan 3.4.2009.

Rapporten om länsstyrelsernas viktigaste utvärderingar om basservicen 2007. Länsstyrelsernas utvärdering av basservicen inom sitt område. Finansministeriet. Förvaltningsutveckling 2008.

FN-konventionen stärkte delaktighet och bredd

I Finland trädde konventionen i kraft år 1991 i början av en recession. Då tog den ekonomiska krisen politikernas energi till den grad att barnets rättigheter föll i glömska för en lång tid. Först på 2000-talet vaknade man upp. I Finland har konventionen inverkat mest genom att stärka barns rätt till delaktighet och det tvärspektoriella tänkandet.

I Finland var FN-konventionens mål att garantera barn skydd, omsorg och resurser bekanta från tidigare och inskrivna i lagstiftningen. Barns rätt att vara delaktiga och bli hörda började stärkas i slutet av 1990-talet. Den nya grundlagen, ungdomslagen, grundandet av barnombudsmannens byrå och barnskyddslagen är exempel på det. I alla slås fast att det är barnets lagliga rätt att få sin röst hörd.

I sina bedömningar har FN:s kommitté för barnets rättigheter klandrat Finland för dess splitttrade barnpolitik. Anmärkningen har satt fart på de barnpolitiska aktörernas samarbete och förbättrat planmässigheten. Man inser allt klarare att alla vuxna, flera av serviceformerna och även näringslivet är viktiga för att barn ska ha ett gott liv. Det gäller inte enbart utmaningarna inom barnskyddet.

I fråga om samarbete inom barnpolitiken har Finland gjort framsteg sedan mitten av 2000-talet. Det nationella programmet *Ett Finland för barnen* fungerade som en god början. Statsrådet utarbetade för ett par år sedan en egen plan på nationell nivå i enlighet med ungdomslagen. Kommunernas fullmäktige håller på att godkänna planer gällande barns välbefinnande, där man ställer upp på barnskyddslagen baserade mål för de olika förvaltningsområdena i respektive kommun.

Regeringens politikprogram för barn, ungdomars och familjers välfärd har förbättrat barns och ungdomars synlighet inom förvaltningen och även koordinationen. Politikprogrammets centrala mål motsvarar de så kallade allmänna åtgärder för att genomföra konventionen som vidtas av kommittén för barnets rättigheter. Till dem hör att informera om barnets rättigheter, främja barns delaktighet, utveckla bedömningen av beslutens inverkan

på barn samt att stärka kunskapsbasen i fråga om barns välbefinnande.

Mycket av detta finns alltjämt bara på papper, men man får hoppas att det som är väl planerat är till hälften gjort. I regeringens politikria 24.2.2009 krävdes också en utredning av hur förvaltningsstrukturerna kunde utvecklas för att stärka helhetstänkandet och koordinationen i barn- och ungdomspolitiken.

Kvaliteten och jämlikheten haltar inom servicen

I alla sina slutsatser sedan år 1996 har FN:s barnrättskommitté bekymrat sig, inte bara för den splittrade barnpolitiken, utan också för bristerna när det gäller barns jämlika tillgång till barnskydds- och familjetjänster, och för servicens kvalitet oavsett kommun. Kommittén har också rekommenderat att man ska följa med utvecklingen i Finland gällande resurser riktade till barn. Kommittén har dessutom noterat det stora antalet barn som är placerade utom hemmet.

Beträffande jämlikheten inom servicen har det inte skett någon väsentlig förbättring under 2000-talet. Servicen riktad till barn och barnfamiljer har sedan början av 1990-talet långsamt blivit sämre. Huvudgruppen Familjer och barns andel av Finlands socialutgifter har minskat med två procentenheter, från 13 procent till ungefär 11 procent från år 1990 till år 2003, varefter utvecklingen har jämnat ut sig. (Iivonen 2009.)

Detta betyder att man tvingats minska antalet rådgivningsbesök särskilt för spädbarnens del, skärande på familjeförberedelsen i rådgivningsbyråerna, minska antalet besök inom skolhälsovården, och att köerna till uppfostrings- och familjerådgivningarna varit långa i många kommuner. Utbudet av hemtjänst för barnfamiljer har blivit mindre och i en del kommuner helt och hållet försvunnit. Dessutom har sparandet på skolmaten, gallrandet i skolnätet och de växande gruppstorlekarna i dagvård och skola samtidigt förvärrat situationen. Inom barnskyddet har antalet barn som placeras i vård utom hemmet stadigt vuxit.

I länsstyrelsernas uppskattning av basservicens nivå år 2007 konstaterades: "Utbudet av öppna psykosociala tjänster för barnfamiljer motsvarar i flera avseenden varken behovet, författningarna eller rekommendationerna. Servicesystemets oklara organisering stöder inte en effektiv produktion av tjänster och inte heller en tillgång på tjänster som utgår från kunden. På många håll har man brist på yrkesutbildad personal och specialister. I kommunernas s.k. Paras-planer har man knappt alls tagit ställning för arrangerande av psykosociala tjänster för barn och ungdomar." Dessutom är tjänsterna för familjer med rusmedelsproblem och barn som blivit utsatta för våld enligt länsstyrelserna ofta beroende av tillfälliga lösningar och projekt.

Den nya barnskyddslagen har strukturerat organiserandet av barnskyddstjänster och satt fart på planerandet av skolpsykolog- och kuratorstjänster inom elevvården. Som stöd behöver lagen dock ett stadgande om det maximiantal klienter som kan vårdas av en enskild socialarbetare inom barnskyddet. Som det nu är förverkligas inte principerna om barnets delaktighet eller lagens tidsgränser. Dessutom behövs en nationell kvalitetsbedömning av tjänsterna inom barnskyddet och vården utom hemmet. När det gäller placering i familjevård eller institution har barn väldigt olika utgångslägen beroende på i vilken kommun de bor. I en del kommuner har man utvecklat arrangemangen med familjevård, men i vissa är till och med placeringen av små barn alltjämt mycket inriktad på institutioner

Mycket är dock på gång för att förbättra kvaliteten på tjänsterna för barn och familjer. I vissa kommuner har beslutsfattarna gjort det förbyggande arbetet till tyngdpunktsområde. Servicen har på ett nytt sätt organiserats om i form av familjecentraler och man har börjat utveckla planeringen och ledningen av tjänster för barn, ungdomar och familjer i kommunerna enligt en s.k. livscykelmodell.

Undervisningsministeriet har återupplivat skolornas klubbverksamhet och man har rettet ut frågan om gruppstorlekarna. Man har beslutat styra innehållet i barnrådgivningstjänsterna och

skolhälsovården med en förordning i stället för med rekommendationer. I landskapen har omfattande projekt för att utveckla tjänster för barn och familjer startats inom ramen för det s.k. Kaste-programmet. Med hjälp av s.k. uppsökande arbetspar har man sökt nya former för det mångprofessionella samarbetet på kommunnivå för att motverka utslagning. Man har lovat utveckla lagstiftningen om familjevård. Lagstiftningen gällande småbarnsfostran utvärderas. En ny enhetlig lagstiftning för elevvården har utlovats. I och med det nya tillsynsverket förenhetligas övervakningen av social- och hälsovårdstjänsterna på nationell nivå.

I många fall finns löften och goda avsikter. Realiserandet är däremot alltjämt bara i början. Men försämringen av den ekonomiska situationen utgör ett hot om att de förebyggande tjänsterna ytterligare ska skäras ned, då kommunerna funderar på hur de ska balansera sin ekonomi. Risken är att man med kortsiktiga sparåtgärder ökar de stora långsiktiga kostnaderna för barnens och familjernas service. Kommunerna och staten borde i sin planering och styrning bättre beakta barnens välbefinnande som helhet över förvaltningsgränserna. Nu är det tid att ta lärdom av den förra recessionen på 1990-talet. ●

Finlands barnombudsman behandlar inte klagomål

■ FN-kommittén har agerat kraftigt för att det i barnombudsmännens uppgifter också ska ingå att ta emot och undersöka klagomål eller besvär från barn och att göra inspektionsbesök i institutioner där det finns barn. FN-kommittén har särskilt betonat barns möjlighet att få handledning, hjälp och stöd att besvara sig då man misstänker att deras rättigheter har blivit kränkta. Kommittén har också rekommenderat att man skapar en medlings- och förlikningsmekanism för sådana situationer.

Lagstiftningen gällande Finlands barnombudsman innehåller dock inte sådana uppgifter eller befogenheter som gäller att föra barnets talan. Tyngdpunkten i uppdraget ligger på allmän opinionsbildning, på samma sätt som i de övriga nordiska länderna och till exempel i Skottland. I Finland har man ansett att andra institutioner, såsom riksdagens justitieombudsman, ska sköta inspektionsbesöken och undersökningen av enskilda fall. Barnombudsmän som behandlar besvär verkar i vissa länder de facto i anslutning till de allmänna justitieombudsmannainstitutionerna.

Den kontakt människor tar med barnombudsmannen visar, att man i Finland borde öka resurserna för att, särskilt på lokal och regional nivå, hjälpa barn att

förstå de rättigheter de har i fråga om utbildning och social trygghet. De nuvarande förfaringssätten, såsom det att anföra klagomål till länsstyrelsen, är stelbenta och långsamma, och folk känner inte till dem. Social- och patientombudsmännen hjälper en klient att bevaka sina rättigheter, men de informerar sällan barn och ungdomar om sin verksamhet. När det gäller skolärenden finns ingen mostvarande specialombudsman på det lokala planet. Under övervakning av barnskyddsinstitutionerna skapas först nu nationella riktlinjer för hur man bättre kunde beakta också barnens synpunkter.

I princip finns det alltså aktörer i Finland som kunde ta emot och behandla också barns klagomål eller besvär. Barnombudsmannen utökar sin information till barn och ungdomar om deras rättigheter. Dessutom vill barnombudsmannen betona barnperspektivet i de instansers verksamhet där man nu behandlar klagomål och besvär och tryggar klientens rättigheter. För lokal medling vid problem gällande utbildningsmässiga och sociala rättigheter finns det trots allt behov av nya förfaringssätt. I sitt opinionsbildande arbete verkar också barnombudsmannen för utveckla sådana. ●

Se även

Lapsinäkökulma ja lapsen oikeudet

sosiaaliasiamiesten raporteissa.

Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 2:2008.

Publicerad på nätet www.lapsiasia.fi.

Hur tillgodoses barnens rättigheter i praktiken?

Barnets rättigheter firar sitt jubileumsår. Finland har goda skäl att fira, men lämnas en del av barnen och ungdomarna utanför festen? I den här årsboken belyser vi på flera olika plan, ur många synvinklar och utan att väja för kritiska tongångar hur rättigheterna i verkligheten tillgodoses i Finland.

■ På följande sidor grunnar sju, för årsboken intervjuade experter på barn- och ungdomsfrågor, på vilka framsteg man gjort under de senaste tjugo åren. Även om man gått framåt i flera avseenden, finns det delområden där utvecklingen rentav varit negativ.

■ Efter en allmän granskning av barnets rättigheter går vi på djupet med några särskilt aktuella teman. Socialombudsman Eija Hiekka ger uttryck för den oro som hon, med insyn i folks vardag, känner över kommunernas otillräckliga resurser för förebyggande barnskyddsarbete. Forskaren Noora Ellonen presenterar resultaten av en undersökning om barns och ungdomars egna erfarenheter av våld. Överinspektör Elina Nivala vid Barnombudsmannens byrå presenterar slutledningarna i undersökningskommissionens rapport om skolskjutningen i Jokela.

■ Sist följer utvärderingar av hur man tillgodoser barnets rätt att vara delaktig, påverka och bli hörd (s. 32–41). Barnombudsmannens egen uppskattning kompletteras av en intervju med forskaren Anu Gretschel, som önskar mera växelverkan mellan barn och beslutsfattare.

Hundratals lågstadiel elever deltog med sina berättelser i barnombudsmannens riksomfattande skrivtävling med anledning av att barnets rättigheter firade jubileum. I berättelserna om de glada barnens skola och by betonades en trivsamt boendemiljö och att man inte får mobba någon.

En del av skrivtävlingens skörd finns på sidorna 42–45.

Sju inlägg
om hur barnets rättigheter tillgodoses i Finland

Beröm för barnskyddslagen, klander för bristande jämlikhet

Många myndigheter och andra aktörer följer i sitt arbete med hur barnets rättigheter tillgodoses. Sju betydande opinionsbildare i fråga om barnets rättigheter presenterar i den här artikeln sina tankar om ämnet. Den nya barnskyddslagen får beröm av dem, men de påtalar bristerna i barnservicens jämlikhet. De uppfattar inte det finländska samhället som särskilt barnvänligt.

*En bra förvaltning garanterar
att de grundläggande rättigheterna tillgodoses*

■ ”Barnens ställning och rättigheter har utvecklats i en positiv riktning i det finländska samhället”, säger riksdagens justitieombudsman *Riitta-Leena Paunio*. ”Särskilt gynnsam har utvecklingen varit under 2000-talet.” Som konkreta framsteg på författningsnivå nämner Paunio bland annat förnyandet av barnskyddslagen, utvecklingen i fråga om bemötandet av barn i svåra situationer, planeringen av barnskyddet i kommunerna, vårdgarantin gällande mentalvårdstjänster för barn och ungdomar samt det att barnens rätt att vara delaktiga och bli hörda har stärkts.

I vilken mån den gynnsamma utvecklingen kan ses som Barnkonventionens förtjänst, är enligt Riitta-Leena Paunio omöjligt att bedöma. ”Den periodiska, i konventionen ingående rapporteringen till FN-kommittén riktar ändå mer än tidigare uppmärksamheten på vissa saker. Barnets rättigheter har utan tvivel allmänt blivit mera och på ett nytt sätt kända och fått större betydelse under de senaste tjugo åren.”

Paunio betonar att justitieombudsmannen granskar barnfrågor närmast genom sporadiska observationer. ”Sedan år 1995 har vi noggrannare än

tidigare följt med några frågor i anslutning till hur barnets rättigheter tillgodoses, bland annat familjevåld och invandrabarnens ställning.” De flesta av de barnärenden som kommer till behandling hos justitieombudsmannen har att göra med familjer med problem. ”Man ska inte glömma att största delen av de finländska barnen mår bra och klarar sig utmärkt.”

Enligt Riitta-Leena Paunio eliminerar de positiva iakttagelserna inte det faktum att det finns mycket att korrigera. Vårdgarantin inom de barnpsykiatriska tjänsterna är ett uppenbart problemområde. ”Det har funnits brister både i tillgången på tjänster och i deras rättidighet. I fråga om socialförsäkringslösningar som gäller terapi har behandlingen i flera fall dragit ut så att det mottagliga skedet oåterkallegligt gått förlorat.”

”När det gäller familjevåld är tröskeln för att ingripa fortfarande alltför hög hos oss”, påpekar justitieombudsman Paunio. ”Barnskyddsanmälan borde göras oftare än nu. Resursbristen får inte vara ett hinder.” Enligt henne kan kommunerna inte uppfylla den nya barnskyddslagens förpliktelser på grund av allt för liten personal inom barnskyddet.

Riksdagens justitieombudsman
Riitta-Leena Paunio

”Det blir säkert svårt att följa lagen, särskilt då det gäller att handla inom fastställd tid. Kommunerna borde dock kunna ordna sitt barnskydd så att barn kan få hjälp så snabbt som möjligt.”

Riitta-Leena Paunio är också bekymrad över förseningarna i behandlingen av tvister gällande vårdnads- och umgängesrätt. ”Det är särskilt de så kallade utredningarna av barnens förhållanden som tar alltför lång tid. En sådan utredning kan ta upp till två år, medan ett halvt år kunde betraktas som en skälig tid. I en sådan situation tvingas barnet leva olidligt länge mitt inne i sina föräldrars konflikter.” Problemet med bevakat umgänge är att en förpliktande lagstiftning saknas. ”Då kommunerna inte är förpliktade att ordna bevakat umgänge, händer det ofta att sådant inte alls blir av.”

Enligt justitieombudsman Riitta-Leena Paunio kan hänsynen till barnets situation ännu på många sätt bli bättre i Finland. Hon poängterar särskilt att barns delaktighet och deras möjligheter att bli hörda bör förbättras. ”Det vore idealiskt om dessa frågor kunde behandlas som en del av den allmänna samhällsutvecklingen.” ●

Ännu är det långt kvar

■ Hos justitiekanslersämbetet syns ärenden som rör barnets rättigheter främst i form av klagomål riktade mot olika myndigheters verksamhet. De kan till exempel gälla en social- och hälsovårdsmyndighets eller en domstols beslut i tvistemål som gäller vårdnad om ett barn och umgängesrätt. Sådana klagomål statistikförs inte som en särskild grupp av ärenden, och de leder endast sällan till åtgärder.

Justitiekansler
Mikko Puumalainen

Enligt biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen bildar FN:s konvention om barnets rättigheter ett nytt grundrättighetssystem, som innehåller juridiskt bindande förpliktelser i fråga om barnets ställning. Men det är också fråga om en samhällsanda. I Finland har man alltjämt enligt honom på många områden långt till ett uppfyllande av konventionens mål. ”Då man ser på det som har förverkligats på det politiska planet, kan man för det första konstatera att de investeringar som gäller barns välbefinnande har minskat”, säger Puumalainen. ”Bland annat har satsningen på skolhälsovården, mentalvårdstjänsterna för barn och unga och på socialförvaltningen blivit mindre. Det är inte enbart fråga om att man skulle ha avstått från att utveckla dem, utan deras nivå har också sjunkit absolut sett. Att man godkänner detta trots den diskussion som förts, tyder på en likgiltighet för barnets bästa, och leder till att utslagningsutvecklingen tar fart.”

Mikko Puumalainen skulle vilja förbättra den juridiska övervakningen av hur barnets rättigheter tillgodoses. ”Det har tyvärr visat sig att det är först efter rättsligt ingripande vid försummelser som saker börjar hända. Ofta räcker det inte med styrande åtgärder.” Han anser att man i anslutning till lagberedningen borde göra mera bedömningar av barnkonsekvenserna. Också i kommunallagen borde ingå en skyldighet att vid beslutsfattandet bedöma konsekvenserna för barn. ”Ju klarare och entydigare skyldigheten är, desto bättre är det med tanke på justitiekanslersämbetets övervakningsuppdrag.”

Biträdande justitiekansler Puumalainen beskriver Barnombudsmannens arbetsuppdrag i sin nuvarande utformning som i första hand konsultativ och informerande. ”Varför ingår inte behandling av klagomål i barnombudsmannens byrås befogenheter?”, frågar han. ”Förhoppningsvis betyder det inte att man då barnombudsmanens tjänst inrättades inte önskade få alla de positiva verkningar den kunde ge.”

I Finland följer man enligt Puumalainen beträffande barnfrågor i första hand med utvecklingen på FN-nivå. ”Det kunde vara nyttigare att ha den europeiska verksamhetsmiljön som jämförelseobjekt. De naturliga referenserna finner man snarare där. Bland annat inom EU:s byrå för grundläggande rättigheter görs viktigt arbete också inom området barnets rättigheter.” ●

Vice verkställande direktör
Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
Kommunförbundet

Barnets relation till konsumtion genomgår en förändring

■ Barnets utveckling bör inte störas genom att man prackar på det alltför mycket saker, påpekar direktör *Anja Peltonen* vid Konsumentverket. Barnets ställning som konsument har av flera olika skäl förändrats sedan 1980-talet. Tekniken har gått framåt med stora steg och familjens inre mekanism har förändrats. Barn har mera pengar till sitt förfogande numera och man ser dem som konsumenter på ett annat sätt än förr.

Ur Konsumentverkets synvinkel sett var början av 2000-talet en vild period med tanke på barnets rättigheter. Då kunde barn självständigt köpa produkter via mobiltelefonen. ”Nu har vi kommit över det mest bekymmersamma skedet och efter de värsta överdrifterna har beslutanderätten beträffande barns konsumtionsval återbördats till föräldrarna. Barnets speciella egenskaper beaktas mer än tidigare och man försöker fostra barnet som konsument”.

Alltför ofta tänker man dock att barnet förstår mark-

Den splittrade gemenskapen är en utmaning

■ Enligt Kommunförbundets vice verkställande direktör *Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma* har det finländska samhället genomgått en radikal förändring under de senaste 20 åren. "När Barnkonventionen kom till var det helt andra tider i Finland", säger han. "Den traditionella gemensamhetskulturen stöddes av informationsförmedlingen, skolsystemet och biblioteksväsendet. Om Internet hade man inte en aning."

Enligt Mäki-Lohiluoma är gemenskapen nu i hög grad upplöst. "Det virtuella har undanträngt det regionala. Redskapen för delaktighet är andra än förr. Hänger vi i kommunerna tillräckligt bra med i utvecklingen? Barn behöver gemenskap för att utvecklas, men det verkar vara svårt att urskilja den gemenskapen nu."

De internationella kontakterna och invandringen har inneburit stora förändringar, säger Mäki-Lohiluoma. "Allt är mycket mera internationellt än för tjugo år sedan. Marknaden och informationen har globali-

serats, den kulturella mångfalden har blivit verklighet. I en finländsk skolklass kan rentav varannan elev vara utlänning. Olika kulturer och språk möts varje dag. Det ställer alldeles nya krav på skolan och på hela undervisningssystemet."

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma vill se barnet i centrum. "Men man måste komma ihåg att man inte kan kräva orimligheter när det gäller barnets rättigheter. Grundförutsättningarna för en bra barndom ligger i ett gott föräldraskap. Det kan man inte överföra på skolor och ungdomsarbete."

Lösningarna på de brännande frågorna om barnets rättigheter borde enligt Mäki-Lohiluoma sökas på alldeles annat håll än i författningar. "Om man till exempel tänker att barn ska ha rätt till fritidsaktiviteter, så kan det inte enbart och främst vara kommunens sak att garantera det. Nog är det föräldrarna som ska skapa förutsättningar för sådant. Det grundläggande uppdraget att ge barnen välgång för livet bör inte styckas i bitar. Föräldrarna kan inte fly det ansvar som naturligt ankommer på dem. Professionella aktörer kan aldrig kompensera gemenskapens betydelse." ●

nadsföring som en vuxen gör det. "IFN:s konvention om barnets rättigheter utgår man från att ett barn ska få vara ett barn. Det borde inte behöva möta alltför stora och svåra saker. Utnyttjande av barn kan också vara kommersiellt. De borde få ro att växa och de vuxna ro att fostra", understryker Peltonen.

Peltonen bläddrar belåten i utredningen Med adress till vuxna som gjordes av barnombudsmannens byrå, och där barn och ungdomar berättar om hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. "Lyckligtvis har barn inte alltför stor anledning att ängslas. Utredningen visar att de uppfattar maten som viktig. Livsmedelsreklam riktas också till små barn. Det är oroväckande och kräver diskussion."

Peltonen, liksom också de intervjuade barnen, anser att det behövs kostnadsfria möjligheter till fri sysselsättning för barn. Barn borde ha rätt att vara också nånting annat än konsumenter. "De borde ges möjlighet att växa upp och bli sig själva. Det är allas vår gemensamma uppgift, och den får inte störas genom att man trugar på barnen ett överflöd av saker", slår hon fast. ●

Direktör
Anja Peltonen
Konsumentverket

Forskningsresultat kunde hjälpa oss vidare

■ Med tanke på barnets rättigheter var åren 1989–2009 snarare en dålig än en god tid, utbrister professorn i socialpsykologi vid Tammerfors universitet *Anja Riitta Lahikainen*. ”De inbesparingar som ansågs nödvändiga under den förra recessionen tystade ner diskussionen om barnets bästa”, säger Lahikainen. ”Till följd av recessionen försämrades barnens ställning. Nu är vi mitt i en ny recession, men mellan den och den förra hann det aldrig bli någon vändning till det bättre.”

Professorn i socialpsykologi
Anja Riitta Lahikainen
Tammerfors universitet

”Gruppstorlekarna i dagvården och skolorna har vuxit, omhändertagandena har ökat och barnfamiljernas fattigdom har blivit större. Hur prioriteras barnets bästa i detta läge?” Professor Lahikainen kan inte påminna sig några direkta förbättringar gällande barnets rättigheter under de tjugo senaste åren. ”Den subjektiva rätten till dagvård främjar inte obestridligt barnens jämlikhet. Den var framför allt en prestation för de politiker som drev saken. Begreppet barnets bästa används ofta fel, utan mandat. Det är inte bara politiker som gör det, bland andra uppträder också barnträdgårdslärare ofta som om de hade monopol på tolkningen av barnets bästa.”

Som ett särskilt stort missförhållande ser Anja Riitta Lahikainen det sätt på vilket man försökt styra dagvårdsarrangemangen. ”Utan hållbara skäl har man gått in för en modell som gynnar kommunala daghem, där grupperna ofta är uppseendeväckande stora.” Enligt henne vore det bättre med en annan lösning. ”Det lyckligaste för barnen vore att föräldrarna skulle ha verklig rätt att sköta sitt barn hemma. Familjedagvård är ett brukbart alternativ. De relationer som skapas i hemvård har man kvar hela livet.” Lahikainen förstår inte varför de reformer som rör förlängningen av föräldraledigheten och pappornas möjlighet att tillbringa tid med sitt lilla barn har framskridit så långsamt. ”Att låta pappan igen få större plats i barnets vardag skulle vara nånting verkligt stort och positivt.”

Till Barnkonventionens speciella förtjänster räknar Anja Riitta Lahikainen den växande diskussionen om barnens ställning och rättigheter. ”Barns synlighet i den diskussion som nu förs i samhället har onekligen nått en ny nivå.” Att barnombudsmanstjänsten inrättades ser hon som ett viktigt och konkret tecken på att någonting har förändrats. ”Jag anser att också barnombudsmannadelegationens roll är viktig. Det är ett forum som man förhoppningsvis får ut mera av i framtiden. Barnets ställning och rättigheter kan främjas effektivare när man kan utnyttja också den information som forskarna på området har att erbjuda.” ●

Lektor
Sirkka Rousu
Diakoniyrkeshögskolan

Lapptäcket bör synas i sömmarna

■ I motsats till Anja Riitta Lahikainen nämner lektor Sirkka Rousu vid Diakoniyrkeshögskolan just den subjektiva rätten till dagvård som ett betydande framsteg i fråga om barnets rättigheter. Varför detta är så viktigt förklarar Rousu med socialpolitikens universalitetsprincip.

Ungefär där slutar Rousus lista över framsteg. "Beträffande såväl resurser och skydd som delaktighet har framstegen varit mycket blygsamma. "På resurssidan har det enligt Rousu skett en tillbakagång i fråga om rådgivnings- och hemtjänster. "Och så har skett trots att vi har fått uppleva en enastående tid av växande välstånd. Vi har inte ens lyckats ta oss tillbaka till utgångsnivån före den förra recessionen."

Om hur det står till med skyddet vittnar enligt Sirkka Rousu bland annat det att allt fler barn eller ungdomar tvingats uppsöka en barnpsykiater. "Ojämligheten har ökat och för vissa grupper del

har den fördjupats." Om utvecklingen i fråga om servicens kvalitet har hon ingen särskilt smickrande uppfattning. "Åtminstone har inte barnens erfarenheter av kvaliteten och tillgången på tjänsterna blivit bättre."

Det enligt Rousu allt rårare sexuella utnyttjandet och mobbandet som försiggår i medierna, och särskilt på Internet, är en aktuell utmaning inom skyddet. "På nätet är det lätt att kränka och skada ett sårbart barn. Det psykiska illamåendet i Finland verkar ha fått en ny obehaglig kanal." Sirkka Rousu tycker att det vore viktigt att i högre utsträckning än nu anmäla missbruk till polisen.

När det gäller delaktigheten tycker sig Sirkka Rousu se att det skett en liten förbättring under de senaste åren. "Men den är nog rätt kosmetisk. Finland är de facto ett mycket vuxencentrerat land, och jag har inte märkt att man skulle sätta så stort värde på vad barn och ungdomar har att säga." Rousu tror att de samhälleliga besluten skulle bli mycket bättre ifall också de unga fick delta i dem med sina synpunkter. "Ungdomsfullmäktige och elevråd skulle vara bra kanaler för delaktighet. Men det borde ändå vara möjligt att få sin röst hörd också utan formella strukturer."

Sirkka Rousu skulle sätta de politiska beslutsfattarna i skolbänken för att få dem att inse hur värdefullt det i bästa fall kan vara med bedömningar av barnkonsekvenser. "Med enkla frågor kunde man lätt få fram barns och ungas synpunkter på det som behandlas. Det är ett förfärligt slöseri att lämna den chansen outnyttjad." Det svåra ekonomiska läget förminskar inte på något vis betydelsen av barns synpunkter i beslutsfattandet.

Det nuvarande välfärdssystemet ser för Sirkka Rousu ut som ett väldigt lapptäcke, där de stora linjerna och de små detaljerna flyter ihop. "Den finska välfärdsstaten är femtio år gammal. Både på statlig och kommunal nivå vore det nu lägligt med en fördomsfri helhetsgranskning. Det är bara genom en sådan process som även de frågor som är viktiga för barnen kan ordnas på ett hållbart sätt." ●

Generalsekreteraren
Hanna Markkula-Kivisilta
Rädda Barnen rf

Att skydda barnen är en viljesak

■ Generalsekreteraren för Rädda Barnen rf *Hanna Markkula-Kivisilta* ser den nya barnskyddslagen som det som allra mest har främjat barnets rättigheter. ”Lagen har moderniserat barnens ställning och gjort dem mera delaktiga. Barnet ses nu som en kund; dess ärenden sköts av en egen socialarbetare, och de ska skötas inom utsatt tid”, sammanfattar Markkula-Kivisilta.

Barnskyddslagen ålägger kommunerna att utarbeta planer för att främja barns välbefinnande. ”Att skydda barnen ankommer inte bara på socialsektorn”, påpekar Markkula-Kivisilta. ”För tjugo år sedan framhöll man inte barnets förmåner så mycket. Nu bär man gemensamt ansvar för dem, åtminstone på lagnivå”. Som förbättringar under de senaste åren ser Markkula-Kivisilta också grundandet av barnombudsmannens byrå och den systematiska förberedelse som fosterfamiljer går igenom, och som gör att barns speciella behov beaktas bättre än tidigare.

Enligt Markkula-Kivisilta tillämpas barnskyddslagen trots allt mycket ojämnt. I fråga om tillgången på tjänster är barnen sinsemellan ojämlika, och de tvingas ofta vänta oskäligt länge medan stödet släpar efter. ”Hur snabbt och vilken slags hjälp barnet får beror på var det bor. För förebyggande och tidigt ingripande blir det inte kvar tillräckliga resurser, vilket utom att det är omänskligt också är ekonomiskt sett huvudlöst”, konstaterar Markkula-Kivisilta. De medel som riksdagen beviljar kommunerna är inte öronmärkta för barnskydd, och anslagen har inte alltid använts för rätt ändamål. Markkula-Kivisilta efterlyser ett lämpligt uppföljningssystem. ”Lagstiftaren kan påverka till en viss gräns, resten hänger på viljan”, säger hon.

Markkula-Kivisilta understryker vikten av att lyssna på barnens åsikter: ”Barnets delaktighet måste ha effekt – hon/han är ju expert på sitt eget liv. Barnet måste med hänsyn till sin ålder och mognad få delta i beslutsfattande som gäller det självt.”●

”Kommunerna saknar resurser och kunnande”

Socialombudsman Eija Hiekka önskar mera resurser speciellt för det förebyggande barnskyddsarbetet.

■ I sitt arbete följer socialombudsman *Eija Hiekka* med situationen inom socialförvaltningen i kommunerna i mellersta Finland, också ur barnsynvinkel. Hon är bekymrad över kommunernas försämrade möjligheter att sköta sina lagstadgade uppgifter. ”I många av kommunerna i mellersta Finland finns hälsofarliga skolutrymmen, och kommunerna har redan problem med att ordna undervisning, för att inte tala om psykologiska och psykiatriska tjänster. Problemen drabbar socialvården, vilket tyvärr märks i form av en ökning av omhändertagandena och ett ökat behov av barnskydd”, ondgör sig Hiekka.

Kommuner som brottas med ekonomiska svårigheter har inte nödvändigtvis resurser att sköta barns och ungdomars möjligheter till fritidsaktiviteter tillräckligt väl, vilket gör att ansvaret för att ordna sådant ofta faller på organisationer som gör frivilligarbete. Hiekka sörjer över att finländska barn och ungdomar inte är jämställda: ”Fritidsaktiviteterna ger många slags färdigheter att ta med sig ut i livet.”

Resurserna räcker helt enkelt inte till

I flera kommuner sköts socialärenden av en icke behörig personal, vilket orsakar problem av många slag: dels gör det behandlingen av ärenden långsammare, dels kan det ge upphov till osäkerhet om vart man borde vända sig, till exempel i barnskyddsfall. Personalomsättningen tär på kontinuiteten i arbetet och det är tungt för klienten då den egna socialarbetaren byts ut flera gånger i året. Om det inte finns någon socialarbetare i hemkommunen kan tröskeln för att söka hjälp i grannkommunen vara hög. ”Under de senaste åren har barnskyddsanmälningarnas

antal vuxit drastiskt”, konstaterar Hiekka. ”Barnskyddsprocesserna är utdragna, och man klarar inte på långt när av att behandla alla fall under de tre månaderna efter anmälan som lagen förutsätter.”

Enligt Hiekka borde staten sträcka ut en hjälpande hand till kommunerna. ”Jag bekymrar mig för hur klienterna ska klara sig. Kommunernas finansiering har inte ökats i samma takt som nya uppgifter påbörjats dem, och som alla borde skötas bättre, snabbare och effektivare än tidigare. Hjälper man inte kommunerna i den här situationen hämmar det sig tyvärr framöver.” Det gäller inte enbart resurser, ibland är det också svårt att hitta behörig personal.

Inget ont som inte har något gott med sig

De regionala skillnaderna mellan kommunerna är många, och framgångshistorierna beror inte alltid på kommunens storlek. Verksamhetskulturer kan växla och verksamheten på gräsrotsnivå kan vara mycket livlig. ”Mellersta Finlands kompetenscenter för socialbranschen har ordnat utbildning för anställda inom det sociala området, där de har fått lära sig det nyaste och sinsemellan tipsa om bra metoder. Många har prisat möjligheten att kunna gå på utbildning nära hemorten”, säger Hiekka. ”Visst kommer man också via Internet åt all slags information och erfarenheter, men i det dagliga slitet kan det vara svårt att lösgöra tid för utveckling.” ●

Socialombudsmännen sköter den allmänna informationen och rådgivningen om socialtjänster och -förmåner i kommunerna, och hjälper klienten ifall servicen har gett anledning till missnöje. År 2008 gjorde Barnombudsmannen en utredning om barnperspektivet och barnets rättigheter i socialombudsmännens rapporter.

Barn utsätts för mera våld än vuxna

Våldet mot barn är ett hinder för genomförandet av barnets rättigheter i Finland. Genom att tillfråga barnen och ungdomarna själva utredde Polisyrkeshögskolan hur det står till med deras trygghet. En så kallad barnofferundersökning bör göras med jämna mellanrum. Myndigheternas statistik visar bara en del av det våld som riktas mot barn.

Det verkar som om det lindriga våldet mot barn har minskat under en längre tid.

■ Forskaren *Noora Ellonen* har vid Polisyrkeshögskolan utrett barns och ungdomars erfarenheter som våldsoffer. Utredningen ingick som en del i ett av inrikesministeriet finansierat forskningsprojekt där man kartlägger det våld som riktas mot barn i Finland. Projektet har också samband med det program för inre trygghet som regeringen har startat.

”Uppgifterna om hur vanligt det är med våld mot barn och om utvecklingstrenderna i det avseendet har varit mycket bristfälliga”, säger *Noora Ellonen*. ”Vid sidan av uppgifter från myndigheterna kräver en tillförlitlig helhetsbild att man gör regelbundna enkäter, med utgångspunkt i barnens och ungdomarnas synvinkel.”

Enligt *Ellonens* undersökning utsätts barn för mera våld än vuxna. Våldet sker vanligen hemma eller i skolan. Våldsverkaren finns också nästan utan undantag i barnets närmaste krets. I omkring vart femte fall var förövaren en syster eller bror. I ungefär vart tionde fall var det en vuxen i familjen som var skyldig.

”Utvecklingen i fråga om aga ger anledning till både glädje och bekymmer”, konstaterar *Noora Ellonen*. ”Att agan har minskat med hälften under de senaste 20 åren, är delvis en följd av att den har kriminaliserats, men säger också nånting om upplysningens slagkraft. Men det är oacceptabelt att var tredje niondeklassare och var femte sjätteklassare alltjämt uppger sig ha utsatts för kroppslig aga.” Enligt *Ellonen* ser grannar, släktingar och bekanta alltför ofta genom fingrarna med våld mot barn som sker inom familjen. ”Särskilt då en mamma tuktar ett barn kan det ses som ett förståeligt symptom på trötthet och ansträngning. Så borde det inte vara.”

Även utvecklingen gällande sexuellt utnyttjande beskrivs av *Noora Ellonen* som svagt positiv. ”Fallen har blivit lindrigare till sin natur, då tyngdpunkten har förskjutits från verklig kontakt till förslag”, säger hon. ”För flickornas del är sexuellt utnyttjande ungefär lika vanligt som för 20 år sedan, men graden av utnyttjande har blivit lindrigare. Fallen där förövarna är klart äldre än flickorna, incestrelationerna samt tvång och våld förknippat med sex har alla minskat.” Fallen där pojkar utsatts för utnyttjande har minskat något.

Internets roll i barns och ungdomars vardag har blivit större, och är förknippat med nya riskfaktorer som man tillsvidare inte känner till så bra. ”Webbvärlden förändras med sådan fart att det nästan är omöjligt att känna den, än mindre behärska den. Det är svårt att hänga med i den här utvecklingen”, säger *Ellonen*. ”Föreställningarna om pedofiler som lurar på nätet har fått orimliga proportioner. Fenomenet existerar nog, men i mitt forskningsmaterial fanns det ändå relativt få fall som gällde övertalning till sex, tvingande till sex eller betalning av ersättning för sex på nätet.”

”Webbvärlden förändras med sådan fart att det nästan är omöjligt att känna den, än mindre behärska den. Det är svårt att hänga med i den här utvecklingen.”

”Att agan har minskat med hälften under de senaste 20 åren, är delvis en följd av att den har kriminaliserats, men säger också nånting om upplysningens slagkraft”, säger forskaren Noora Ellonen vid Polisyrkeshögskolan.

Som ett växande problem ser Ellonen däremot den mobbning och förnedring som sker mellan jämnåriga på nätet, och som vuxna borde ingripa betydligt kraftigare mot än vad som nu görs.

Enligt Noora Ellonen kan man på basis av undersökningen peka på några faktorer som ökar risken för våld. På individplanet är det främst fråga om en riskfylld livsstil, där fritiden tillbringas utom föräldrarnas övervakning, ett obestämt hängande med kamrater i offentliga utrymmen, bruk av rusmedel och eventuellt också brottslig verksamhet. ”Också på familjeplanet kan man urskilja vissa omständigheter som korrelerar med våldsupplevelser”, berättar Ellonen. ”Skillnaderna i den socioekonomiska bakgrunden är inte längre en lika betydande prediktor för våld som för tjuگو

”Skillnaderna i den socioekonomiska bakgrunden är inte speciellt betydelsefulla. Gräl mellan föräldrarna, rikligt alkoholbruk och brist på social kontroll ökar däremot sannolikheten för våld.”

är sedan. Gräl mellan föräldrarna, rikligt alkoholbruk och brist på social kontroll ökar däremot sannolikheten för våld. Familjeformen, föräldrarnas utbildning eller arbetslöshet hade inget tydligt samband med våldserfarenheterna.

Noora Ellonen önskar att de vuxna skulle ändra sin attityd till våld mellan barn och ungdomar. ”Det är fruktansvärt att våld är en del av många flickors och pojkars dagliga liv”, säger hon. ”Om man inte ingriper tolkar barn och unga det som att vuxna ser våld som berättigat, att det är ett godtagbart sätt att få utlopp för frustrationer och lösa problem. Men både fysiskt och psykiskt våld borde vara absolut förbjudet också i verkligheten, och man borde alltid ingripa när sådant sker. Det handlar om vilka värderingar och beteendemönster vi överför till kommande generationer.” Barns tröskel för att berätta om sina våldserfarenheter för föräldrarna eller till exempel en lärare, hälsovårdare eller skolkurator skulle sänkas ifall de

”Det handlar om vilka värderingar och beteendemönster vi överför till kommande generationer.”

kunde lita på att alltid bli tagna på allvar sådana gånger.

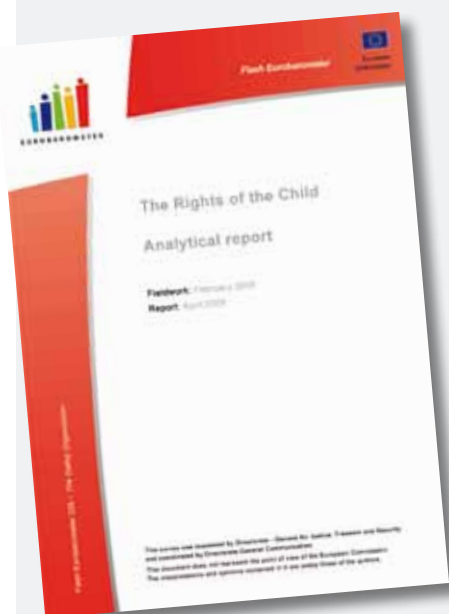
Enligt Noora Ellonen finns det inte just något internationellt jämförelsematerial om barns och ungdomars våldserfarenheter. Forskningsprojekt inom området pågår för tillfället i Danmark och Norge. Avsikten är att man i fortsättningen ska kunna jämföra uppgifterna, åtminstone mellan de nordiska länderna. ●

Mera om detta ämne:

Ellonen N, Kääriäinen J, Kivivuori J: *Lapset ja nuoret väkivallan uhreina*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80, Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64, 2007.

Finländska ungdomar är bekymrade över våldet mot barn

Finländska ungdomar tycker att barns rättigheter är väl tryggade i Finland. De anser att det största problemet är det våld som riktas mot barn. Det framgick av 2008 års Eurobarometer, där man utredde vilken uppfattning europeiska ungdomar i åldern 15–18 år har om barnets rättigheter.

The Rights of the Child. Flash Eurobarometer 235. Publicerad på Europeiska unionens portal www.europa.eu.

■ Ungdomarna ombads nämna vilka problem gällande barn som allra först borde lösas i deras hemland. Majoriteten av de europeiska ungdomarna ansåg att det våld som riktas mot barn är det största problemet. I Danmark var våldet det största problemet: 56 procent ansåg att det var ett av de två mest brådskande problemen. Av de finländska ungdomarna tyckte 51 procent att denna sak var en av de två viktigaste. Man önskade också snabba lösningar, särskilt för att eliminera sexuellt utnyttjande av barn och narkotikamissbruk.

Av de europeiska ungdomarna upplever 74 procent att barnets rättigheter är väl eller ganska väl tryggade i deras hemland. Var femte anser att det finns brister i denna trygghet. Av de finländska ungdomarna tror 94 procent att barnets rättigheter är väl eller ganska väl tryggade i Finland.

Enligt Eurobarometern visste 67 procent av de europeiska ungdomarna att de har några speciella rättigheter som inte vuxna har. I enkäten ombads ungdomarna uppskatta vilka problem personer under 18 år kan råka ut för om de behöver hjälp för att försvara sina rättigheter. De ansåg att det största problemet är att ungdomar inte vet var de kan få hjälp. Det näststörsta problemet ansågs vara att ungdomar inte är medvetna om sina rättigheter. Enligt de finländska ungdomarna förekommer sådana problem knappt alls när det gäller att försvara rättigheter, och därför var behovet att söka hjälp mindre än i de flesta andra EU-länderna.

Av ungdomarna frågades också inom vilka av politikens områden som barns åsikter speciellt borde beaktas. De flesta nämnde utbildningspolitiken (75 procent). Trygghet, hälsa och fritid sågs också som viktiga. ●

En socialt trygg skolmiljö förebygger konflikter

Barns trygghetskänsla bottnar i annat än vuxnas.

I denna artikel granskar överinspektören vid barnombudsmannens byrå Elin Nivala den rapport som den 26 februari 2009 gavs av undersökningskommissionen för skolmorden i Jokela.

■ De åtgärder som undersökningskommissionen föreslår kan indelas i olika grupper utgående från det skede i vilket man vill förhindra skolmord – eller den skada de förorsakar. Med förebyggande åtgärder försöker man stärka barns och ungdomars välbefinnande, känna igen tecknen på att någon inte mår bra och erbjuda tidigt stöd, för att ingen ska komma att utföra en så desperat handling som ett skolmord. Med förhindrande åtgärder försöker man identifiera unga som eventuellt planerar skolmord och hindra dem att genomföra sina planer. Med åtgärder för att minimera skadorna strävar man inte efter att förhindra själva dådet, utan att fungera effektivt i en hotfull situation och klara kriser med så få offer som möjligt

Åtgärderna i alla dessa faser bör utvecklas, men samhällets primära mål bör vara att verka för att barn och ungdomar inte ska må dåligt. Då bör man förstå vilka faktorer som ligger bakom skolmorden, mördarnas eventuella motiv eller vilka livssituationer som drev dem att utföra dåden.

Enligt den rapport som gavs av undersökningskommissionen för skolmorden i Jokela var förövaren marginaliserad på ett speciellt sätt. Han hade inte fallit ur skolsystemet, vilket vanligen ses som den största utslagningsrisken för ungdomar. Han kom inte heller från att socioekonomiskt sett sämre lottat eller söndrigt hem, och hans föräldrar hade veterligen inga speciella problem med alkohol eller mentala problem. Däremot var

han ensam och mobbad, det vill säga utestängd ur sin egen hemorts och sina skolkamraters sociala nätverk. Dessutom hade han problem med sin psykiska hälsa, vilket delvis kan förklara den sociala utslagningen, eftersom sociala situationer var ångestladdade för honom. Istället för kontakter ansikte mot ansikte skapade han människorelationer och acceptans för sig och sina idéer på diskussionsforumen på Internet.

Jokelamördarens situation är inte unik; den sociala isoleringen och mobbningen verkar vara ett återkommande inslag i skolmördarnas bakgrund. FBI-agenten Mary Ellen O´Toole och professorn i psykiatri Stuart W. Twemlow som har forskat om de amerikanska skolmorden, betonade vid ett skoltrygghetsseminarium i Helsingfors den 29 januari 2009 starkt den sociala miljöns betydelse både vid förebyggande av skolmord och vid hindrande av sådana, dvs. då man identifierar ungdomar som hyser sådana planer. Det viktiga är att utveckla skolgemenskapen till en psykiskt och fysiskt trygg verksamhetsmiljö, där man är känslig för tecken på att barn och ungdomar mår dåligt, även tecken på skolmordsplaner.

Enligt professor Twemlow borde skapandet av en trygg skolmiljö utgå uttryckligen från barnens synvinkel. Väsentligt är att barnen deltar i planeringen av miljön, eftersom barns trygghetskänsla bottnar i annat än vuxnas. Utöver den fysiska säkerheten i skolan bör man fästa avseende vid trygghetskänslans psykiska och sociala för-

utsättningar. Mobbning är en faktor som verkar starkt nedbrytande på den emotionella tryggheten, medan ett välfungerande socialt system stärker känslan av trygghet. En respektfull och öppen interaktion, möjlighet att uttrycka sig och gehör för enskilda synpunkter är byggstenar i en trygg skola. Otryggheten ökar i skolor med en individcentrerad och tävlingsinriktad verksamhetskultur där man kväver elevernas spontana uttryck.

Lösningen på mobbningen i skolan är alltså inte bara att identifiera problemindividerna och se till att de får vård, utan att utveckla hela skolans verksamhetskultur. Mobbning bör ses som ett fenomen som inte är slumpartat, utan som har tydliga sociala funktioner i grupper av barn och ungdomar. Därför bör förebyggande av mobbning ingå som en del i en större verksamhet som påverkar skolans sociala strukturer.

En tryggare skola bygger man genom att främja växelverkan eleverna emellan och mellan elever och lärare, och genom att skapa samhörighetskänsla i klasserna och i hela skolan. Konkreta handlingsmönster som främjar samhörigheten är till exempel elevkårs-, kamratmedlings- och stödelevsverksamheten, gruppindelning i klasserna och gemensamma evenemang i skolan. Den verkliga samhörigheten realiseras ändå uttryckligen i skolans verksamhetskultur, inte i enskilda verksamhetsformer eller åtgärder. ●

Barnets rätt
att delta,
påverka och
få sin röst hörd

Barnombudsmannen
följer med
hur barnets
rättigheter tillgodoses
i Finland.

*”För att undvika dåliga
beslut ska man inte
bestämma i barnfrågor
utan att ha barn med!”*

Artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter säger ”Ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter skall tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dem i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till dess ålder och mognad. Barnet skall särskilt beredas möjlighet att höras i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.”

I denna artikel presenterar Barnombudsmannen sin syn på hur dessa rättigheter tillgodoses. I Finland har barnets rätt att delta och påverka beaktas väl i lagstiftningen.

Det som hindrar barns delaktighet är i praktiken de vuxnas attityder och avsaknaden av verksamhetskultur.

Hur tillgodoses rätten till delaktighet?

■ Mest att göra finns det i fråga om möjligheterna till delaktighet för barn i lågstadieålder, både i skolan och i kommunens beslutsfattande. De områden där ungdomar kan påverka borde utvidgas att omfatta även ämnen utanför ungdomsarbetet. I skolan är rektorns och i kommunen kommundirektörens exempel av avgörande betydelse.

■ Barns synpunkter används alltjämt bara sällan då man utvecklar service. Situationen varierar mycket från skola till skola och från ort till ort. I de största städerna finns det flera tillfällen till delaktighet än i de små kommunerna. I Finland finns också kommuner där man ännu inte alls har skapat kanaler för barns och ungdomars inflytande.

Lagarna är i huvudsak bra

I Finland hindrar lagstiftningen inte förverkligandet av barnets rätt att delta och påverka. Om barnets rätt till delaktighet stadgas till och med i grundlagen. Den rätt att uttrycka sin åsikt som ingår i yttrandefriheten gäller även barn.

Det som bestäms i ungdomslagen och barnskyddslagen stöder barns och ungdomars allmänna inflytande på servicens utveckling särskilt i kommunerna. Enligt barnskyddslagen bör man fästa särskilt avseende vid barns och ungdomars behov och önskemål då man ordnar och utvecklar tjänster som stöder fostran. Skyldigheterna i ungdomslagen är mer konkreta, och där föreskrivs att en kom-

mun bör ha ett system för barns och ungdomars inflytande och delaktighet (ungdomsfullmäktige, initiativkanal, ungdomsinformation). Det står varken i kommunallagen eller förvaltningslagen att kommunens skyldighet att informera om tjänster begränsas enbart till vuxna.

Barnskyddslagen som trädde i kraft i början av år 2007 förbättrade barns möjligheter att delta i beslut som gäller dem själva. Den anställda som ansvarar för barnets ärenden bör med jämna mellanrum höra barnet. Man bör utreda vad barn i alla åldrar anser om hur barnskyddet förverkligas. 12-åringar har rätt att bli hörda också i domstol.

Gymnasier och yrkesskolor bör enligt lagen ha elevråd, men lagen om grundläggande utbildning gör det möjligt att också på andra sätt ta reda på elevernas åsikter. De riksomfattande grunderna för läroplanen betonar också de elevens rätt att delta och påverka både i skolan och i lokalsamhället, det vill säga i hemkommunen.

Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt förpliktar föräldrar att utreda barnets åsikt. Enligt den bör vårdnadshavaren diskutera med barnet innan hon/han fattar beslut i ett ärende som gäller barnet. Barnets ålder och mognad samt ärendets natur ska beaktas vid diskussionen.

Möjligheterna till delaktighet kan ytterligare förbättras via lagar. I lagen om barndagvård saknas alltjämt bestämmelser om barnets rätt att vara delaktigt. Inom den grundläggande utbildningen vore

det klarare att ålägga skolorna att grunda elevkårer. Särskilt i lågstadierna är elevernas möjligheter att påverka allttjämt bristfälliga. I barnskyddslagen borde bestämmelsen om beaktande av barns och ungdomars synpunkter vid utvecklande av service konkretiseras och kopplas till ungdomslagen.

Var borde barn få vara delaktiga?

I vilken mån barn är delaktiga och får påverka kan utvärderas på fem olika nivåer. Den första nivån handlar om ett enskilt barns och en vuxens möte och kvaliteten på detta möte till exempel hemma, i en fostringssituation, i skolan, i fritidsaktiviteterna, i hälsovården eller barnskyddet. För det andra: hur det står till med delaktigheten syns också på hur man kartlagt barns och ungdomars erfarenheter och beaktat dem till exempel då man förbättrat en service eller skolvardagen. Särskilt beträffande små barn är det samtidigt ofta fråga om föräldrarnas möjligheter att påverka och informera vidare om barnets erfarenheter.

För det tredje: hur barn och unga beaktas som befolkningsdel och grupp märks på deras möjligheter att delta och påverka i kommunen, till exempel via elevkårer, ungdomsfullmäktige och barnparlament. För det fjärde kan man bedöma hur barnets rätt att bli hört tillgodoses i domstolarnas verksamhet. För det femte: hur barnfrågor och barns åsikter syns i massmedierna inverkar på barns delaktighet och på hur de får sin röst hörd.

”Barnen kunde få bestämma om saker och ordna trevliga evenemang. I vår skola får barnen redan bestämma ganska mycket.”

Det går inte att få information för utvärdering av alla fem delaktighetsområden. I det följande görs en bedömning av barns delaktighet hemma, under fritiden, i skolan och i hemkommunen. Forskningsresultat gällande rättsväsendet fanns inte att tillgå. Det existerar heller ingen bedömning av hur

barns röst hörs i medierna. I forskningscentret för nutidskultur vid Jyväskylä universitet håller man på att starta ett projekt där ungdomars delaktighet i medierna bedöms i ett internationellt perspektiv.

Mest information finns om hur kommunerna i enlighet med ungdomslagens bestämmelser har grundat kanaler för inflytande och delaktighet. Från skolorna har man också samlat in information om elevkårsverksamheten. Barnombudsmannens egen enkät riktad till barn gav däremot information av hög kvalitet om möjligheter att påverka i familjen, skolan och under fritiden. På det hela taget finns det mera information om strukturerna än om delaktighet i praktiken och om barnens erfarenheter.

”Jag skulle vilja vara med och bestämma vilka platser för fritidsaktiviteter som byggs här.”

Allmänt taget kan man säga att de faktorer som hindrar barns delaktighet är de samma inom alla olika forum, det vill säga attityderna hos sådana vuxna som underskattar värdet av barns åsikter, bristande kommunikationsförmåga hos vuxna, service där stödande verksamhetsformer saknas och, i vissa kommuner, avsaknaden av strukturer som förmedlar barnens synpunkter till beslutsfattarna.

Delaktighet hemma

Barnombudsmannens enkät Med adress till vuxna! visade att av alla sina vardagsmiljöer var barnen mest nöjda med sin familj. Enligt enkäten beaktades deras önskingar och åsikter bäst hemma i jämförelse med de andra vardagsmiljöerna, skolan och fritiden. En dryg tredjedel ansåg att allt var bra hemma hos dem.

Omkring 54 procent av de barn som svarade på enkäten sade sig ha tillräckligt stort inflytande hemma, eller kunde inte nämna sådant som de vill ha mera inflytande på. Det barnen gärna skulle påverka mera gällde hemmets regler och hemarbetet, utökande av familjen gemensamma tid, maten, mindre grälände, gemensamma resor och

hur familjen använder pengar. Jämlig behandling av syskon var också ett ämne som aktiverade svaren.

Utom genom enkäter fick barnombudsmannen information av folk som tog kontakt och via undersökningar. Den informationen visar att en del av barnen har problem i sina familjer som snabbare borde komma till utomstående vuxnas kännedom. Vuxna stannar inte nödvändigtvis upp för att lyssna då ett barn försöker berätta om situationen i sin familj. De vuxna i barns närmaste omgivning borde till exempel reagera mera då barn uttrycker sin oro över föräldrarnas alkoholbruk, våldsbeteende eller försummelse.

”Ingenting, för pappa och mamma frågar oss vad vi tycker. Men pappa och mamma fattar det slutliga beslutet.”

När föräldrar skiljer sig uppstår ibland känslöbetonade tvister där barnets bästa och barnens syn på saken blir åsidosatta. Vid skilsmässa i barnfamiljer borde också lagstiftningen ändras så att barnets röst skulle höras bättre. Detta skulle främjas genom lagstadgad medling och förhandling om hur barnets bästa kan beaktas i en skilsmässosituation, i närvaro av en expert på barns utveckling.

”Att mamma och pappa inte skulle gräla, men jag har märkt att det inte finns nånting jag kan göra åt det.”

I invandrarfamiljerna bevarar man länge det gamla hemlandets traditioner i sin uppfostran. Integrationsprogrammet borde utökas med material som rör barnets rättigheter och fostran. Det är till exempel tillsvidare bara 20 länder som förbjudiga av barn. Finland får många invandrare från länder utanför dessa. Enligt barnofferundersökningen förekommer det mera våld mot barn i familjer med invandrarbakgrund än i befolkningen i medeltal.

Delaktighet i skolan

Delaktighetens strukturer och teman i skolan utreddes i Utbildningsstyrelsens och Stakes gemensamma enkät till skolornas rektorer år 2007 (Rimpelä, M ym.: *Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen peruskouluissa*). Enligt den finns det i lågstadieskolorna alltså jämt anmärkningsvärt mycket att göra för att öka barns möjligheter till delaktighet.

I 80 procent av högstadierna och bara 56 procent av lågstadierna hade man i skolans läroplan skrivit in att elevernas möjlighet till delaktighet bör stödas. 93 procent av högstadierna och 27 procent av lågstadierna hade ett regelbundet fungerande elevråd.

”Det skulle vara trevligt att få förtroendeuppdrag nån gång.”

Elevernas delaktighet gällde mest arrangerande av skolans fester och utfärder, i vilket eleverna i 90 procent av grundskolorna deltog. När det gällde planering av utrymmen och av skolgården, utarbetande av ordningsregler och frågor gällande skolmaten var de skolor som lät barnen medverka färre. Endast 30 procent av skolorna uppgav att barnen fått delta i beslut som gällde skolmaten.

Rektorernas uppfattningar om elevernas delaktighet verkar mer optimistiska än elevernas. För rektorerna räcker det ofta att man gett möjlighet att påverka, även om bara en liten del av eleverna skulle ha utnyttjat rätten. Enligt en skolenkät gjord av WHO ansåg endast 20–40 procent av eleverna att de varit med och skapat skolans regler. De som inte kunde svara var 40–50 procent, beroende på skolstadiet. I Utbildningsstyrelsens enkät ska eleverna i upp till 65 procent av skolorna enligt rektorerna ha deltagit i utarbetandet av reglerna.

I barnombudsmannens två enkäter önskade barnen större möjligheter att påverka skolmaten och arrangemangen kring den, inredningen av skolans utrymmen samt anskaffningarna, rasterna, gårdens trivsamt och skolans regler. Särskilt

inom konst- och färdighetsämnena ville barnen ha mera inflytande i fråga om lektionernas innehåll och uppgifter.

”Jag skulle vilja påverka vad man gör på handarbetstimmen, för det är alltid läraren som bestämmer vad vi ska göra.”

Avgörande i skolorna är ifall man har en verksamhetskultur som stöder elevernas möjligheter att vara delaktiga, vilket enligt enkäten *Med adress till vuxna!* varierade mycket skolor och orter emellan. En del av barnen berättade om goda erfarenheter och prisade kutymen i sin skola. En annan del upplevde möjligheterna att påverka som mycket små

och tyckte att de vuxna körde över elevernas idéer.

Mest verkade kutymen påverkas av beslut om att grunda elevråd, de anslag som beviljats dessa samt skolans ledarskapspraxis och allmänna verksamhetskultur. Skolrektorns roll som exempel och skapare av kutym är central.

”Man gnäller på eleverna om att de inte är ute på rasterna, men det finns ingenting att göra där ute, så varför skulle nån vilja gå dit?”

Delaktighet i skolan kan också vara kamratmedling och stödeleversverksamhet, att göra en skoltidning eller att genomföra skolans undervisningsinnehåll på ett sätt som gör eleverna delaktiga

Sociala relationer stöder barnets utveckling

■ I barnombudsmannens enkät till lågstadie- och högstadieelever accentuerade de sociala relationernas stora betydelse för barnets välbefinnande. Både glädjeämnen och sorger i barnets liv hänger ofta ihop med mänskliga relationer. Bland det goda som nämndes var föräldrarna, syskonen, kamraterna, den trevliga andan i skolan och sällskapsdjuren. Det som gav bekymmer var gräl i familjen, mobbning i skolan, ojämlig behandling, ensamhet under fritiden och brist på kamrater. Det var viktigt för barnen med god mat i skolan och hemma.

Om hemmet och familjen hade barnen mest gott att säga. Sämjan, hemmets omsorg och den gemensamma tiden betonades i de flesta barnens syn på hemmet. I fråga om sådant som behöver förbättras hemma önskade barnen oftast att man skulle gräla mindre och ha mera tid tillsammans.

Barnen såg också mycket gott i skolan, men jämfört med hemmet fanns där flera områden som behövde förbättras. Bäst gillade barnen de sociala relationerna i skolan, det vill säga trevliga lärare, skolans atmosfär

och kamraterna. Det mesta av det man ville förbättra gällde skolgårdens ändamålsenlighet, verksamheten under rasterna samt skolmatens kvalitet och serveringstidpunkt. Och visst fanns det rum för förbättringar också i de sociala relationerna.

Beträffande fritidsintressen ville barn och ungdomar i mindre kommuner speciellt få tillgång till mångsidigare möjligheter. En liten del av barnen ansåg att deras nuvarande fritidsaktiviteter är alltför prestationsinriktade. Möjlighet att självständigt idka motion och en ren, vacker miljö hörde till barnens goda fritidsupplevelser.

Enligt barnen är friheten och bekymmerslösheten det bästa med barndomen. Som barn slipper man bära ett vuxenansvar, som enligt barnen mest går ut på penningbekymmer och betalande av skatter och räkningar. En annan god sak med barndomen var enligt barnen att man slipper arbeta, att man får leka och spela och träffa kompisar.

På barnrättsdagen 20.11.2008 publicerade barnombudsmannen utredningen *Asiaa aikuisille!* (*Med adress till vuxna!*) där barn och ungdomar med egna ord berättar hur deras rättigheter tillgodoses i Finland. Enkäten besvarades av över 600 lågstadie- och högstadieelever på olika håll i Finland.

tiga. Olika typer av temadagar och evenemang ger därtill större möjligheter till delaktighet än den vanliga lektionsundervisningen. De stärker elevernas känsla av att höra till skolkollegerna, vilket i sin tur utvecklar deras intresse för att delta och påverka. För stärkande av gemenskapskänslan är det speciellt viktigt med evenemang och vardagliga aktiviteter som stöder elevernas gruppgemenskap och samarbete.

”(Jag vill) Åtminstone (påverka) anskaffningarna (till skolan). Sofforna som skaffades t.ex., de stod en kort tid i korridoren och nu är största delen i lärarrummet.”

Med enkäten kartlades barns och ungdomars synpunkter, att användas i Finlands fjärde periodiska rapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Det var första gången man samlade barns och ungas åsikter för detta ändamål. Resultaten förmedlas sannolikt under år 2010 till kommittén, som en del av barnombudsmannens rapport om hur Barnkonventionen efterlevs.

Barn och unga tillfrågades om goda och dåliga sidor i livet och om deras möjligheter till inflytande hemma, i skolan och på fritiden. Av högstadieläverna frågade man också vad de anser om barns och ungas allmänna välbefinnande i Finland. Därtill utreddes svararnas syn på livets glädjeämnen och sorger, barndomen och ungdomen som livsskeden och på hur välkända barnets rättigheter är.

Enkäten genomfördes i elektronisk form på webben i oktober-december 2007 och i januari-mars 2008. Den riktades huvudsakligen till årskurserna 4–9 i grundskolan. 70 procent av svararna var lågstadieläver och resten var högstadieläver och studerande på andra stadiet.

Enkäten genomfördes i samarbete med Klubbcentralen-stöd för skolan rf och föreningen Barnens Riksdag i Finland. ●

”Man kunde vara tillsammans med de andra klasserna så att alla (i skolan) skulle lära känna varandra bättre.”

Delaktighet i hobbies och under fritiden

När det gäller hobbies och fritid kan delaktighet till exempel handla om inflytande i kommunens kommitté för ungdomsgården eller mera allmänt i ungdomsarbetet. Anvisningarna för arrangerande av morgon- och eftermiddagsverksamhet i anslutning till skolan uppmanar också att efterhöra barns åsikter. Undervisningsministeriets stöd till skolans klubbverksamhet är kopplat till hur skolorna utreder barnens önskemål. I organisationernas

PÅ BASIS AV ENKÄTENS RESULTAT REKOMMENDERAR BARNOMBUDSMANNEN

- att barn tas mera med i planeringen av skolans vardag
- att barns och föräldrars gemensamma tid utökas
- att familjerna ges stöd för harmonisk samlevnad
- att prestationskraven sänks inom fritidsaktiviteterna
- att mångsidigheten i fritidsaktiviteterna garanteras
- att man tar med utrymmena, gården och maten när välbefinnandet i skolan förbättras.

Publikationen *Med adress till vuxna! Barn och ungdomar berättar hur deras rättigheter tillgodoses i Finland.* Päivi Tuononen. Barnombudsmannens byrå. Utredningar 4:2008. Publikationen kan i sin helhet läsas på webbplatsen www.lapsiasia.fi.

verksamhet har det blivit vanligare att höra barns och ungdomars åsikter, men det finns ingen särskild utredning av detta. Enligt länens enkät hade omkring 60 procent av kommunerna i fasta Finland en ungdomsgårdskommitté år 2007.

I barnombudsmannens enkät framkom synpunkter på barns delaktighet och inflytande i samband med fritidsaktiviteterna. På mindre orter önskade barnen speciellt mer mångsidiga hobbymöjligheter, en förbättring av servicen riktad till ungdomar och bättre motionsplatser. I fråga om motionstjänsterna borde man speciellt utveckla system för att ta vara på barns och ungdomars erfarenheter. I den tidigare enkäten bedömde barnen att motionstjänsterna för dem var de viktigaste av kommunens tjänster. Enligt barnen var biblioteket den näst viktigaste servicen.

Barns åsikter om fritiden berör också miljöns trivsamhet samt park- och lekområdena. Barnen betonade speciellt vikten av att bevara grönområdena i bebyggelsen. Barn och unga vill verka för en prydligare och renare boende- och livsmiljö. Skräpighet och vandalism noterades speciellt av lågstadieleverna. Cykelvägar, bättre gatubelysning och bättre övervakning av alkoholbruk på offentliga platser skulle öka tryggheten under fritiden. Beslutsfattarna och planerarna inom kommunernas tekniska sektor borde mer än vad nu är fallet lyssna på barnens synpunkter.

”Att vi inte skulle ha så mycket träningar. Till exempel bara två gånger i veckan. Så man skulle hinna träffa sina kompisar.”

En del barn och ungdomar i barnombudsmannens enkät nämnde en önskan att kunna påverka inom sina fritidsintressen. Det gällde till exempel träningsmängden och tiden då träningarna börjar. Föräldrarna och de som leder fritidsaktiviteterna bör beakta att barn i sina hobbies och på sin fritid också vill ha avkoppling och samvaro med kamraterna, utan snäva tidtabeller, träningsprogram och resultatmål. Både yngre och äldre svarare önskade

att det skulle finnas mera sådana fritidsklubbar där man kunde syssla med allt möjligt som man själv tycker är intressant.

”Jag skulle vilja att det fanns en klubb där man kunde göra allt möjligt roligt.”

Delaktighet i hemkommunen

Kommunernas verksamhet styrs av ungdomslagen, enligt vilken man för barn och ungdomar i åldern 0–29 år bör ordna möjlighet att delta i behandlingen av ärenden som rör det lokala och regionala ungdomsarbetet och -politiken. De unga ska höras i ärenden som rör dem. År 2007 kartlade länsstyrelserna hur § 8 i ungdomslagen har följts. Man utredde förekomsten av särskilda arrangemang för delaktighet och inflytande i kommunerna. Sådana arrangemang som nämndes i kartläggningen var ungdomsfullmäktige eller motsvarande forum för inflytande, initiativkanaler på Internet och på annat håll samt ungdomsinformation.

Enligt kartläggningen, som ingick i en utvärdering av basservicen, hade 59 procent av kommunerna ett ungdomsfullmäktige eller någonting motsvarande. I dessa kommuner bor 87 procent av de unga, vilket betyder att situationen är bättre i de stora städerna än i små landsortskommuner. Då man jämför de olika områdena i landet var situationen bäst i Lapplands län, där varje kommun hade ungdomsfullmäktige eller motsvarande. Sämst var läget i Västra Finlands län.

Länsenkäten visade att i omkring en tredjedel av kommunerna var läget visavi strukturerna rätt bra då det gällde ungdomar i högstadieålder och äldre. I dessa kommuner hade man både ett forum för påverkan och en initiativkanal, och därtill ungdomsinformation. Men enkäten år 2007 visade att det alltså fanns 18 kommuner som inte hade någon av dessa kanaler för påverkan. I omkring 20–30 procent av kommunerna var arrangemangen, också för ungdomar i högstadieålder och äldre, mycket bristfälligt genomförda.

I länsenkäten utvärderades inte de möjligheter till delaktighet som barn i lågstadieålder hade. Men man vet att endast få kommuner har gjort arrangemang för små barns inflytande. De s.k. barnparlamenten, avsedda för barn i lågstadieålder, finns endast i omkring tio kommuner i Finland. En annan brist är att de områden där barn får påverka begränsar sig till ungdomsarbete- och utrymmen. De kommuner där unga har ett mera allmänt inflytande på servicen är alltså få.

Att ett ungdomsfullmäktige existerar garanterar ändå inte att det fungerar i praktiken. Finlands ungdomssamarbete – Allians rf, Finlands Ungdomsfullmäktiges förbund och forskaren *Anu Gretschel* har under år 2008 genomfört en lång rad intervjuer där man utvärderade hur arrangemangen för inflytande fungerar i kommunerna. Utredningen publicerades våren 2009.

Bra metoder i fråga om delaktighet i kommunerna visar sig ge bäst resultat då de har nära anknytning till kommunens allmänna välfärdsstrategi och omfattas av kommunens stadgar och instruktioner. Ungdomsfullmäktige och barnparlament behöver alltid stöd av en vuxen, som fungerar som brobyggare mellan beslutsfattarna och barnen. Ett bra system för deltagande ger de unga känslan av att man uppskattar och respekterar deras åsikter.

15–29-åringarnas syn på sina möjligheter att påverka i kommunen var enligt Ungdomsbarometern 2008 tämligen kritisk. 19 procent av ungdomarna ansåg att de verkligen hade kunnat påverka sådant som rör deras hemkommun. Endast 17 procent av svararna tyckte att hemkommunens beslutsfattare betraktade ungdomarna som samtalspartners och påverkare att räkna med. Var tionde ansåg att beslutsfattarna inte tar dem på allvar i något som helst avseende. De bedömningar man fick från påverkningsgrupperna var likartade. (*Ungdomsbarometern 2008.*)

Delaktighet i utvecklandet av servicen

Det finns inte mycket information om hur kommunerna tar vara på barns åsikter och erfarenheter,

att använda vid utvecklande av service. Som ett gott exempel på utvärdering av service kan man nämna den evaluering av dagvårdens kvalitet som gjorts i Villmanstrand, och som barnen själva har kunnat delta i. Särskilt i en utvärdering av dagvården är föräldrarna viktiga förmedlare av barnens synpunkter.

Internationellt sett har man till exempel i Sverige och Storbritannien utfört ett omfattande utvecklingsarbete för att göra sjukvården och sjukhusen barnvänliga. I Finland har barnombudsmannen inte hört om modeller där man systematiskt skulle ha samlat in barnens och deras föräldrars klienterfarenheter och respons.

Man kunde kommun- eller regionvis samla in erfarenheter av barn som är klienter inom barnskyddet, till exempel via kamratstödsverksamheten för barn som är placerade utom hemmet. Som stöd för övervakningen och kvalitetsbedömningen av barnhem och andra enheter för vård utom hemmet behövs nationella riktlinjer som beaktar att barn ska få vara delaktiga och bli hörda. När riktlinjerna dras upp bör man försäkra sig om smidiga kanaler där klienternas, dvs. barnens och ungdomarnas egna erfarenheter och bedömningar kan komma fram. Ansvaret för detta bärs av de kommuner som övervakar placeringsplatserna, länsstyrelserna och social- och hälsovårdens nya tillsynsmyndighet (ValVira).

Stelnade attityder och tidsbrist

De största hindren för barns delaktighet är de vuxnas brådskan och bristerna i deras kommunikationsförmåga. Bland annat behöver planerarna inom den tekniska sektorn och de förtroendevalda en orientering i barns och ungdomars sätt att uttrycka sig och fungera.

Brådskan och tidsbristen syns också i barnens erfarenheter. I barnombudsmannens skolenkät år 2007 ansåg omkring hälften av svararna att lärarna inte hade tillräckligt med tid att diskutera med barnen. Orsaken ansågs främst vara de stora grupperna. Ett av de största problemen inom barnskyddet är att socialarbetarna är svårnåbara och att personalomsättningen är snabb.

Vuxnas attityder, det vill säga starka fördomar om kvaliteten på det barn har att säga, kan också hindra barns delaktighet. Vuxna kan tycka att de ändå alltid vet bättre vad barn behöver.

Men det är bara genom att fråga barnen som man kan få veta nånting om deras prioriteringar eller erfarenheter. Skolundersökningar visar också att barn, lärare och föräldrar värderar en god skolas egenskaper på olika sätt. I dessa undersökningar, liksom i barnombudsmannens enkäter spelar skolans fysiska miljö en framträdande roll.

”Jag önskar att vi unga själva fick berätta vad som gör oss arga, hur vi har det eller vad som gör oss lyckliga. De vuxna lyssnar inte tillräckligt allvarligt, fast vi nog skulle ha saker att säga.”

Vuxna kan också befara att betonande av barns delaktighet kan bryta ner de vuxnas auktoritet och så att säga lägga makten i ”fel händer”. Barnets rätt till delaktighet och inflytande innebär inte att fostrarnas och beslutsfattarnas ansvar ignoreras. De vuxna ansvarar för beslutet, men de bör ta reda på vad barn och ungdomar anser. Målet med barns delaktighet är inte ett ”maktskifte”, utan att vuxna ska lära sig se barnet som en aktör vars åsikter man respekterar och värdesätter. Barn bör ges respons och motiveringar också då de inte gillar ett beslut.

Också för ungdomar i gymnasie- eller yrkeskolålder är föräldrarna alltfjämt ofta viktiga lyssnare när det gäller de ungas bekymmer. Därför behövs också för föräldrar smidigare möjligheter att få information om kommunens service och stöd till barn och ungdomar. Särskilt långsamt gå det alltfjämt att få mentalvårdstjänster. Inom servicen används dessutom yrkesbegrepp och -termer som är svåra att förstå för en oinvigd. ●

”Från ord till handling”

De existerande modellerna för barns och ungas inflytande räcker inte, anser forskaren Anu Gretschel. ”Effektivast hjälper man kommunerna genom att arrangera möten mellan beslutsfattare och ungdomar, då de konkret kan lära sig saker av varandra.”

■ Forskaren *Anu Gretschel* vid nätverket Nuorisotutkimusverkosto vet vad hon talar om, för hon har i över tio år arbetat med frågor kring barns och ungdomars möjligheter att påverka. Många gånger finns det ett formellt system för hörande av kommunens yngsta, men i praktiken kan verksamheten urarta i ett oseriöst pyssel, som gör att barn och ungdomar inte kommer åt att verkligen påverka i frågor som gäller dem själva.

”Det händer att man avfärdar hörandet av barn och ungdomar med att säga att ”vi sköter saken”. Oftast beror problemet på de vuxnas attityder; till och med under gemensamma möten kan grodor i stil med ”inte är ju ungdomar intresserade” halka över en vuxens tunga, även om ungdomarna brinner av iver att diskutera och påverka. Visst saknar många kommuner alljämt också formella kanaler för inflytande, och ungdomarna är inte på långt när alltid tränade för sin påverkaroll”, konstaterar Gretschel. Kommunen borde också erbjuda mångsidiga möjligheter till hörande. Direkt demokrati är inget hot mot den representativa demokratin.

Å andra sidan har Gretschel också uppmuntrade nyheter till kommunledningen. ”Just nu har vi ganska mycket information om unga och deras möjligheter att påverka. Det går att uppnå vissa strategiska mål, och ungdomarna är genuint nöjda när man lyssnar på dem.” Det handlar inte om att beslutsfattarna inte skulle känna till barns och ungas rättigheter. De känner till dem på ett teoretiskt plan, men det syns inte i kommunernas praktiska handlingsätt. Kommunerna behöver alldeles

konkret hjälp med att ordna möten mellan ungdomar och beslutsfattare. ”Attityderna och handlingsmönstren förändras småningom i takt med att man får egna erfarenheter. Interaktion måste helt enkelt tränas i praktiken”, säger Gretschel uppmuntrade.

I Tyskland påverkar unga via projekt

Gretschel, som har undersökt barns och ungdomars delaktighet mycket ingående, är med och jämför situationen i Finland med den i Tyskland, där ungdomar får påverka särskilt via projekt som gäller deras egen livsmiljö. ”Ungdomar tas med i beslutsfattandet i fall som berör dem; de kan till exempel vara med och planera och förverkliga en spelplan eller en badstrand på sin ort.”

Gretschel efterlyser samarbete över kommunens förvaltningsgränser. Hörandet av de allra yngsta, som daghemsbarnen och lågstadieeleverna, trampar därtill ännu i barnskorna. Man kunde uppmuntra barn och ungdomar att påverka via kanaler som är naturliga för dem. ”Då och då borde man höra alla ungas åsikter i frågor som gäller kommunen. Gretschels vision är att det till exempel kunde ske via webben eller med skolenkäter”. I Tyskland har man också undersökt hur barn kan påverka i sina familjer. ”Nog beror ju graden av interaktion och inflytande på familjerna, och på hur man förhåller sig till barnen: om man har tid att lyssna på dem eller om man bara ser diskussion som ett störande avbrott i dagordningen.” ●

Så skriver barn om glädje och lycka

I början av år 2009 deltog hundratals lågstadiel elever med berättelser i barnombudsmannens riksomfattande skrivtävling, som ordnades med anledning av att barnets rättigheter firar jubileumsår. I berättelserna om om de glada barnens skola och by betonades betydelsen av en trivsam boendemiljö och det att man inte får mobba någon.

■ Till barnombudsmannens skrivtävling anlände inom utsatt tid 424 texter från olika håll i Finland. Vid bedömningen hade man hjälp av en jury med fyra medlemmar från Barnens Riksdag i Finland. Författarna till de bästa berättelserna inbjöds med följeslagare till Helsingfors för att träffa undervisningsminister Henna Virkkunen och bekanta sig med riksdagshuset och Högholmen. De vinnande bidragen publiceras i denna årsbok och en rad andra förtjänstfulla texter läggs under år 2009 ut på barnombudsmannens sidor för barnen, på adressen www.lastensivut.fi.

De vinnande bidragen, serien för klasserna 1–3

De glada barnens by

■ I de glada barnens by är alla på gott humör. Alla barn får vara med i lekarna, de vuxna ler och till och med hundägarna är glada. Om du besöker de glada barnens by blir du välkommen av byns invånare. Varenda dag i byn är full av glädje. Barnen har en egen skog där de leker troll och feer. Bredvid ett rött hus finns en godisaffär där barnen alltid köper lakritsbåtar och marmeladhjärtan. Sen äter de godiset i trädkojan som de byggde förra sommaren. Också på vintern finns det saker att göra i byn. Barnen skottar snö hos gamla människor, och som lön får alla barn som var med en karamell av de gamla. Barnen bygger också snökojor och har snöbollskrig. Varje vinter ordnas en fest i byn, eftersom de glada barnens by byggdes en vinter. På våren plockar barnen vackra blommor till sina mammor. Om sommaren har barnen hur mycket som helst att göra. De simmar, fiskar, leker i skogen, gör kottekor och allt möjligt annat roligt! På hösten krattar barnen löv och hoppar i lövhögar. Olika årstider gör de olika saker. Också då de inte har nånting att göra hittar de på något för att tiden inte ska bli lång. Skulle DU vilja bo i de glada barnens by? Det skulle jag. SLUT...

Vinnare
klasserna 1–3

Jenni Manninen
Kätönlahden koulu 3 A
Kajana (Kajaani)

Vinnare
klasserna 1–3

Henna Möttönen
Pirttikosken koulu
klass 3
Pyhäjoki

De lyckliga barnens by

■ Det var en gång en by, och den finns nog alltså fortfarande, där det bodde lyckliga barn. Där levde barnen ett mycket lyckligt liv. Småbarnen var hemma, de större i skolan, fast det inte alltid var så roligt. Egentligen såg den här lilla byn ganska skojig ut. Husen var små, vita och nätta. I nästan varje fönster kunde man se ett litet, och varför inte också ett större, barn titta ut. Barnen var mycket ute. Ett av barnen i byn, Santeri hette han, var enligt min mening speciellt fascinerande. Nu ska jag berätta mera om honom.

Det var morgon. Santeri vaknade när väckarklockan ringde.

– Oj vad jag är trött. Jag måste stiga upp och gå till skolan, tänkte Santeri. Han gick till garderoben och tänkte:

– I dag har vi fotboll. Jag måste väl ta på mig träningsbyxor. Han klädde på sig och gick till köket. På bordet låg en lapp där det stod: Jag åkte till jobbet och kommer hem sent. Det finns yoghurt i skåpet. Mamma.

– Jaså, tänkte Santeri. Han tog en yoghurt ur skåpet och åt den. Han tog sin ryggsäck och gick till skolan. Ute var det varmt och soligt.

– Vilket bra fotbollsväder, sa Santeri för sig själv.

Det var inte lång väg till skolan, så han var snart framme. Precis då han kom in genom porten ringde klockan. Santeri pustade:

– Puh, jag hann. Han sprang till dörren, skyndade sig till klädhängarna, tog sin ryggsäck och gick in i klassen. Just då han satte sig ner kom läraren. Det var bara tre timmar skola, matematik, omgivningslära och gymnastik. Sedan var det mat. Läraren gav ut matematikprovet. Santeri fick en 9:a. Han var stolt över sig själv och tänkte visa provet för mamma. Santeri stuvade in provet i ryggsäcken. Samtidigt tog han fram matematikboken.

– Yess, decimaltal, tänkte Santeri. Till sin kompis Seppo viskade han:

– Är det inte roligt med decimaltal?

– Visst, svarade Seppo.

Det var roligt i skolan så dagen gick snabbt. Sista timmen spelade de fotboll och Santeris lag vann och fick slickepinnar som pris. Seppo tittade längtansfullt på Santeri då han fick slickepinnen. Santeri var inte glupsk så han gav slickepinnen åt Seppo. När de hade ätit upp den frågade Santeri av Seppo:

– Kommer du hem till mig i dag? Vi kan göra läxorna tillsammans. Seppo svarade:

– Ok. Så tog de sina ryggsäckar och gick hem till Santeri. De gjorde sina läxor och gick sedan ut. På kvällen när Santeri visade provet för sin mamma, berömde hon honom och kallade honom en fin pojke.

De vinnande bidragen, serien för klasserna 4–6

Den vidbrända kinakålen

■ Jag vaknar till min styvmors och min styvfars glada småprat i köket. Det är söndag morgon. Ute är det ett eländigt slaskväder men hemma hos mig har vi en härlig morgonstämning. Jag tar på mig mina grå kanintofflor och går ner till nedre våningen. Min styvfars Toni kramar mig och säger god morgon. Det känns tryggt när han håller om mig med sina stora varma händer. Kaisa – min styvmamma – ler och frågar om det ena och det andra. Jag sätter mig vid frukostbordet och äter min gröt. Det blir tyst en stund och jag kan höra min 17-åriga styvsyster Noora sjunga i duschen. Mina föräldrar går och gör sig klara för söndagskyrkan. Jag är ensam i köket.

Nu har jag en stund att berätta om mig själv. Jag heter Nelli Harju och är hemma från Kina. Nu bor jag i Padasjoki. Jag är 11 år gammal. Den här underbara och kärleksfulla familjen adopterade mig när jag var 1 år. Om mina riktiga föräldrar vet jag bara att också de älskade mig. De ville bara att jag skulle få ett normalt och gott liv, men de kunde inte erbjuda mig ett sådant eftersom de var mycket fattiga och sjuka. Jag trivs mycket bra i den här familjen. Vårt radhus, som inte är så stort, är mycket trivsamt och trevligt. Jag har det faktiskt väldigt bra.

Noora – min syster – kommer ner gnolande på en Elton John-låt som heter *Can you feel the love tonight*. "Ska du till kyrkan i dag?" frågar hon. "Jag är inte på det humöret i dag", svarar jag henne. Föräldrarna har snyggat upp sig och går ner till nedre våningen. "Kommer ni med flickor?" frågar vår mamma. "Nelli har inte lust och jag stannar och håller henne sällskap", säger Noora leende till mamma. "Okej. Vi kommer först vid fyra- eller femtiden för vi ska dricka kaffe hos er faster", säger mamma. "Det finns av gårdagens makaronilåda i kylskåpet. Ät den när ni blir hungriga!" ropar pappa ännu utanför ytterdörren. Dörren stängs och jag är på tumanhand med min syster.

Jag ser på ett foto som är upphängt på väggen; det föreställer hela vår familj. Mitt svarta hår och min bruna hy sticker av från min systers, min mammas och min pappas ljusa hy. Jag är annorlunda också på annat sätt. "Noora, är jag annorlunda?" frågar jag en smula sorgset. Noora vänder sig mot mig med ögonen runda av förvåning. "Även om du var det, så skulle det inte störa oss", säger hon med sin milda röst och stryker mig över axeln. "I skolan stör det", klagar jag. "Men är inte Milla kompis med dig i skolan?" frågar Noora. "Det är hon, och en verkligt bra kompis. Hon försvarar och stöder mig alltid när jag blir mobbad", berättar jag för min syster. "Då går det ju ingen nöd på dig. Du ska bara strunta i vad de säger",

Vinnare
klasserna 4–6

Marija Merkurjeva
Lahden yhteiskoulu 6 D
Lahtis (Lahti)

Noora försökte pigga upp mig. "Det är jobbigt när mobbarna kallar mina döda föräldrar för snedögda mumier", säger jag med gråten i halsen. "Vi älskar dig", säger Noora och kramar mig. "Om du blir mobbad kan du alltid tala om det för mig, läraren eller speciellt för mamma och pappa".

Resten av dagen tillbringar Noora och jag utan att tänka på det vi talade om på morgonen. Vi spelar, stojar, är ute och har roligt. När jag lägger mig på kvällen börjar jag känna mig rädd och spänd. Hur ska det gå för mig i skolan i morgon? Många funderingar snurrar i mitt huvud. Men jag tar fasta på mina systers ord och somnar.

På morgonen gör jag morgonsysslor och promenerar till skolan med Noora. Jag har inte lika mycket fjärilar i magen som jag brukar ha. Varför? Kanske för att jag har talat med min syster om mobbningen och fått hjälp. Noora viker av mot gymnasiet och vinkar till mig. Jag har ännu en bit att gå. På gården väntar Milla på mig. Jag kommer in på gården just när klockan ringer in. När jag kommer in i klassen hörs ett hånfullt fnissande. "Bry dig inte om dem", säger Milla. Jag sätter mig på min plats. "Kinakålen är vidbränd igen", retas Elisa bakom mig. Mobbandet fortsätter hela timmen. När den tar slut vågar jag äntligen gå och berätta det för min lärare.

"Varför har du inte berättat det förut?" frågar läraren förvånad. "Jag tänkte att Elisa och Vilma skulle börja mobba mig ännu mera om jag skvallrar för dig", säger jag sorgset. "Stackars Nelli. Hur länge har det här pågått?" "Ungefär ett och ett halvt år", säger jag tyst. "Jag ska tala med Vilma och Elisa och deras föräldrar. Vill du det?" frågar läraren mig. Jag nickar och går och sätter mig på min plats.

Hemma berättar jag för föräldrarna och Noora vad som hände i skolan. "Förlåt att jag inte har sagt nånting åt er", mumlar jag till pappa och mamma. Plötsligt ringer det på dörren. Noora går och öppnar. Där står Elisa, hennes föräldrar och Vilma med sina föräldrar. Mamma blandar saft och kokar kaffe. Elisa och Vilma ber mig och mina föräldrar om förlåtelse för sitt uppträdande. Vi förlåter och gör upp i godo. Från och med den här dagen mobbar de inte mig längre. Ibland är vi tillsammans alla fyra, jag, Milla, Elisa och Vilma. Nu är allt bra för mig både hemma och i skolan. Vad lärde jag mig alltså? Att det lönar sig att tala med någon. Elisa och Vilma konstaterade för sin del att jag är en alldeles vanlig flicka. Och en jättetrevlig, tycker de.

Vinnare
klasserna 4–6

Aino Toivonen
Korpitien koulu
klass 5
Paldamo (Paltamo)

Olivia från glada byn och det stora känslosamma trädet

■ Har du hört om barnens by, där också barnen får bestämma om saker, till och med mera än de vuxna? Barnen fick bestämma hur långa rasterna skulle vara och vad man spelade på gymnastiktimmarna. De fick också själva planera matlistan, men de visste att det skulle vara ordentlig mat och inga sötsaker. Men en dag i veckan fick de antingen en frukt, en yoghurt eller en glass till efterrätt. I den byn undervisade också barn vuxna och i den byn levde alla i sämja. Där hade man inga gräl och inga andra krig heller. Där var alla barn mycket glada och lyckliga, för de hade ett stort träd som berättade sagor och historier för barnen och också för föräldrarna. Och när en människa hörde en saga eller en berättelse, då kom det som en stor glädjens och lyckans förtrollning över den människan. Det trädet var åtminstone 200 år gammalt, men på det stället fällde man inte ens några träd, för om ett träd föll så föll det alldeles av sig självt. Där skötte träden själva om vilket som var i tur att falla. Men det skojustaste var att träden fick bli kvar i skogen fast de hade fallit. I den byn värmdes man inte upp hemmen med ved, i stället värmdes solen varje hem. Byn var full av vänskap och magi. Precis som vi hade också de ledigheter, men där tyckte barnen om att vara ute och om idrott och ingen klagade på nånting, och sa att "det där är trist" eller "dumt" eller "det där gör jag inte". I den byn blev människorna mycket gamla, för nån pension fanns inte alls. Ingen var nånsin gammal för alla var unga och viktiga. I den här byn skällde man aldrig på varandra eller kritiserade andra eller andras saker, utan alla människor respekterade varandra. Det var en ekologisk by. Där fanns ingen elektricitet, för solen var den byns elektricitet. Med sina milda strålar värmdes och skyddade solen byn. Där var till och med vargarna och älgarna vänner och ingen ville gå ut och jaga vargar, älgar, björnar eller några andra djur. Den här byn hade nämligen en mycket magisk hemlighet, och det var att varje människa som hade stått vid det gamla fallna sagoträdets fot hade fått ett skydd: så länge den människan lever ska hon aldrig råka ut för nånting ont.

I den här byn fanns en flicka som hette Olivia, och som trodde att det också fanns nånting annat än magi i byn, men vad det var visste hon inte. Så hon beslöt sig för att gå och ta reda på. En gång gick hon till foten av det stora trädet och såg då att det under roten fanns en stenbild som föreställde en nyckel. Flickan tryckte på nyckeln och då

talade trädet till henne. "Vad gör du här Olivia? Är det hemligheten du söker? Vill du veta den så måste du bara tänka, vara vaksam och hela tiden se dig omkring. Du ser tio goda saker av något slag. Då kommer du att förstå hemligheten." Olivia log och sade: "Tack gamla träd!" och så gick hon tillbaka till sin by. Först såg hon en liten fågel som hade skadat sin vinge. Olivia strök fågeln över vingen en gång och vingen blev frisk. Hon förstod vad den första saken var: att hjälpa. Sedan kom hennes bästa vän Aino, log och sa: "Vill du leka med mig?" Olivia sa: "Klart att jag vill!" Då kom Olivia på vad den andra saken var: vänskap. Den tredje saken märkte Olivia när hon såg två barn leka. De skrattade. Då kom hon på glädjen. Den fjärde var omsorg, för hon behövde aldrig vara hungrig eftersom någon alltid skötte om henne. Den femte saken var förtroende, för det gamla trädet hade ju i förtroende berättat historien. Den sjätte saken var att ta hänsyn till varandra. Det kom hon att tänka på då en tant hade tappat sina glasögon och ingenting såg. Då upptäckte Olivia nånting som glänste vid trädets fot, och det var glasögonen och hon gav dem till tanten. Tantens hade redan hunnit börja oroa sig över var glasögonen kunde finnas, men nu sa hon till Olivia: "Vad fint att du tog hänsyn till mig. Tack!" Tantens log mot Olivia och Olivia log tillbaka. Den sjunde saken upptäckte hon när hon märkte att solen strålade och värmden byn. Den gav människorna i byn en känsla av trygghet. "Trygghet!" suckade Olivia glatt. Den åttonde saken Olivia märkte var att barnen var så glada för att också de fick besluta om saker, så den åttonde saken var jämlikhet. Ingen blev övergiven eller sågs som sämre än någon annan. Den nionde och nästsista saken var uppskattning, för när hon gick förbi sin lekskola kom hon ihåg hur man hade berömt barnen för att de satte värde på andra människor även om de var vilt främmande. Den tionde saken upptäckte Olivia då hon gick hem och hennes mamma mötte henne och sa: "Så trevligt att du kom hem!" och pussade henne på kinden. Då kände hon att hennes mamma älskade henne. Hon tyckte att den tionde saken – kärleken – var den allra viktigaste. I den stunden kände Olivia alla dessa känslor och hon var så glad. Glad sprang hon till trädet för att tacka det. Trädet svarade: "Förstod du hemligheten nu?" Olivia log och var glad: "Det gjorde jag!" Sen gick Olivia hem och lekte hemma med mamma hela dagen tills den tog slut, tills det blev kväll och hon måste lägga sig.

**DEL II
BARNOMBUDSMANNENS
VERKSAMHET ÅR 2008**

Ett år för barns delaktighet och inflytande i kommunerna

Att höra barn och främja deras delaktighet var en central del av verksamheten år 2008. Man tog särskilt upp samiska och romska barns synpunkter. Publikationen *Med adress till vuxna* gav beslutsfattarna information om lågstadie- och högstadieelevernas åsikter om sitt välbefinnande och sina rättigheter.

■ Mer än tidigare var kommunernas beslutsfattare målet för det opinionsbildande arbetet. Barnperspektivet stärktes i olika program och redogörelser inom statsförvaltningen. Förverkligandet av Barnkonventionen främjades genom att med flera samarbetspartners förbereda firandet av att barnets rättigheter fyller 20 år.

■ Kommunalvalet hösten 2008 var ett utmärkt tillfälle för barnpolitisk påtryckning. Med sitt samarbetsnätverk drev barnombudsmannen en kampanj för att påminna om barnfrågor. I anslutning till den undertecknade över 2 000 kandidater en hustavla för barns och ungdomars delaktighet och välbefinnande. Finlands ungdomssamarbete – Allians rf var barnombudsmannens viktigaste partner i projektet. Till varje kommun sändes dessutom barnombudsmannens årsbok 2008 med fördjupande texter om barn och delaktighet samt ett initiativ till stärkande av barnfamiljernas hemvård som förbyggande åtgärd.

■ Utrikesministeriet förmedlade i november 2008 finska statens fjärde periodiska rapport om förverkligandet av barnets rättigheter till FN-kommittén. Barnombudsmannen kunde under året inverka på innehållet i landsrapporten. Utredningen *Med adress till vuxna* samlade barns egna synpunkter, som grund för barnombudsmannens egen självständiga rapport. För första gången medverkar barnombudsmannen nu i rapporteringsprocessen. År 2010 utarbetar medborgarorganisationerna och barnombudsmannen egna rapporter till FN-kommittén.

■ I samarbete med regeringens politikprogram samlade barnombudsmannen olika grupper för att planera firandet av barnkonventionens 20-årsjubileum. Jubileumsåret inleddes i november 2008 med organisationernas, statsmaktens och evangelisk-lutherska kyrkans gemensamma evenemang. Jubileumsårets huvudtema är barns rätt att delta, påverka och bli hörda.

■ Barnombudsmännen i Finland, Sverige och Norge arbetade tillsammans för att främja samiska barns rättigheter och möjligheter att vara delaktiga. Finlands egen och de nordiska ländernas gemensamma rapport om samebarnens åsikter publicerades våren 2008. I samarbete med Jyväskylä universitet startade barnombudsmannen i slutet av år 2008 en utredning av romska barns välbefinnande och rättigheter.

Barnombudsmannen främjar barnets bästa och dess rättigheter på allmänt samhällsplan.

■ Samarbetet med Barnens Riksdag i Finland intensifierades och dess styrelse åtog sig uppgiften som rådgivare åt barnombudsmannen. I utvecklandet av barnsidorna Lasten sivut (www.lastensivut.fi) som är riktade till lågstadiebarn, deltog en barngrupp i samarbete med Agora Center vid Jyväskylä universitet. Barnsidornas maskot, katten Sisu gav sig ut på turné i skolorna.

■ Barnombudsmannen deltog vidare aktivt i det arbete som görs av regeringens politikprogram för barns, ungdomars och familjers välfärd. Tyngdpunkten i samarbetet låg på främjande av en bättre kunskapsbas i fråga om barns välbefinnande, barnkonsekvensbedömning och barns delaktighet. Ombudsmannen arbetar också för att stärka barnperspektivet i regeringens konsumentpolitiska program och program för den inre säkerheten samt i den trafikpolitiska redogörelsen.

■ När medborgare tar kontakt gäller det alltså oftast medier, barnskydd, vårdnadstvister och skolärenden. De kontakter som gällde dagvård eller annan kommunal service blev klart fler jämfört med tidigare år.

■ Social- och hälsovårdsministeriet sporrades att utveckla service för skilsmässofamiljer med barnets bästa för ögonen. I samarbete med finansministeriet och tre länsstyrelser arrangerades seminarier om barnets rättigheter och utvärdering av basservicen för barn. Inom ramen för temat Barnet som konsument samarbetade vi med Konsumentverket och Itsenäisyden juhluvuoden lastenrahasto.

■ Social- och hälsovårdsministeriet utökade under året personalen på barnombudsmannens byrå med två ordinarie tjänster. Byrån blev därmed så stor som man avsett då den grundades. Byrån använder också ett stort antal köptjänster.

På TerveSos-mässan i Jyväskylä i maj 2008 samlade byråsekreterare Taru Koljonen deltagaråsikter om hur det står till med barns välbefinnande.

BARNOMBUDSMANNENS VERKSAMHETSMÅL

- Fler möjligheter för barn att delta och bli hörda
- Den service som förebygger att barn mår dåligt bör förbättras
- Mer vuxennärvaro och mindre ensamhet i barns liv
- Mer lek och mindre prestation i barns liv

BARNOMBUDSMANNENS UPPGIFTER

- Att upprätthålla kontakt med barn och förmedla deras åsikter till beslutsfattarna
- Att genom initiativ påverka beslutsfattandet
- Att följa med hur barns och ungdomars välbefinnande och rättigheter tillgodoses
- Att arbeta för Barnkonventionen
- Att förmedla information om barnfrågor till dem som arbetar med barn, till myndigheter och till den övriga befolkningen
- Att utveckla samarbetet mellan aktörerna inom barnpolitiken

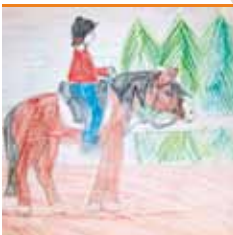
UR BARNOMBUDSMANNENS BYRÅS VERKSAMHET ÅR 2008

- 63 framträdanden och besök
- 15 träffar med barn och ungdomar
- 9 publikationer
- 24 utlåtanden till statsförvaltningen
- 19 meddelanden
- 3 initiativ
- 10 tidningsartiklar
- 56 noteringar i medier i medeltal per månad
- 3 000 exemplar av årsboken *Barn har rätt att vara delaktiga* till beslutsfattare
- 2 000 exemplar av publikationen *Med adress till vuxna* skickades till beslutsfattare

Opinionsbildning

FN:s konvention
om barnets rättigheter
fyller 20 år
20.11.2009.

Barnombudsmannens
uppgift är
att arbeta för
Barnkonventionen.

Barnombudsmannen
utvärderar projekt som pågår
inom statsförvaltningen ur
Barnkonventionens perspektiv och
tar egna initiativ. Opinionsbildning
innebär också framträdanden,
ställningstaganden och utredningar
samt medverkan i arbetsgrupper som
bereder barnfrågor. Det växande
samarbetet ökar barnpolitikens effekt.

År 2008 var barnombudsmannen med och startade Barnkonventionens jubileumsår. Särskild målgrupp under kommunalvalsåret var kommunernas beslutsfattare. I sitt opinionsbildande arbete verkade barnombudsmannen också för att minska föräldrars rusmedelsbruk och påminde om barns rättigheter som konsumenter.

Barnkonventionens jubileumsår inleddes

■ År 2008 tog Barnombudsmannen tillsammans med Finska UNICEF och evangelisk-lutherska kyrkans Lasten Keskus initiativ för att i anledning av Barnkonventionens 20-årsjubileum starta ett samarbete mellan olika aktörer. Konventionen fyller 20 år den 20 november 2009.

Under året planerades statens, kyrkans och organisationernas gemensamma påtrycknings- och informationskampanj, som koordineras och finansieras av regeringens politikprogram för barns, ungas och familjers välfärd. Inom ramen för politikprogrammet utarbetas också en långsiktig informationsstrategi om barnets rättigheter, och statsmaktens ansvar i fråga om informationen utreds.

Jubileumsårets kampanj inleddes på barnrättsdagen år 2008 med ett seminarium på Ständerhuset. Temat var *Barnets rätt till vila, lek och rekreation*, och seminariet hade över 160 deltagare. De praktiska arrangemangen sköttes av Centralförbundet för barnskydd. Vid den gemensamma presskonferensen presenterades också barnombudsmannens utredning *Asiaa aikuisille (Med adress till vuxna)*. Gäst vid seminariet var viceordföranden för FN:s kommitté för barnets rättigheter Jan Zermatten. Republikens president Tarja Halonen fungerar som kampanjens beskyddare.

Undervisningsministeriet har öppnat egna webbsidor för kampanjen, www.lastenoikeudet.fi. Påtryckningskampanjen Barn har egna rättigheter betonar betydelsen av barns delaktighet. Kampanjens mål är att så många vuxna som möjligt ska känna till barnets rättigheter och se det som sin plikt att beakta dem. Genom kampanjen försöker man nå yrkesfolk som arbetar med barn, men också föräldrarna och barnen själva. Genom att producera färdigt material och ordna utbildningar ska kampanjen ge information och även konkreta metoder för att förbättra tillgodoseendet av barnets rättigheter.

Jubileumsårets logotyp bygger på bildkonsteleven Unja Nuotios arbete Ei kenenkään varjossa. Undervisningsministeriet ordnade år 2008 en design tävling för bildkonstskolor.

TIESITKÖ, ETÄ LAPSILLA ON OMAT OIKEUDET!

IHMISOIKEUDET KUULUVAT JOKAISELLE IÄSTÄ RIIPPUMATTA.

YK:N LAPSEN OIKEUSOPIUS ON TÄHTY TURVAAMAAN LAPSEN ERITYISIÄ TARPEITA JA ETUJA.

KAIKKI LAPSET OVAT TASA-ARVOISIA

DID YOU KNOW THAT CHILDREN HAVE THEIR OWN RIGHTS?

EVERYONE IS ENTITLED TO THE HUMAN RIGHTS IRRESPECTIVE OF THEIR AGE.

THE UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD HAS BEEN ADOPTED TO SAFEGUARD THE SPECIFIC NEEDS AND INTERESTS OF THE CHILD.

ALL CHILDREN ARE EQUAL

VISSTE DU ATT BARN HAR EGNA RÄTTIGHETER?

DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA GÄLLER ALLA OAVSETT ÅLDER.

FN:S KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER KOM TILL FÖR ATT TRYCKA BARNETS SÄRSKILDA BEHOV OCH INTRESSEN.

ALLA BARN ÄR JÄMLIKA

DIHTEGO, AHTE MÄNÄIN LEAT IEZÄSET VUOGATVUODAT?

OLIMMOŠVUOGATVUODAT GULLET JUOHIEHÄZZI AGIS PUOLAKEAHTTA.

ONÄ MÄNÄ VUOGATVUODAD OPPALASSOHPPAMUS LEA RÄHKADUVUODI DÄHKIDIT MÄNÄ EARENÄMÄS DÄRBUUD JA OVDUODI SOAHPPAMUS GUOSKÄ BUOHKAD VUOLLEL 10-JÄHKÄSÄZÄAD.

BUOT MÄ DÄSSEÄRI

DŽAANIDALKO TU AT KENTEN HIN PENGO IEGO HORTTIBI?

KOMUNISKO HORTTIBI HUNJUVENA SÄKKO KOMUNISKE ARO SÄKKO OLORA.

YKSKO KENTOSKO HORTTIBONGO SONSIBA HIN TŠERDE TE ŠILÄVEL KENTENGO FROD HILÄGÄKO NYVÜBVI TA NAALIBA.

SAARE KENTI HIN IT VEERAKIIRE

Jubileumskampanjens centrala budskap

- Varje barn har rätt till ett gott liv.
- Barn har rätt att tillräckligt länge och i lugn och ro vara barn.
- Barn har rätt att få sin röst hörd i beslutsfattandet. Barns delaktighet bör öka och deras åsikte bör beaktas bättre än tidigare.
- Alla barn har rätt att känna till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Barnombudsmannen har producerat tryckta broschyrer och webbpresentationer om FN:s konvention om barnets rättigheter på finska, svenska, engelska, romani samt på nord-, enare- och skoltsamiska.

Finska staten i tur att rapportera

Utrikesministeriet skickade i slutet av november finska statens fjärde periodiska rapport att bedömas av FN:s kommitté för barnets rättigheter. I rapporten beaktas barnombudsmannens synpunkter noga.

Barnombudsmannens mål är att se till att barnets egen röst hörs bättre också i rapporteringen till FN. Därför samlade man före ingången av år 2008 över 600 låg- och högstadielävers syn på sitt eget välbefinnande hemma, i skolan och på fritiden. Enkäten genomfördes i samarbete med Klubbcentralen – stöd för skolan rf och Barnens Riksdag i Finland. Barnens synpunkter finns samlade i publikationen Asiaa aikuisille! (Med adress till vuxna!), som samtidigt fungerar som jubileumsårets budskap till beslutsfattarna.

Utgående från barns egna åsikter och andra bedömningar utarbetar barnombudsmannen i början av år 2010 sin egen rapport till FN-kommittén. Kommittén behandlar Finlands rapport under hösten 2010 eller våren 2011. ●

Om förverkligandet av Barnkonventionen

*Sammandrag av barnombudsmannens
utlåtande till utrikesministeriet 7.3.2008*

■ I anslutning till beredningen av Finlands fjärde periodiska rapport utvärderar barnombudsmannen hur barnrättskommitténs centrala konklusioner har beaktats. I sina rekommendationer har kommittén noterat splittringen inom den finländska barnpolitiken.

Barnombudsmannen anser att man från år 2007 gjort stora framsteg inom koordineringen av barnpolitiken. För första gången lät regeringen utgående från ungdomslagen utarbeta ett ungdomspolitiskt utvecklingsprogram. Det samlar de olika förvaltningsområdenas planer och ställer upp mål för regeringsperioden.

Att utvecklingsprogrammet förverkligas garanteras och koordineras av ett särskilt politikprogram. Det är bekräftat att man förbinder sig att se Barnkonventionen som styrande dokument i förvaltningen.

Barnrättskommittén bekymrade sig också för huruvida barn har jämlik tillgång till barnskydds- och familjetjänster och för servicens kvalitet oavsett boningsort. Den nya barnskyddslagen för med sig mer detaljerade bestämmelser och skyldigheter än tidigare i fråga om anordnandet av service, och styrker barnets rätt till denna service. Förordningen

om granskning av rådgivningen och skolhälsovården, Paras-projektet för förbättrande av kommunernas servicestruktur och de olika ministeriernas övriga projekt har även de som mål att utveckla servicen. Man väntar emellertid ännu på konkreta resultat av reformerna.

Det tredje målet som barnrättskommittén betonade var minskande av våld mot och sexuellt utnyttjande av barn. Barnombudsmannen påpekade att det praktiska genomförandet av regeringens första program för inre säkerhet inte har avancerat på önskat sätt. Barnombudsmannen ansåg att man i det nya programmet för inre säkerhet särskilt borde betona minskande av våld mot barn.

I sitt uttalande tog barnombudsmannen också upp nuläge och utmaningar i fråga om barns och ungdomars välbefinnande, gav detaljerade kommentarer om barnrättskommitténs rekommendationer och berättade om barnombudsmannens åtgärder för att förverkliga dem.

Barnombudsmannen bedömer att det, i motsats till kommitténs rekommendation, inte är aktuellt att utveckla barnombudsmannen till en myndighet som undersöker enskilda klagomål och besvär. Däremot bör man förbättra de nuvarande rättsskyddsmyndigheters samarbete i barnfrågor och deras beredskap att stå till förfogande också då barnen själva tar kontakt. ●

Finlands fjärde periodiska rapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter (28.11.2008) kan läsas på utrikesministeriets webbplats www.formin.fi

Kommunernas fullmäktige sätts i jobb för barn och ungdomar

Med en ny påtryckningsmetod försökte man få kommunalvalskandidaterna att förbinda sig att i fullmäktige arbeta för barns och ungdomars välbefinnande och rättigheter.

Reija Salovaara berättar om sin erfarenheter.

■ I samband med kommunalvalet hösten 2008 testade man en ny påtryckningsmetod, en hustavla till förmån för barn och ungdomar. Idén genomfördes som ett samarbete mellan barnombudsmannen, Finlands Ungdomssamarbete – Allians rf, Kyrkostyrelsens enhet för fostran och ungdomsarbete, Centralförbundet för barnskydd, Ung i Finland rf, Centralen för hälsofrämjande och Statens delegation för ungdomsärenden.

”Hustavlan utmanade kommunalvalskandidaterna att verka som barnens och ungdomarnas fullmäktigledamöter. Avsikten med projektet var att låta barn och ungdomar framstå som en särskild grupp att arbeta för. Dessutom ville man väcka

diskussion. Man önskade att fullmäktigledamöterna i sina beslut och val skulle betona barns och ungdomars välbefinnande och rättigheter”, säger informationschef Reija Salovaara på Allians rf.

Hustavlan hade 12 punkter, som på Allians webbsidor före valet undertecknades av 2 059 kandidater från olika håll i Finland. Därmed förband de sig att verka för barn och ungdomar, bland annat genom att främja hörandet av dem i kommunerna, följa med hur de mår och arbeta för att de ska få tillräckliga hälsovårds- och andra tjänster. I hustavlan tog man också ställning i besvärliga frågor, som ordnande av barnskydd eller kommunens roll som familjevänlig arbetsgivare. ●

Kommunerna bör lyssna på barnen

Barnombudsmannen skrev till kommunernas beslutsfattare

■ Barnombudsmannens årsbok 2008 skickades till alla kommunstyrelseordföranden. I sitt följebrev önskade barnombudsmannen att ordförandena för kommunstyrelserna skulle utreda om systemen för barns och ungas deltagande och inflytande är på tidsenlig nivå, och se till att de uppdateras. Ombudsmannen bad att man särskilt skulle observera att barns och ungas åsikter ska kartläggas då man i enlighet med den nya barnskyddslagen utarbetar planen för barns välbefinnande, som ska godkännas i fullmäktige och som är bunden till budgeten. ●

Brev till Finlands kommuner 10.9.2008

Ungdomar i Ranua diskuterar läget inom kommunernas basservice med beslutsfattare. Nu frågar man inte längre bara tjänsteinnehavarna hur det står till med de unga.

Initiativ rörande garanterad tillgång till hemtjänst för barnfamiljer i kommunerna 12.5.2008

Hjälp i barnfamiljers vardag bromsar tillspetsning av problemen

■ I maj 2008 kom barnombudsmannen med ett initiativ till Finlands kommuner, gällande utökande av hemtjänsten för barnfamiljer. I initiativet betonades att praktisk hjälp med städning, tvätt, mat och tillfällig barnskötsel effektivt motverkar behovet av barnskyddsåtgärder i familjer som inte är klienter hos barnskyddet. De övriga undertecknarna var Finlands Flerlingsfamiljer rf och Suomen Kolmosperheet ry. Barnombudsmannen påpekade att det inte är förenligt med barnets bästa att familjens svårigheter förvärras för att föräldrarna inte i tid har tillgång till stöd i vardagen vid utmattning, sjukdom eller skilsmässokris

Enligt socialvårdslagen ankommer det på kommunerna att erbjuda hemtjänst för barnfamiljer. Målet med den nya barnskyddslagen har varit att utöka den

förebyggande servicen, men utredningar visar att det i praktiken är ovanligt att få hemtjänst. Antalet barnfamiljer som får hemtjänst har minskat med omkring en femtedel sedan år 1990, trots att antalet barn som berörs av barnskyddstjänster har vuxit. I flerlingsfamiljer är behovet av hemtjänst speciellt stort. Varje år får omkring 850 familjer i Finland tvillingar och ungefär 10–15 familjer får trillingar. Alla flerlingsfamiljer behöver under babytiden utomstående hjälp hemma.

Kommunerna borde garantera tillgången på hemservice. Hemtjänst finns med i planen för barns välbefinnande, som varje kommun ska göra enligt den nya barnskyddslagen. Kommunerna bör dessutom garantera att familjens ekonomiska situation inte hindrar den att utnyttja hjälpen. ●

VÄGGTAVLA

FÖR BARNENS OCH UNGDOMARNAS FULLMÄKTIGE

Jag...

- FÖRSÄKRAR** att barn och ungdomar får delta och påverka ärenden i sin hemkommun och att deras åsikter beaktas. Jag befrämjar grundandet av barns och ungdomars påverkningsgrupper i kommunen och elevkårer i alla skolor.
- FÖLJER** aktivt med förändringar beträffande barns och ungdomars välmående i min kommun. Jag arbetar för att rådgivningens och skol- och studenthälsans tjänster överensstämmer med de nationella rekommendingarna och att familjerna får stöd i tid.
- SER TILL** att markanvändningen utformas så att barnfamiljer och ungdomar erbjuds kvalitativt boende till rimligt pris och att idrotts- och lekplatser beaktas i planeringsarbetet. Jag ser till att barn och ungdomar kan säkert ta sig till och från skolor och hobbybyn. Jag befrämjar byggandet av lätta trafikleder.
- ARBETAR FÖR** att grupperna i skolor och daghem är tillräckligt små och att de vuxna har tillräckligt med tid för barnen. Jag ser till att min kommun erbjuder tillräckligt med både hel- och halvdagsplatser. Daghemmens och skolornas gårdar och utrustning bör möjliggöra att barnen rör på sig dagligen.
- SER TILL** att varje barn har möjlighet till åtminstone en fritidsaktivitet. Jag befrämjar skolornas klubb- och eftermiddagsverksamhet. Jag ser till att ungdomsarbetet i min kommun garanteras tillräckliga resurser och jag lyfter fram barns och ungdomars motionerande.
- SER TILL** att det finns tillräckliga resurser för studiehandledning i högstudier, gymnasier och yrkesskolor. Jag stöder ungdomars verkstadsverksamhet och sådana tjänster som garanterar studieplats åt ungdomarna efter avslutad grundskola.
- SER TILL** att det finns tillräckliga ekonomiska resurser för skolmat och att det finns tillräckligt med tid för skollunchen.
- FÖRSÄKRAR** att barn och familjer ges lika rättigheter. Barn och ungdomar får inte diskrimineras på bas av språk, etnisk bakgrund, hudfärg, religion, handikapp, sexuell läggning, eller någon annan orsak.
- FÖRESPRÅKAR** sektoröverstämmande samarbete för att garantera barnens välmående. Jag vill se ungdomsarbete som en del av skolans verksamhet och jag befrämjar samarbetet mellan skolan och organisationerna. Jag varnar för prestationshets och jag betonar vikten av lek och barndom. Jag påminner om vikten av mediefostran för såväl vuxna som barn.
- SER TILL** att det finns tillräckligt med kunligt personal inom barnskyddet. Jag förespråkar att omhändertagna barn placeras i fosterfamiljer i stället för institutioner.
- ÅGERAR SÅ** så att min kommun är en föredömlig familjevänlig arbetsgivare. I min kommun används dertagna barn placeras i fosterfamiljer i stället för institutioner.
- ÅGERAR SÅ** så att min kommun är en föredömlig familjevänlig arbetsgivare. I min kommun används dertagna barn placeras i fosterfamiljer i stället för institutioner.
- SER TILL** att fullmäktige i min kommun med jämna mellanrum godkänner det barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogrammet, och att programmet knyts till budgeten.

Bästa kommunalvalskandidat!

Vi utmanar dig att fungera som fullmäktig för barn och ungdomar. Vi önskar att du i dina beslut beaktar av barns och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

Den fullmäktiges väggtafva för barn och ungdomar finns på adressen www.alli.fi/nuoneentausta och ungdomars rättigheter. Barn och ungdomar är kommuninvånare redan idag. Dessutom är de din kommuns framtid. Barns rättigheter är de vuxnas skyldigheter.

VÄGGTAVLA FÖR BARNENS OCH UNGDOMARNAS FULLMÄKTIGE

JAG...

- FÖRSÄKRAR** att barn och ungdomar får delta och påverka ärenden i sin hemkommun och att deras åsikter beaktas. Jag befrämjar grundandet av barns och ungdomars påverkningsgrupper i kommunen och elevkårer i alla skolor.
- FÖLJER** aktivt med förändringar beträffande barns och ungdomars välmående i min kommun. Jag arbetar för att rådgivningens och skol- och studenthälsans tjänster överensstämmer med de nationella rekommendingarna och att familjerna får stöd i tid.
- SER TILL** att markanvändningen utformas så att barnfamiljer och ungdomar erbjuds kvalitativt boende till rimligt pris och att idrotts- och lekplatser beaktas i planeringsarbetet. Jag ser till att barn och ungdomar kan säkert ta sig till och från skolor och hobbybyn. Jag befrämjar byggandet av lätta trafikleder.
- ARBETAR FÖR** att grupperna i skolor och daghem är tillräckligt små och att de vuxna har tillräckligt med tid för barnen. Jag ser till att min kommun erbjuder tillräckligt med både hel- och halvdagsplatser. Daghemmens och skolornas gårdar och utrustning bör möjliggöra att barnen rör på sig dagligen.
- SER TILL** att varje barn har möjlighet till åtminstone en fritidsaktivitet. Jag befrämjar skolornas klubb- och eftermiddagsverksamhet. Jag ser till att ungdomsarbetet i min kommun garanteras tillräckliga resurser och jag lyfter fram barns och ungdomars motionerande.
- SER TILL** att det finns tillräckliga resurser för studiehandledning i högstudier, gymnasier och yrkesskolor. Jag stöder ungdomars verkstadsverksamhet och sådana tjänster som garanterar studieplats åt ungdomarna efter avslutad grundskola.

7. SER TILL att det finns tillräckliga ekonomiska resurser för skolmat och att det finns tillräckligt med tid för skollunchen.

8. FÖRSÄKRAR att barn och familjer ges lika rättigheter. Barn och ungdomar får inte diskrimineras på bas av språk, etnisk bakgrund, hudfärg, religion, handikapp, sexuell läggning, eller någon annan orsak.

9. FÖRESPRÅKAR sektoröverskridande samarbete för att garantera barnens välmående. Jag vill se ungdomsarbete som en del av skolans verksamhet och jag befrämjar samarbetet mellan skolan och organisationer. Jag varnar för prestationshets och jag betonar vikten av lek och barndom. Jag påminner om vikten av mediefostran för så väl vuxna som barn.

10. SER TILL att det finns tillräckligt med kunnig personal inom barnskyddet. Jag förespråkar att omhändertagna bar placeras i fosterfamiljer i stället för institutioner.

11. AGERAR SÅ så att min kommun är en föredömlig familjevänlig arbetsgivare. I min kommun används flexitid på ett mångsidigt sätt.

12. SER TILL att fullmäktige i min kommun med jämna mellanrum godkänner det barn- och ungdoms-politiska utvecklingsprogrammet, och att programmet knyts till budgeten.

Information

Informationen är barnombudsmannen redskap för påverkan.

Information är det redskap som barnombudsmannen använder i sitt opinionsbildande arbete. Barnombudsmannen för in barnperspektivet i den offentliga diskussionen, i beredningen av olika frågor och i beslutsfattandet, upprätthåller kontakt med barn och bidrar till att barnfrågor fortgående behandlas i medierna.

De viktigaste informationskanalerna är webben, meddelanden, presskonferenser, offentliga framträdanden samt publikationer och artiklar.

Barnombudsmannens webbplats www.lapsiasia.fi fungerar på finska, svenska, engelska och nordsamiska. Barnsidorna www.lastensivut.fi är på finska.

Under året skickades tre elektroniska nyhetsbrev till samarbetspartners.

Barnombudsmannens pressmeddelanden år 2008

- 26.2.2008 President Tarja Halonen uppmanar att lyssna på vad barn säger om barns välbefinnande
- 3.4.2008 Barnombudsmannen önskar att Lappland får ett barnpolitiskt program
- 21.4.2008 Barnombudsmannen vill ge samebarnen större möjlighet till delaktighet
- 19.5.2008 Barnombudsmannen och organisationerna vill utöka hemtjänsten för barnfamiljer
- 30.5.2008 Socialombudsmännen beklagade över kvaliteten i barnskyddet
- 6.6.2008 Alla barnprogram är inte lämpliga för små barn
- 17.6.2008 Barnombudsmannen förväntar sig åtgärder från kommunala beslutsfattare för främjande av barnens delaktighet
- 25.8.2008 Barnombudsmannen och Jyväskylä universitet utreder hur romska barn uppfattar sina liv
- 30.8.2008 Finansieringen av lätttrafikleder borde utökas i statsbudgeten för nästa år
- 3.9.2008 Viktigt att analysera kommunsammanslagningarnas barnkonsekvenser
- 24.9.2008 Vid skilsmässa bör barnets bästa beaktas
- 26.9.2008 Ny personal till barnombudsmannens byrå
- 26.9.2008 Främjandet av barns välbefinnande ankommer på kommunledningen
- 2.10.2008 Ungdomars tröskel för att söka sig till mentalvårdstjänster bör göras lägre
- 20.10.2008 Barn- och ungdomsfrågor viktiga för åtminstone 1 700 kommunalvalskandidater
- 4.11.2008 Barnens rättsskyddsdag i Uleåborg 4.11.2008: Främjandet av barns välbefinnande ankommer på kommunens ledning
- 17.11.2008 Barnkonventionens jubileumsår inleds
- 20.11.2008 Barns önskemål om sin fritid: Mångsidigare fritidsintressen men även mindre prestationskrav

Publikationer år 2008

Lapsiasiavaltuutetun toimiston toimintasuunnitelma vuodelle 2008.
Publicerad på nätet 3/2008. 16 sidor.

■ I sin årliga verksamhetsplan beskriver barnombudsmannen tyngdpunkterna i sina uppgifter och deras anknytning till de olika förvaltningsområdenas verksamhet. Verksamhetsplanen tillkännages regeringen.

Minna Rasmus: *Saamelaisuus on kuin lahja. Saamelaislasten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomen saamelaisalueella.*

Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 1:2008.
Publicerad på nätet 4/2008. 56 sidor.

■ Samerna är Europas nordligaste och EU-områdets enda urbefolkning. FN:s konvention om barnets rättigheter betonar rätten till eget språk och kultur för barn som tillhör en urbefolkning. Finlands, Sveriges och Norges barnombudsmän har gjort en utredning av hur samiska barns välbefinnande och rättigheter tillgodoses. Publikationen är en rapport om den finländska andelen av ett projekt som finansierades av EU och länsstyrelsen i Lapplands län. I utredningen som gjordes av FM Minna Rasmus deltog 13–18-åriga sameungdomar från sameområdet.

Rätten till delaktighet och inflytande för samiska barn och ungdomar.
Publicerad på nätet 2008. 65 s. Rapporten på samiska: *Sámi mánáid ja nuoraid oassálastinvuogatuoha ja váikkuhanvuogatuoha.*
Publicerad på nätet 2008. 61 sidor.

■ Publikationen är Finlands, Sveriges och Norges barnombudsmäns gemensamma svenskspråkiga slutrapport, där samebarn själva berättar vad som är bra i deras liv och vad som borde förbättras. Barnombudsmännen har samlat åtgärdsförslag att användas inom områdena skola och undervisning, familj, fritid, delaktighet, medier och mänskliga rättigheter.

Anu Hänninen: *Lapsinäkökulma ja lapsenoikeudet sosiaaliamiesten raporteissa.*
Publicerad på nätet 5/2008.
Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 2:2008. 35 sidor.

■ I denna utredning från barnombudsmännens byrå, gjord av samh.stud. Anu Hänninen blir kommunernas socialombudsmäns rapporter till kommunstyrelserna år 2006 bedömda ur ett barnperspektiv. De teman som tas upp i dem åskådliggör problemen med att tillgodose barnens välbefinnande och rättigheter. Endast i 52 procent av rapporterna behandlades frågor som rörde barn. I dem nämndes oftast problem gällande kvaliteten på barnskyddstjänster.

Lapsella on oikeus osallistua.
Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008.
 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 20:2008.
 Publicerad på nätet 6/2008. 144 sidor.

■ Varje år ger barnombudsmannen regeringen en redogörelse från sitt verksamhetsområde. Årsbokens första del är en rapport om verksamheten år 2007. I den andra delen gör barnombudsmannen, under temat barns rätt att delta, påverka och bli hörda, en bedömning av hur barns välbefinnande och rättigheter har tillgodosetts. Temat behandlas dessutom i expertbedömningar. Årsboken innehåller barnombudsmannens förslag gällande ändringsbehov i lagstiftningen och till ändringar i praxis.

Auli Paavola: *Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet.* Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 3:2008. Publicerad på nätet 10/2008. 26 sidor.

■ I barnombudsmannens uppgifter ingår att göra bedömningar av barns och ungdomars välbefinnande och årligen rapportera om detta till regeringen. Uppgiften förutsätter regelbunden och heltäckande uppföljningsinformation från olika områden. FM Auli Paavola har för barnombudsmannen utarbetat en rapport om statistik rörande barns och ungdomars levnadsförhållanden och om andra informationskällor i statsförvaltningen. Där ingår också en bedömning av utvecklingsbehoven i fråga om insamlingen av data.

Päivi Tuononen: *Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa.* Lapsiasiavaltuutetun selvityksiä 4:2008. Publicerad på nätet 11/2008. 60 sidor.

■ *Asiaa aikuisille!* Är barnens och ungdomarnas eget inlägg i frågan om hur deras rättigheter tillgodoses och hur de mår. Utredningen bygger på svar från över 600 låg- och högstadiel elever. Barnombudsmannen tog reda på barnens åsikter för att utgående från dem rapportera till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Enligt utredningen, som sammanstälts av överinspektör Päivi Tuononen, tycker barn att mycket är bra i Finland. De vill ändå ha mera inflytande i fråga om sin egen vardag. Barnen och ungdomarna önskade också mera möjligheter att ägna sig åt icke tävlingsinriktade fritidsintressen, avkoppling och samvaro med familjen och kamraterna.

Broschyrer på romani och nordsamiska:
Visste du att barn har egna rättigheter?

■ Barnombudsmannen har producerat broschyrer om Barnkonventionen på olika språk. År 2008 gav man ut tryckta versioner på romani och nordsamiska.

Barns delaktighet

Barnombudsmannen förmedlar barnens synpunkter till beslutsfattarna.

Barnsidornas maskot, katten Sisu, var på skolturné i Fiskars, Nilsjä och Tervola.

Barnombudsmannen förmedlar barnens synpunkter till beslutsfattarna.
Dessutom främjar man barns allmänna delaktighet i samhället och särskilt i barnombudsmannens egen verksamhet.

Huvudtemat år 2008 var barns rätt att delta, påverka och få sin röst hörd. Årsboken gav grundlig information om delaktighet till nationella och lokala beslutsfattare. De flesta av barnombudsmannens framträdanden hade barns delaktighet som tema. Barnens egna webbsidor togs fram i samarbete med Jyväskylä universitet och en barngrupp. Barnsidornas maskot, katten Sisu, åkte på skolturné. Barnens Riksdag i Finland sammanträdde i Jyväskylä och tog sig an uppgiften att vara barnombudsmannens rådgivare.

Barns delaktighet främjades på många sätt

■ Barnombudsmannens årsbok som publicerades våren 2008 hade barns delaktighet som tema. I årsboken ingick många expertartiklar som behandlade barns delaktighet ur olika synvinklar. Barnombudsmannen presenterade sina slutsatser om åtgärder som krävs för att främja barns delaktighet. Man såg på barnet som kommuninvånare och skolelev, som klient hos socialservicen och på barnets situation då föräldrarna skiljer sig. Den finska lagstiftningen ger ett gott stöd för barns delaktighet; hinder i vägen är de vuxnas brådska och dåliga förmåga till interaktion med barn i olika åldrar. Skolan är barnens viktigaste forum för delaktighet. Elevkårsverksamheten borde göras obligatorisk också i lågstadieskolorna.

Barnombudsmannens ambition var att varje månad ha också personliga möten med barn och ungdomar. Samarbetet inleddes med stiftelsen Plan Finlands barnstyrelse och gruppen Selviytyjät, som består av barn som varit klienter hos barnskyddet, och med föreningen Pesäpuu. Byrån presenterade sig och samlade synpunkter under ett mässevenemang i Jyväskylä för barn och ungdomar. Skolbesök gjordes i skolor i mellersta Finland.

Barnombudsmannen samarbetar med Barnens Riksdag i Finland. I Jyväskylä samlades Barnens

Riksdag i Finland i november 2008 till sitt andra andra plenum, i vars planering och förberedelser barnombudsmannen i hög grad var med.

Barnsidorna, barnombudsmannens webbplats för barn i lågstadieåldern, utvecklades i samarbete med Agora Center vid Jyväskylä universitet. I samarbetskolorna rekryterades faddergrupper som deltog i produktionen av innehåll till sidorna. Barnrättskatten Sisu som figurerar på barnsidorna inledde i början året en turné i skolorna.

Projektet för att främja samiska barns rättigheter hade också som mål att förbättra deras möjligheter att påverka. Barnombudsmannen föreslog att man i anslutning till sametinget grundar ett ungdomsråd eller ett motsvarande organ. Initiativet fick ett positivt mottagande. Det sameting som inledde sin verksamhet våren 2008 utsåg barn och ungdomar till ett av sina tyngdpunktsområden.

I anslutning till kommunalvalet hösten 2008 gav barnombudsmannen med sitt samarbetsnätverk en påminnelse om barnfrågorna, i form av en kampanj där över 2 000 kandidater undertecknade en hustavla, bland annat till förmån barns och ungdomars delaktighet.●

Uppföljning av barnens välbefinnande

Barnombudsmannen följer med barns och ungdomars välbefinnande genom att ta reda på deras åsikter, följa med forskningen inom området samt diskutera med myndigheter inom sektorn och med barnens föräldrar. Också genom medborgarkontakter får man information om problem i barns vardag.

Barnombudsmannens och Jyväskyläuniversitets gemensamma undersökning
uppmuntrar romer att använda sitt eget språk. Undersökningen publiceras den
1 september 2009, på barnombudsmannens byrås fyraårsdag.

Romska barn och ungdomar värdesätter sin unika kultur

■ ”De romska barnen och ungdomarna har det i huvudsak bra. En del bekymmer har de, och dit hör mobbningen. Den är så allmän att majoritetsbefolkningen inte ens ser det som mobbning att till exempel i förbifarten slänga ur sig ett glåpord”, säger forskaren Sanna Tawah vid Jyväskylä universitet. ”Vi lade märke till att mobbningen minskar om det finns vuxna romer som arbetar i skolan, till exempel lärare i romani eller skolgångsbiträden.”

Trots att romerna är en betydande etnisk minoritet i Finland finns det väldigt lite forskning om de romska barnens egna upplevelser. Den undersökning som barnombudsmannen och Jyväskylä universitet låtit göra och som publiceras i september 2009 visar att de romska barnen och ungdomarna kan bli underpresterare om de inte får rätt slags handledning. ”En del lärare och föräldrar ställer inte tillräckliga krav på barnet. Många föräldrar har vaknat till insikt om hur viktig skolgången är och vad den betyder för barnets framtid, men har inte alltid förmåga att ge stöd i studierna”, konstaterar Tawah. ”Barnen flyttas ofta alltför lätt över till anpassad undervisning, trots att det skulle räcka med stöd av rätt slag och med att ge motivation för skolgången.”

Många av de barn som deltog i undersökningen är aktivt med i klubbverksamhet som ordnas av församlingar eller kommuner. För ungdomarna är kamraterna ofta viktigare än fritidsintressena. I puberteten söker de sin egen relation till den romska kulturen. Enligt undersökningen ser de unga det som viktigt att respektera sina föräldrar, följa reglerna och bevara den unika egna kulturen. Språket romani upplevs också starkt som en del av den egna identiteten.

Vardagsbruk av romani bör uppmuntras

Standarden på undervisningen i romani varierar från ort till ort. Några kommuner har sett till att

”Många föräldrar har vaknat till insikt om hur viktig skolgången är och vad den betyder för barnets framtid, men har inte alltid förmåga att ge stöd i studierna”, konstaterar forskaren Sanna Tawah vid Jyväskylä universitet.

den fungerar rätt bra, på andra håll lider man brist på kompetenta lärare. I de åtgärdsförslag som gjorts utgående från undersökningen konstateras att det behövs flera kanaler för utbildning av lärare. ”Romani borde få samma status som samiskan, som undervisas vid universitet. Man borde också uppmuntra till att använda språket till vardags”, säger Tawah.

För undersökningen intervjuade Tawah och forskaren Pekka Junkala 36 barn och ungdomar i åldern 10–18 år och nio vuxna romer på olika håll i Finland. Resultaten från undersökningen används i samarbete med minoritetsombudsmannen i det opinionsbildande arbetet för att förbättra de romska barnens välbefinnande och service. I planeringen av undersökningen deltog också den riksomfattande och de regionala delegationerna för romska ärenden. Undersökningen finansierades av Alli Paasikivis stiftelse. ●

Observationer om barns välbefinnande baserade på medborgarkontakter

Barnombudsmannen ger inte lösningar på enskilda barns eller familjers problem. Med hjälp av kontakter från allmänheten följer man med sådant som är aktuellt för barn och familjer. Dessa kontakter utnyttjas i det opinionsbildande arbetet.

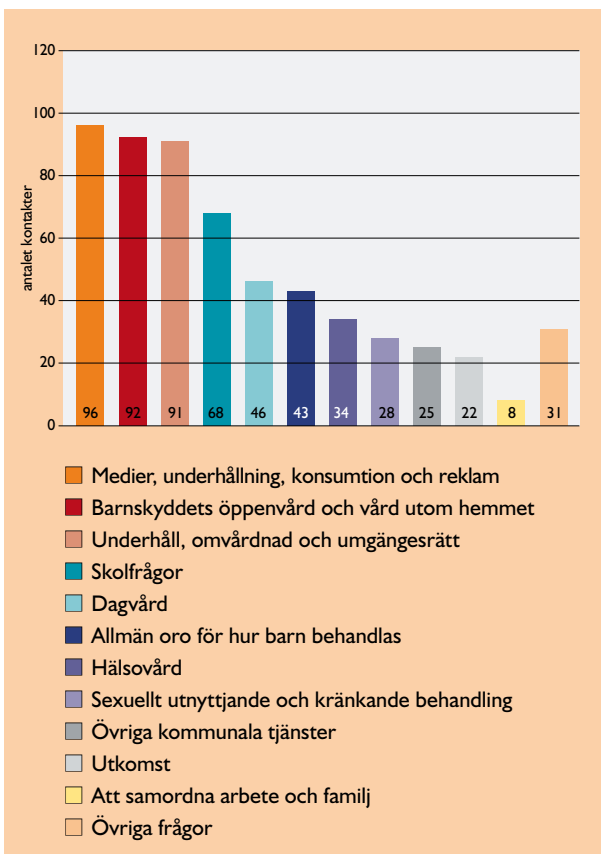
Under år 2008 kontaktades barnombudsmannens byrå 584 gånger av medborgare eller myndigheter i ärenden som gällde barns välbefinnande och rättigheter. Det totala antalet sådana kontakter steg jämfört med året innan, då de var 412. Störst var antalet sådana kontakter år 2006, nämligen 641.

De fyra vanligaste ämnena som kontakterna gällde var år 2008 de samma som under tidigare år: medier, vårdnadstvist, barnskydd och skolärenden. Omkring 60 procent av kontakterna gällde sådant. Antalet kontakter om dagvård och andra kommunala tjänster visade en tydlig ökning jämfört med de föregående åren.

Enligt lagen faller barnombudsmannen i Finland inte avgöranden, tar inte ställning i enskilda fall och kan inte ingripa i beslut som fattats av andra myndigheter. De enskilda fallen ger ändå viktig information om hurudana rekommendationer, initiativ och utlåtanden barnombudsmannen kan ge för att främja barnets bästa och rättigheter på det samhälleliga planet. Kontakterna utnyttjas i barnombudsmannens opinionsbildande arbete. Nedan beskrivs i komprimerad form de observationer som barnombudsmannen gjort på basis av medborgarkontakter. ●

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- Myndigheterna inom den statliga regionförvaltningen bör åläggas att informera om sina rättsskydds- och övervakningsuppgifter samt förbättra informationen och handledningen för allmänheten, till exempel genom en telefonservice eller elektronisk tjänst som omfattar hela landet.
- Statens regionförvaltningsreform bör följas upp med ett utvecklingsprojekt, där man tar fram metoder som ur medborgarnas synvinkel är mer fungerande och smidiga än förvaltningsklagan, särskilt då det gäller att lösa problem gällande rättsskyddet inom social- och skoltjänsterna.

Medier, underhållning, konsumtion och reklam

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- Övervakningen av aktörerna inom den audiovisuella branschen bör göras redigare med avseende på barnsskyddet. Övervakningen av spel, bildprogram, beställ-TV-tjänster och televisionsbolag sköts av Statens filmgranskningsbyrå och Kommunikationsverket. Det vore bättre att koncentrera övervakningen av mediernas självreglering, utvecklandet av klassificeringssystem, utbildningen av branschfolk och medborgarnas responskanaler till en enda enhet. Det nuvarande systemet är svårt att överblicka för medborgarna och behandlar olika medier på olika sätt.
- De tv-bolag och företag som producerar program bör utarbeta etiska instruktioner för barns och ungdomars medverkan i så kallad reality-tv.
- Kommunikationsministeriet bör verka för att också radiobranschens aktörer idkar självreglering ur ett barnskyddsperspektiv.

Barnskyddets öppenvård och vård utom hemmet

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- Man bör påskynda förverkligandet av de förslag som social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp för vård av missbrukarmammor har gett. Ministeriet bör tillsätta en arbetsgrupp som fortsätter arbetet och utreder hur man kan minska de skador som föräldrars missbruk av rusmedel kan åsamka barn under och i skolåldern.
- För utvärdering av kvaliteten på barnskyddets vård utom hemmet och övervakning av enheterna bör man skapa nationellt enhetliga riktlinjer och kriterier, som kommunerna, enheterna inom vården utom hemmet samt Tillsynsverket (Valvira) och länsstyrelserna understöder. Som stöd för utvärderingen och övervakningen bör man också samla synpunkter av barn som är klienter inom vården utom hemmet.
- Tyngdpunkten i vården utom hemmet bör flyttas till familjevården. Social- och hälsovårdsministeriet bör påskynda beredningen.
- Social- och hälsovårdsministeriet bör i hela landet följa upp hur barnskyddslagen och särskilt dess bestämmelser om tidsgränser förverkligas. Problem uppstår på grund av socialarbetarnas snabba omsättning, bristen på behöriga socialarbetare och de små resurserna. Problem orsakas också av brister i samarbetet mellan kommunerna och mellan de olika förvaltningsgrenarna.
- Samarbetet mellan mentalvårds- och barnskyddstjänsterna bör snabbt förbättras och tryggas, och man bör sätta in stöd i barnens och ungdomarnas uppväxtmiljö, i enlighet med målen i KASTE-programmet. Barn och ungdomar som lider av mentala problem är i första hand klienter hos hälsovården och inte hos barnskyddet.

Underhåll, omvårdnad och umgängesrätt

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- I en liten del av skilsmässfallen tillspektas läget och urartar i en för barnet mycket skadlig ond spiral där man tvistar om vårdnaden. Både för att motverka vårdnadstvister och för att överhuvudtaget beakta barnets bästa på ett bättre sätt vid skilsmässor, krävs att medlingen och det psykosociala stödet förbättras. Ministerierna bör bedöma om lagarna behöver ändras i detta avseende. Justitieministeriet har meddelat att den norska så kallade Follo-modellen, där psykologisk expertis tas med i domstolen, kommer att användas som pilotprojekt.
- För att stöda socialförvaltningens verksamhet med barntillsyningsmän behövs mer gemensamt nationellt utvecklingsarbete än det som nu görs. Lågtröskeltjänster för skilsmässosituationer borde utvecklas som en del av de regionala projekten i SHM:s så kallade KASTE-program.
- Social- och hälsovårdsministeriet bör ge ett lagförslag om bevakat umgänge till riksdagen.

Skolfrågor

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- Staten och kommunerna bör fortsätta det i budgeten för år 2009 påbörjade utökandet av skolornas reparationsanslag, så att problemen med inomhusluften och möglet snabbt fås ur världen.
- Undervisningssektorns etiska delegation har, på bland annat barnombudsmannens begäran, dragit upp riktlinjer för hur man bör fungera i situationer där en lärare anses mobba en elev. Riktlinjerna finns på webben på adressen www.oaj.fi.
- I den barnofferundersökning som Polisyreshögskolan gjorde år 2008 uppgav 2,5 procent av eleverna att en lärare hade uppträtt våldsamt och omkring 10 procent berättade att en lärare hade utsatt dem för psykiskt våld under det senaste året. Talen är låga i relation till det våld som barnen uppges att jämnåriga utsätter dem för (över 20 %), men kräver ändå fortsatt utredning.
- År 2009 utarbetade undervisningsministeriet kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. I dem bör även skolvägsarrangemangen beaktas, som en del av den lokala kvalitetsutvärderingen. Barnombudsmannen har gett ett utlåtande om kvalitetskriterierna som helhet. Det finns att läsa på webbplatsen www.lapsiasia.fi.

Dagvård
Allmän oro för hur
barn behandlas
Hälsovård
Sexuellt
utnyttjande
och kränkande
behandling
Övriga kommunala
tjänster
Utkomst
Att samordna
arbete och familj
Övriga frågor

BARNOMBUDSMANNENS OBSERVATIONER

- Under år 2009 förbereder barnombudsmannen riktlinjer för förnyande av den lagstiftning som rör tidig vård och fostran. Särskilt då det gäller barn under tre år kan dagvårdens kvalitet tryggas då de vuxna inte ofta byts ut och då barngrupperna hålls tillräckligt små. Dagvården för barn under tre år borde vara ordnad på ett hemliknande sätt. Möjligheterna till deltidsvård bör förbättras och den öppna klubbverksamheten bör utökas. Barnets rätt att delta, påverka och få sin röst hörd också inom småbarnsfostran bör bli inskriven i lagen.
- Man förbereder Finlands ratificering av Europarådets nya konvention om förhindrande av sexuellt utnyttjande av barn. Den förutsätter antagligen en skärpning av lagstiftningen om utredning av kriminell bakgrund hos personer som arbetar med barn.
- En arbetsgrupp vid social- och hälsovårdsministeriet utarbetade i början av år 2009 förslag till förenhetligande av och förbättrande av kvaliteten på förundersöknings- och vårdarrangemang när det gäller sexuellt utnyttjade barn.
- Barnets rättigheter på sjukhus och handikappade barns rättigheter är aktuella i barnombudsmannens verksamhet år 2009. Avsikten är att också utreda hur barnperspektivet beaktas i patientombudsmannens arbete.

Förvaltning och ekonomi

Barnombudsmannen är en självständig myndighet som är placerad i Jyväskylä. Byrån har fem ordinarie tjänster.

Offentlig påverkan och deltagande i samhällsdebatten hör till barnombudsmannens verksamhetsformer.

Barnombudsmannens byrå

År 2008 nådde barnombudsmannens byrå upp till den personalstyrka som man avsett då barnombudsmannens tjänst inrättades. I relation till de resurser man hade till förfogande åstadkom byrån tillsammans med sina samarbetspartners betydande resultat på alla delområden inom sitt arbetsfält.

■ Barnombudsmannens byrå fungerade som självständig resultatenheter i anslutning till social- och hälsovårdsministeriets avdelning för social- och hälsovårdstjänster. Byråns utrymnen finns i Wanhan Läänin talo i Jyväskylä. I byråns personal ingick år 2008 barnombudsman Maria Kaisa Aula, avdelningssekreterare Pirkko-Liisa Rautio, överinspektör Päivi Tuononen, hennes vikarie överinspektör Elina Nivala, överinspektör Auli Paavola, överinspektör Anne Hujala och juristen Johanna Aalto.

Praktikanter var Bachelor of Arts Sanna Tawah som undersökte romska barns välbefinnande och rättigheter, och kandidaten i samhällsvetenskaper Mirkka Jalonen-Alava, som förberedde ett sammandrag av kontakterna från allmänheten.

Filosofie kandidat Taru Koljonen verkade under året 2008 som tillfällig byråsekreterare och som semestervikarie för avdelningssekreteraren.

I statsbudgeten ingår anslagen för barnombudsmannens byrås löner och verksamhet i social- och hälsovårdsministeriets verksamhetsutgifter. År 2008 var barnombudsmannens verksamhetsutgifter 488 914 euro. Lönernas andel var 263 167 euro och de övriga utgifternas var 225 747 euro. ●

Personalen vid barnombudsmannens byrå:
Anne Hujala,
Maria Kaisa Aula,
Pirkko-Liisa Rautio,
Ari Lensu,
Mirkka Jalonen-Alava
och Elina Nivala.

Författningar som ligger till grund för barnombudsmannens arbete

■ Barnombudsmannens primära uppgifter har linjerats upp i lagen om barnombudsmannen (1221/2004). Enligt lagen har barnombudsmannen till uppgift att främja barnens intressen och välfärd och ta tillvara barnens rättigheter på allmän samhällspolitisk nivå och lagstiftningsnivå samt att främja fullgörandet av FN:s konvention om barnens rättigheter. Barnombudsmannen samarbetar med andra myndigheter, sakkunniga, organisationer och andra barnpolitiska aktörer.

■ Barnombudsmannens arbete bygger på FN:s barnkonvention, som finska staten ratificerade 1991 (FördrS 59–60/1991). Barnombudsmannens bakgrund och uppgifter beskrivs också ingående i motiveringen till regeringens proposition till riksdagen (RP 163/2004). De uppgifter som definieras i lagen bygger på liknande grunder som för barnombudsmännen i Norge och Sverige.

■ Grunden för barnombudsmannens uppgifter lades av Kommissionen för barnfrågor i Finland (SHM:s arbetsgruppspromemorior 2004:7), som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet. Kommissionens slutrapport Ett Finland för barnen (SHM:s publikationer 2005:6) gav utmärkta grundläggande linjer även för barnombudsmannens arbete.

■ Barnombudsmannen kan för att fullgöra sin uppgift på eget initiativ och på begäran avge utlåtanden, rekommendationer, anvisningar och råd för att utveckla beslutfattandet i samhället. Barnombudsmannen kan också låta göra undersökningar och utredningar. Offentlig påverkan och deltagande i samhällsdebatten hör också till barnombudsmannens verksamhetsformer. Påverkan kan vid sidan av det allmänna också rikta sig t.ex. till näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna samt massmedierna.

■ Barnombudsmannen ska årligen avge en berättelse om sin verksamhet. Verksamhetsberättelsen ska innehålla en bedömning av hur barnens rättigheter tillgodoses samt av utvecklingen av barnens välfärd och brister som upptäckts i lagstiftningen. Barnombudsmannens verksamhetsplan ska innehålla de uppgifterna som prioriteras under året samt hur de hänför sig till verksamheten inom olika förvaltningsområden.

■ Barnombudsmannen träffar inga avgöranden i fall som gäller ett enskilt barn eller en enskild familj och utövar inte laglighetsstillsyn i efterhand i enskilda fall.

Tyngdpunkter för verksamheten år 2009

Vi gör barnets rättigheter kända

- Vi genomför en gemensam informations- och påverkanskampanj för jubileumsåret för barnets rättigheter.
- Vi delar ut grundläggande information om barnets rättigheter genom broschyrer på olika språk.
- Vi sprider ut barnens eget budskap i form av publikationen *Asiaa Aikuisille*.
- Vi reviderar webbsidorna som riktar sig till lågstadielever.
- Vi främjar fostran om mänskliga rättigheter under skolturnén.
- Vi stöder kännedom om barnets rättigheter i barn- och ungdomsorganisationer.
- Vi deltar i skolevenemang inom ramen för politikprogrammet i olika landskap.

Vi främjar barnens delaktighet

- Vi bedriver nära samarbete med Barnens Riksdag i Finland.
- Vi förmedlar information om barnens delaktighet i Finland till beslutsfattarna.
- Vi ökar våra möten med barn och unga.
- Vi samarbetar framför allt med centralfinländska skolor.
- Vi samlar i vår nättjänst anvisningar för vuxna om hörande av barn och utredning av barnens åsikter.
- Vi utarbetar versioner riktade till barn om våra egna publikationer.
- Vi vidareutvecklar barnens webbsidor som en virtuell verksamhetsmiljö som främjar barnens eget deltagande.

Vi följer barns och ungas välfärd och rättigheter

- Vi publicerar en undersökning som berättar om romska barns åsikter.
- Vi inleder ett samarbete med Mannerheims Barnskyddsförbund för att förmedla den information som fåtts via telefonkontakter med barn och unga till barnombudsmannens arbete.
- Vi tar initiativ utifrån medborgarkontakter.
- Vi bedömer hur rättigheterna för handikappade barn och barn på sjukhus har tillgodosetts.
- Vi förbereder oss inför rapporteringen till FN i början av år 2010.

Vi verkar för främjande av ett barnvänligt samhälle

- Vi fortsätter att förstärka kunskapsunderlaget för barnets välfärd tillsammans med politikprogrammet och som en del av barnombudsmannadelegationens arbete.
- Vi främjar en analys av beslutens konsekvenser för barnen.
- Vi följer upp reformerna av statens regionalförvaltning samt förvaltningen inom social- och hälsovården ur ett barnperspektiv.
- Vi inleder samarbete med Vägförvaltningen om frågor som rör skolelever.
- Vi fortsätter kontakterna med ledamöter av kommunfullmäktige i frågor som rör barn.
- Vi informerar även kandidater i EU-valet om barnfrågor.
- Vi inleder samarbete med Finlands Konsumentförbund.

Vi utövar inflytande för att barnets bästa ska beaktas

- Vi utarbetar ett ställningstagande för en reform av lagstiftningen inom småbarnsfostran.
- Vi främjar barnets bästa vid föräldrarnas skilsmässa eller separation.
- Vi verkar för att påverka föräldrarnas alkoholkonsumtion och minska skadeverkningsområden som drabbar barnen.
- Vi sätter in oss i utvecklandet av en barnvänlig rättsprocess.
- Vi för fram barnens perspektiv i utvecklandet av skolan och läroplaner.
- Vi följer intensivt hur den nya barnskyddslagen genomförs i kommunerna.
- Vi främjar bättre möjligheter till förkortad arbetstid och deltidarbete för föräldrarna.
- Vi påminner om barnperspektivet vid olika reformer av statsförvaltningen.

Samarbete och nätverksbildning effektiviserar barnpolitiken

- Vi främjar tillsammans med Jubileumsfonden för Finlands självständighet ITLA barndomsforskning och förmedling av denna till beslutsfattare.
- Barnombudsmannadelegationen samlar en syn om barnpolitiken över förvaltningsområdesgränserna.
- Vi fortsätter att med politikprogrammet förstärka strukturerna i ett barnvänligare Finland.
- Ungdomssamarbete Allians och Centralförbundet för Barnskydd är viktiga samarbetspartner.
- Vi söker former för samarbete med statens reformerade regionalförvaltning.
- Vi ökar samarbetet med Europarådet.
- Vi söker internationella jämförelsepunkter i Norden och Europa (ENOC).
- Vi fortsätter att informera intressentgrupper.
- Vi förnyar nättjänsten www.lapsiasia.fi.

Vi utvecklar vår egen verksamhet

- Vi utvecklar samarbetet med JTO Institutet för ledarskap.
- Vi genomför ett utvecklingsprojekt om byråarbete och förvaltning.
- Vi utarbetar barnombudsmannens strategi för de närmaste åren.
- Vi omorganiserar och effektiviserar hanteringen av medborgarkontakterna.
- Vi köper tjänster särskilt inom kommunikation.

Lag om barnombudsmannen 21.12.2004/1221

1 § VERKSAMHETSOMRÅDE

För att säkerställa att barnens ställning och rättigheter beaktas i lagstiftningen och i det samhälleliga beslutsfattandet finns en barnombudsman vid

social- och hälsovårdsministeriet.

Bestämmelser om behörighetsvillkoren för och utnämningen av barnombudsmannen utfärdas genom förordning av statsrådet.

2 § UPPGIFTER

Barnombudsmannen har till uppgift att främja barnens intressen och ta tillvara barns rättigheter i samarbete med andra myndigheter samt organisationer och övriga liknande aktörer inom sitt verksamhetsområde.

Barnombudsmannen skall

- 1) bedöma hur barnens intressen och rättigheter omsätts i praktiken samt följa barns och ungdomars levnadsförhållanden,
- 2) bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma deras effekter på barns välfärd,
- 3) genom initiativ, råd och anvisningar påverka det samhälleliga beslutsfattandet i frågor som gäller barn och driva på att barnens intressen tillvaratas i samhället,
- 4) upprätthålla kontakter med barn och ungdomar och förmedla deras synpunkter till beslutsfattarna,
- 5) utveckla former för samarbete mellan olika aktörer,
- 6) förmedla information om barnfrågor till barn, till människor som arbetar med barn, till myndigheter och till allmänheten, samt
- 7) på olika sätt främja fullgörandet av den av Förenta Nationernas generalförsamling antagna konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991).

3 § VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH VERKSAMHETSPLAN

Barnombudsmannen skall årligen lämna statsrådet en berättelse om sitt verksamhetsområde samt utarbeta en verksamhetsplan.

Närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsen och verksamhetsplanen utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 § DELEGATION

För att främja barns ställning och rättigheter samt myndighetssamarbetet i dessa frågor bistås barnombudsmannen av en delegation. Närmare bestämmelser om tillsättande av delegationen och om dess sammansättning, uppgifter och arbete utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 § BYRÅ

Barnombudsmannen har en byrå, där det inom ramen för statsbudgeten finns ett behövligt antal tjänstemän som är föredragande samt annan personal.

6 § RÄTT ATT FÅ INFORMATION

Barnombudsmannen har rätt att av andra myndigheter avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av ombudsmannens uppgifter, om inte något annat följer av bestämmelserna om sekretess.

7 § NÄRMARE BESTÄMMELSER

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

8 § IKRAFTTRÄDANDE

Denna lag träder i kraft den 1 september 2005. Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft. RP 163/2004, ShUB 32/2004, RSv 183/2004

Statsrådets förordning om barnombudsmannen 274/2005

I ENLIGHET MED STATSRÅDETS BESLUT, FATTAT PÅ FÖREDRAGNING FRÅN SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET.

FÖRESKRIVS MED STÖD AV LAGEN AV DEN 21 DECEMBER 2004 OM BARNOMBUDSMANNEN (1221/2004):

1 § BEHÖRIGHETSVILLKOR FÖR BARNOMBUDSMANNEN

Behörighetsvillkor för barnombudsmannen är för tjänsten lämplig högre högskoleexamen och god förtrogenhet med tjänstens uppgiftsområde.

2 § UTNÄMNING AV BARNOMBUDSMANNEN

Barnombudsmannen utnämns av statsrådet för fem år åt gången. En och samma person kan utnämnas till barnombudsman för högst två perioder.

3 § UTNÄMNING OCH ANSTÄLLNING AV ÖVRIG PERSONAL

Övrig personal vid barnombudsmannens byrå utnämns och anställs av social- och hälsovårdsministeriet på förslag av barnombudsmannen.

4 § VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH VERKSAMHETSPLAN

En årlig verksamhetsberättelse som gäller kalenderåret skall avges till statsrådet före utgången av mars kalenderåret efter verksamhetsåret.

Berättelsen skall innehålla en bedömning av hur barnens rättigheter tillgodoses och om hur barnens välfärd och levnadsförhållanden har utvecklats samt om brister som uppdagats i lagstiftningen.

I den årliga verksamhetsplanen skall beskrivas prioriteringsområdena för uppgifterna under varje år och hur de hänför sig till verksamheten inom de olika förvaltningsområdena. Planen skall meddelas statsrådet för kännedom.

5 § TILLSÄTTNING AV DELEGATIONEN OCH DESS SAMMANSÄTTNING

Statsrådet tillsätter barnombudsmannadelegationen på förslag av barnombudsmannen för högst fem år åt gången. Delegationen har en ordförande, en vice ordförande och högst 14 andra medlemmar, som var och en har en personlig suppleant.

Barnombudsmannen är ordförande för delegationen. I delegationen skall sakkunskap inom olika förvaltningsområden, sakkunskap på regional och lokal nivå samt sakkunskap hos organisationer och andra motsvarande instanser som har anknytning till delegationens verksamhetsområde vara företrädare.

Om vice ordföranden för delegationen, någon annan medlem eller en suppleant avgår under mandatperioden, förordnar social- och hälsovårdsministeriet i hans eller hennes ställe en person som representerar samma instans för den återstående mandatperioden.

6 § DELEGATIONENS UPPGIFTER

Barnombudsmannadelegationen skall bistå barnombudsmannen med att

- 1) lägga fram förslag och ge utlåtanden om främjandet av barnens ställning och rättigheter,
- 2) främja samarbetet mellan olika nationella och internationella aktörer i frågor som gäller barnens ställning och rättigheter,
- 3) bevaka och utvärdera den nationella och internationella utvecklingen i frågor som gäller barn,
- 4) stärka barnens ställning i samhället samt verka för att attityderna i samhället utvecklas i en mer positiv riktning när det gäller barn och att inhämtandet av information om barnens ställning och rättigheter främjas,
- 5) köta övriga eventuella, av barnombudsmannen förelagda frågor, som hör till verksamhetsområdet.

7 § DELEGATIONENS ARBETE

Delegationen kan anställa en sekreterare med uppgiften som bisyssla.

Delegationen sammanträder på kallelse av ordföranden.

Delegationen kan tillsätta utrednings- och arbetsgrupper samt höra sakkunniga.

Till delegationens ordförande, vice ordförande, medlemmar, sekreterare och sakkunniga betalas arvoden och ersättningar i enlighet med social- och hälsovårdsministeriets bestämmelser och anvisningar som gäller kommittéarbete.

8 § ARBETSORDNING

Barnombudsmannen kan vid behov fastställa en arbetsordning för sin byrå.

9 § IKRAFTTRÄDANDE

Denna förordning träder i kraft den 1 september 2005.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

Barnombudsmannadelegationen under verksamhetsperioden 1.9.2006–31.5.2011

Ordförande

barnombudsman *Maria Kaisa Aula*,
social- och hälsovårdsministeriet

Viceordförande

Direktör *Kari Ilmonen*, social- och hälsovårdsministeriet

Medlemmar (ersättare inom parentes)

regeringsrådet *Pekka Järvinen*,
social- och hälsovårdsministeriet
(biträdande avdelningschef *Riitta Viitala*,
social- och hälsovårdsministeriet)

enhetschef *Sofie From-Emmesberger*, utrikesministeriet
(lagstiftningssekreterare *Satu Kaskinen*, utrikesministeriet)

lagstiftningsrådet *Markku Helin*, justitieministeriet
(sakkunnig *Maarit Leppänen*, justitieministeriet)

polisinspektör *Mikko Lampikoski*, inrikesministeriet
(konsultativa tjänstemannen *Anne-Marie Välikangas*,
finansministeriet)

direktör *Eeva-Riitta Pirhonen*, undervisningsministeriet
(överinspektör *Anna Mikander*, undervisningsministeriet)

direktör *Olli Saarela*, undervisningsministeriet
(överinspektör *Hannu Tolonen*, undervisningsministeriet)

regeringsrådet *Anna-Liisa Tarvainen*,
kommunikationsministeriet
(överingenjör *Juha Valtonen*, kommunikationsministeriet)

professor *Leena Alanen*, Jyväskylä universitet
(professor *Anja-Riitta Lahikainen*, Tammerfors universitet)

generalsekreterare *Eeva Kuuskoski*, Social- och
hälsovårdsorganisationernas samarbetsförening SAF rf
(generalsekreterare *Hanna Markkula-Kivisilta*,
Rädda barnen rf)

ordförande *Ossi Heinänen*,
Finlands Ungdomssamarbete Allians rf
(förvaltningsdirektör *Teemu Japissan*, Ung i Finland rf)

direktör *Marja-Leena Toivanen*, Kyrkostyrelsen
(generalsekreterare *Kalevi Virtanen*,
Evangelisluterilaisten seurakuntien lapsityön keskus)

Direktören för undervisnings- och kulturenheten
Anneli Kangasvieri, Finlands Kommunförbund
(beställarchef *Taru Kuosmanen*, Tammerfors stad)

landshövding *Anneli Taina*, Länsstyrelsen i södra Finlands län
(MD, överläkare, projektchef *Matti Kaivosoja*, Österbotten-
projektet, Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt)

doktor *Pentti Arajärvi*, Centralförbundet för barnskydd
(socialdirektör *Anna Roinevirta*, Janakkala kommun/
Centralförbundet för barnskydd)

Permanent sakkunniga

resultatområdesdirektör *Riitta Haverinen*,
Institutet för hälsa och välfärd

överläkare *Anneli Pouta*, Institutet för hälsa och välfärd

direktör *Matti Paloheimo*, Statens filmgranskningsbyrå

direktör *Anja Peltonen*, Konsumentverket

chefen för mångkulturella ärenden
Anne Alitolppa-Niitamo, Väestöliitto

ledande projektchef *Sirkka Rousu*,
Finlands Kommunförbund

generalsekreterare *Mirjam Kalland*,
Mannerheims barnskyddsförbund

forskningsledare *Marjukka Lasola*,
Rättspolitiska forskningsanstalten

konstsekreterare *Esa Rantanen*,
Centralkommissionen för konst/Barnkultursektionen

undervisningsrådet *Irmeli Halinen*, Utbildningsstyrelsen

minoritetsombudsman *Johanna Suurpää*,
minoritetsombudsmannens byrå

programdirektör *Inka Hetemäki*, Finska UNICEF

professor *Marjatta Lanning*, Finlands barnläkarförening rf

specialforskare *Hannele Sauli*, Statistikcentralen

överinspektör *Marjaana Pelkonen*, social- och
hälsovårdsministeriet

Delegationens sekreterare

Johanna Aalto, jurist,
barnombudsmannens byrå (1.8–31.12.2008)

Auli Paavola, projektchef,
Centralförbundet för barnskydd

Pirkko-Liisa Rautio, avdelningssekreterare,
barnombudsmannens byrå

Det centrala innehållet i FN:s barnkonvention

- De mänskliga rättigheterna gäller alla oavsett ålder. FN:s konvention om barnets rättigheter kom till för att trygga barnets särskilda behov och intressen. Konventionen gäller alla under 18 år.
- Konventionen om barnets rättigheter antogs av Förenta nationernas generalförsamling år 1989. Alla länder i världen med undantag för två har ratificerat konventionen. Finland gjorde det år 1991. I Finland är konventionen förpliktande särskilt för staten och kommunerna. Den förpliktar också barnens föräldrar och övriga vuxna.
- Barnets rättigheter är vuxnas skyldigheter. I alla sina åtgärder och beslut som rör barn ska myndigheterna bedöma vilka följderna blir för barnet, beakta barnets bästa och lyssna på dess åsikt.
- Föräldrar och vårdnadshavare har det primära ansvaret för barnets vård och fostran. De har rätt att få stöd, handledning och rådgivning för denna uppgift. Om föräldrarna eller vårdnadshavarna trots stödet inte kan se till att barnet har det bra, ska staten genom en placering på fosterhem, barnhem eller genom adoption garantera att barnet får god vård.
- FN:s kommitté för barnets rättigheter följer upp hur konventionen efterlevs och hur man slår vakt om barnets rättigheter. Varje land som ratificerat konventionen ska vart femte år rapportera om hur man avancerat i bevakandet av barnets rättigheter. Utgående från rapporterna presenterar kommittén sina farhågor och rekommendationer för respektive land. I Finland ansvarar utrikesministeriet för rapporteringen.
- Innehållet i konventionen kan sammanfattas i tre olika teman: barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad (*protection*), tillräcklig andel av samhällets resurser (*provision*) samt rätt att med beaktande av ålder och mognad delta i beslutsfattande som gäller dem själva (*participation*).

KONVENTIONEN HAR FYRA VIKTIGA HUVUDPRINCIPER:

- Alla barn är jämlika.
- Barnets bästa prioriteras vid allt beslutsfattande.
- Barnet har rätt till ett gott liv.
- Barnets åsikter ska beaktas.

Barnkonventionen i korthet

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska förverkliga de rättigheter som fastställs i barnkonventionen.
5. Staterna ska respektera föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar, rättigheter och skyldigheter i anslutning till barnets fostran.
6. Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.
7. Barnet ska registreras omedelbart efter födseln. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt att veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdat av dem.
8. Ett barn har rätt att behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.
9. Ett barn har grundläggande rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han/hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och dess föräldrar har kommit att bo i olika länder, är det statens plikt att i positiv anda och utan dröjsmål behandla en ansökan om familjeåterförening.
11. Staten ska hindra olovligt bortförande av ett barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
13. För att uttrycka sina åsikter har barnet rätt att fritt söka, ta emot och sprida information och tankar, förutsatt att detta inte kränker andras rättigheter.
14. Barnet har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Den vägledning föräldrarna ger barnet i detta sammanhang ska respekteras.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via massmedier få tillgång till sådan information som är viktigt för dess utveckling och välfärd. Barn ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan.
18. Föräldrarna har det primära och gemensamma ansvaret för barnets fostran. De har rätt att få stöd i sin uppgift. Föräldrarna ska fungera i enlighet med barnets bästa. Staten bör se till att dagvårds- och barnskyddstjänster står till buds.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt till särskilt skydd och stöd. I sådana fall ska man beakta kontinuiteten i barnets fostran, och ta hänsyn till barnets etniska, religiösa och språkliga bakgrund.
21. Adoption kan komma i fråga om det ur barnets synvinkel är det bästa alternativet.
22. Ett flyktingbarn har rätt att få den särskilda omsorg han/hon behöver.
23. Ett handikappat barn ska ges bästa tänkbara vård och hjälp som främjar dess självförtroende och delaktighet.
24. Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver. Mammor ska garanteras lämplig hälso- och sjukvård.
25. Ett barn som placerats utanför sitt födelsehem har rätt till regelbunden översyn av grunderna för sin omvårdnad och placering.
26. Ett barn har rätt till social trygghet.
27. Ett barn har rätt till den levnadsstandard som behövs för dess utveckling.
28. Ett barn har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehandledning på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.
29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets eget språk och egna kultur, ansvarsfullt medborgarskap, tolerans, jämställdhet mellan könen och hänsyn till miljön.
30. Ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.
31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.
32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.

En oavkortad version v den exakta konventionstexten hittar du på webbplatsen www.lapsiasia.fi

33. Ett barn ska skyddas från narkotika och olaglig narkotikahandel.
34. Ett barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande.
35. Staterna ska förhindra handel med barn.
36. Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada dess hälsa och utveckling.
37. Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym eller förnedrande bestraffning. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg, och även då ska man beakta barnets åldersrelaterade behov.
38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.*
39. Ett barn som utsatts för någon form av utnyttjande bör få hjälp till rehabilitering och social återanpassning.
40. Ett barn som brutit mot lagen ska skyddas och barnets rättigheter respekteras.
41. I fall en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn större rättigheter än vad barnkonventionen gör, ska de nationella lagarna följas.
42. Staten bör se till att alla medborgare är medvetna om barnets rättigheter.
43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.
- 44.–54. Dessa artiklar behandlar beslut om ratificering av och ändringar i konventionen, rapportering om detta samt konventionens övriga giltighet.

* Åldersgränsen i tilläggsprotokollet har höjts från 15 till 18 år.

BARNETS RÄTTIGHETER ÄR VUXNAS SKYLDIGHETER

- I alla sina åtgärder och beslut som rör barn ska myndigheterna bedöma vilka följderna blir för barnet, beakta barnets bästa och lyssna på dess åsikt.

FÖRÄLDRAR OCH VÅRDNADSHAVARE HAR DET PRIMÄRA ANSVARET FÖR BARNETS VÅRD OCH FOSTRAN.

- De har rätt att få stöd, handledning och rådgivning för denna uppgift.
- Om föräldrarna eller vårdnadshavarna trots stödet inte kan se till att barnet har det bra, ska staten genom en placering på fosterhem, barnhem eller genom adoption garantera att barnet får god vård.

FN:S KOMMITTÉ FÖR BARNETS RÄTTIGHETER FÖLJER UPP HUR KONVENTIONEN EFTERLEVS OCH HUR MAN SLÅR VAKT OM BARNETS RÄTTIGHETER.

- Varje land som ratificerat konventionen ska vart femte år rapportera om hur man avancerat i bevakandet av barnets rättigheter.
- Utgående från rapporterna presenterar kommittén sina farhågor och rekommendationer för respektive land. I Finland ansvarar utrikesministeriet för rapporteringen.

INNEHÅLLET I KONVENTIONEN KAN SAMMANFATTAS I TRE OLIKA TEMAN:

Protection

- Barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad.

Provision

- Barn har rätt till tillräcklig andel av samhällets resurser.

Participation

- Barn har rätt att med beaktande av ålder och mognad delta i beslutsfattande som gäller dem själva.

Den periodiska rapporteringen om Barnkonventionen

Förverkligandet av konventionen övervakas av FN:s barnrättskommitté
FN:s kommitté för barnets rättigheter består av 18 experter på barnfrågor, personer som är neutrala i förhållande till konventionsstaterna. Kommitténs medlemmar väljs vid ett val då konventionsstaterna möts.

Staterna rapporterar till kommittén om hur barnets rättigheter tillgodosätts
Enligt den 44:e artikeln i FN:s konvention om barnets rättigheter ska konventionsstaterna avge periodiska rapporter till kommittén. I rapporterna beskrivs

- hur barnets rättigheter har tillgodosätts
- eventuella svårigheter att fullgöra skyldigheterna i konventionen
- aktuell statistik och andra uppgifter

Kommittén bör få en så heltäckande uppfattning som möjligt om hur konventionen efterlevs.

Enligt konventionen bör staten ge sin första rapport inom två år efter att den ratificerat konventionen eller anslutit sig till den, och konventionen trätt i kraft i ifrågavarande stat. Därefter rapporterar staten vart femte år. År 1993 gav Finland sin första rapport för bedömning till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Efter det har Finland rapporterat åren 1998, 2003 och 2008.

Den periodiska rapporten bör:

- motsvara kommitténs anvisningar (lämplig längd, vettig disponering av materialet)
- beskriva de genomförandeåtgärder som vidtagits med anledning av kommitténs tidigare slutsatser
- förmedla information om det nationella systemets särdrag och förhållanden
- fungera som redskap för en aktuell och heltäckande uppföljning av hur konventionen förpliktelse uppfylls.

Beredningen av rapporten: öppenhet och självkritik

Utrikesministeriets enhet för människorättsdomstols- och konventionsärenden utarbetar Finlands periodiska rapport. Beredningen av rapporten sker öppet och man hör de övriga ministerierna, barnombudsmannen, UNICEF och medborgarsamhället. Alla som ger utlåtanden har också möjlighet att delta i diskussioner om rapporten.

Rapporterna är omfattande och detaljerade informationspaket som möjliggör noggranna bedömningar. I rapporterna försöker man identifiera bristerna i genomförandet av konventionen och göra kommittén medveten om dem. Barnrättskommittén är en diskussionspart och samarbetspartner, som medverkar till att utveckla genomförandet av konventionen på nationellt plan. Vid behov kan kommittén be konventionsstaterna om tilläggsinformation.

Konventionen förutsätter också att staten ser till att dess rapport ges stor spridning i hemlandet.

Muntligt hörande i Genève

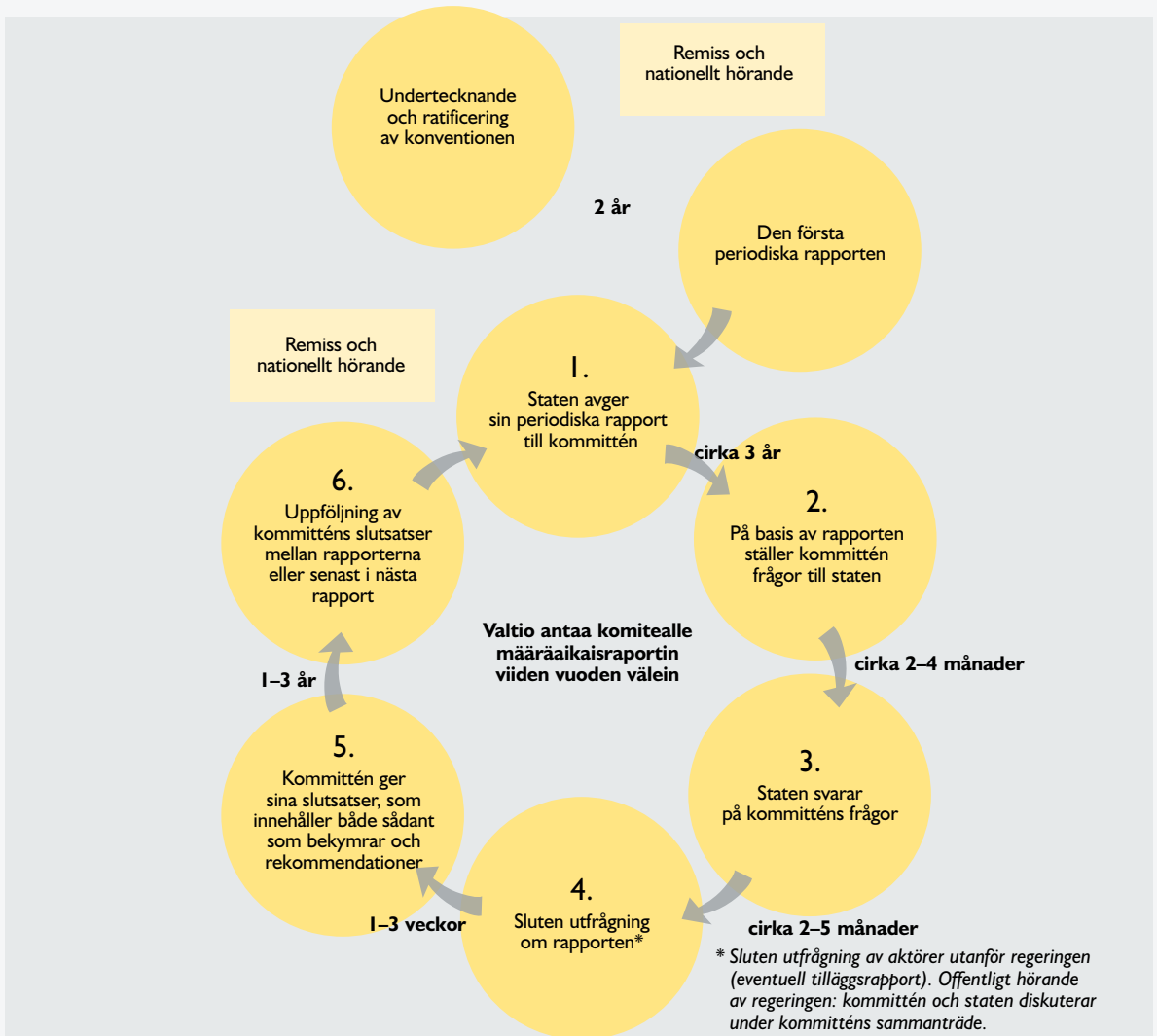
För behandlingen av varje stats rapport utser kommittén en rapportör. Före det officiella hörandet av konventionsstaten ordnar kommittén en sluten utfrågning av medborgarorganisationerna, UNICEF, barnombudsmannen och andra aktörer utanför regeringen. Dessa kan också sammanställa en tilläggsrapport till kommittén. Alla medborgare har rätt att avfatta en tilläggsrapport. Även barn och ungdomar kan höras. Kommitténs hörande av regeringen är offentligt. Som Finlands representanter i det muntliga hörandet av regeringen har företrädare för utrikesministeriet och andra ministerier samt en medlem i riksdagens grundlagsutskott deltagit.

Kommitténs slutsatser

Efter hörandet kommer kommittén med sina slutsatser till konventionsstaten, som ska svara på dem i sin följande rapport. Den rapport Finland gav år 2003 behandlades år 2005, och Finland delgavs slutsatserna i september samma år. Den fjärde periodiska rapporten som Finland lämnade in hösten 2008 behandlas möjligen först år 2011 av kommittén.

Texten har publicerats i broschyren *YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräaikaisraportointi*, som publicerades av utrikesministeriet i samarbete med barnombudsmannen, Centralförbundet för barnskydd samt regeringens politikprogram för barns, ungas och familjers välfärd.

Temat för barnombudsmannens fjärde årsbok är Barnkonventionens 20-årsjubileum. I den här boken bedömer barnombudsmannens byrå och flera experter vilka framsteg man gjort och nuläget i fråga om barnets rättigheter i Finland. Årsboken beskriver också det arbete som gjorts vid barnombudsmannens byrå under år 2008. Som helhet ger årsboken läsaren en god föreställning om de teman som är aktuella i finländsk barnpolitik.

Tillsammans med olika aktörer arbetar barnombudsmannen för barnets bästa och dess rättigheter. En viktig del av ombudsmannens arbete består i att se till att barns och ungdomars uppfattningar och erfarenheter beaktas i beslutsfattande som gäller dem. Varje år ger barnombudsmannen till statsrådet en berättelse över sin verksamhet och över läget i fråga om barns välbefinnande och rättigheter.

Grunden för barnombudsmannens verksamhet är FN:s konvention om barnets rättigheter. Ombudsmannen är en självständig myndighet på riksnivå med placering i Jyväskylä.

De vinnande bidragen i den riksomfattande skrivtävlingen för lågstadieelever i anledning av Barnkonventionens jubileum finns publicerade i denna årsbok.

Barnombudsmannens byrå
Vaasankatu 2, Jyväskylä
PB 41, 40101 Jyväskylä
fax (014) 337 4248
telefon (09) 16001
lapsiasiavaltuutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi

Politikprogrammet för barns, ungas och familjers välfärd
Undervisningsministeriet
Sjötullsgatan 10, Helsingfors
PB 29, 00023 Statsrådet
telefon (09) 16004
www.barnkonventionen.fi
www.minedu.fi

ISSN 1798-3991 (print)
ISBN 978-952-00-2880-0 (inh.)